

Lilia Govornean, Doina Colesnicov

51

LITERATURA

Lilia Govornean
Doina Colesnicov

2022

51

LITERATURA

Lilia Govornean, Doina Colesnicov

LITERATURA

română și universală

Curs integrat

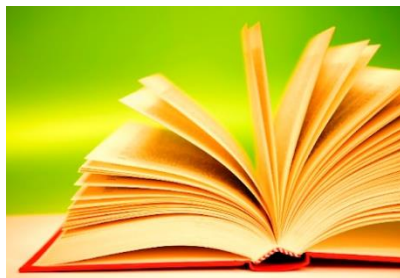
**Manual pentru clasa a 5-a a instituțiilor de
învățământ mediu general**

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina

Львів
Видавництво «Світ»
2022

CUVÂNT ÎNAINTE

Istoria fiecărui popor se constituie din mai multe componente, dintre care cultura ocupă un loc primordial. Prin cultură, avem în vedere toate artele frumoase și, nu în ultimul rând, literatura., care are ca obiect de bază cartea.,

„O carte este un sprijin, o mângâiere, un îndemn. Este câte una căreia îi datorezi cât și celui mai bun învățător...”, spunea Nicolae Iorga. Cartea pe care o aveți în față este un manual de literatură. Este primul vostru manual de acest fel, de aceea sperăm să vă fie util, dar și să vă placă. Citindu-l, vă veți apropia de ceea ce se numește lumea cuvântului, a culturii și a frumosului. Manualul pe care îl aveți în față este unul deosebit și, totodată nou pentru voi, deoarece este primul vostru manual de literatură. Sperăm să vă placă și să vă fie util în viață. Studiind operele propuse, veți face cunoștință cu multe lucruri noi, cu lumea reală, dar și cea imaginară. Vă veți apropia de ceea ce se numește lumea cuvântului, a culturii și a frumosului. Veți citi, veți aprecia și veți analiza doar o parte din operele de referință ale literaturii naționale și universale.

Operele scriitorilor incluși în acest manual constituie o parte a fondului de aur al literaturii române și universale, o chintesență a culturii noastre.

Numărul de opere literare indicate în cuprins ar putea să vă surprindă. În același timp, la o lectură atentă, veți deduce că fiecare text este doar un exemplu, un model pentru citirea și interpretarea unor texte similare, iar în multe cazuri ele propun deschideri precise spre alte opere ale literaturii artistice. Studiind creațiile literare incluse în manual, veți înțelege mai bine rostul omului pe pământ, idealurile spre care tindem pentru a deveni personalități și adevărați purtători ai nimbului cu nume atât de frumos – limba română.

Manualul este ilustrat cu numeroase reproduceri ale artiștilor plastici și fotografii, uneori funcționale, alteori urmând să vă formeze gustul estetic. Noțiunile de teorie literară pe care vi le propunem în acest manual sunt posibili pași pentru formarea unui stil intelectual personal de a analiza și a comenta o operă literară.

Studiind operele literare incluse în manual, veți înțelege mai bine care sunt adevăratele valori ale umanității și idealurile spre care tindem pentru a ne păstra cultura, limba și identitatea. Vă dorim lecturi plăcute, înțelegere și învățare ușoară!

AUTORII

„Fiecare carte pare că închide în ea un suflet. Și, cum o atingi cu ochii și mintea, sufletul ți se deschide ca un prieten bun.”

Maxim Gorki

Ce este literatura?

Cuvântul *literatură* vine din latinescul *littera*, care însemna ceea ce înțelegem noi astăzi prin literă, dar mai însemna și totalitatea scrierilor. Astăzi noi ne referim la al doilea sens, înțelegând prin *literatură* orice operă scrisă, indiferent de cunoștințele pe care le cuprinde. Fiecare ramură a științei își are literatura sa, astfel existând o literatură a medicinei, a istoriei, a pedagogiei, a domeniului juridic, etc. Pe parcurs, cuvântul *literatură* a căpătat și un alt sens – acela de „lucrări artistice realizate cu ajutorul cuvintelor”. Pentru a le deosebi de alte lucrări din domeniul științei, aceste producții sunt denumite *literatură artistică*, *beletristică* sau *literatură*, pur și simplu.

Opera literară este creația, în versuri sau în proză, prin care autorul zugrăvește un aspect al realității, trezind emoții și sentimente cititorilor.

REȚINEȚI!

Totalitatea operelor literare dintr-o limbă formează literatura acelei limbi.

Există o *literatură națională* – literatura fiecărui popor (literatura română, engleză, franceză, ucraineană, rusă etc.) și o *literatură universală*, alcătuită din cele mai reprezentative opere literare ale tuturor popoarelor lumii, traduse sau scrise în limbi de circulație internațională.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Literatura artistică, spre deosebire de cea științifică, cuprinde și producțiile populare orale, opere rămase nescrise, care alcătuiesc *literatura populară*.
- Literatura este o formă a artei, ca și muzica, pictura, sculptura, arhitectura, coregrafia, cinematografia și teatrul.

- Arta este o formă a activității umane, prin care se asigură cunoașterea realității într-un mod specific, particularizând generalul prin imagine artistică.
- Știința prezintă și ea realitatea, însă într-un mod diferit de al artei, cu precizie și obiectivitate, pe calea judecăților, a raționamentelor, în scopul de a extrage reguli, legi general valabile.
- Opera științifică descrie cauzele și legile fundamentale ale fenomenelor realității cu obiectivitate, prin intermediul generalităților, al formulelor exacte și al termenilor abstracți. Autorul se implică puțin din punct de vedere afectiv în realitatea prezentată.
- În opera artistică autorul construiește imaginea sa (subiectivă) asupra realității prin intermediul unor situații concrete și se adresează nu numai intelectului ci și sentimentelor celui ce receptează opera, implicându-se afectiv el însuși în cele prezentate.
- Literatura, fiind o artă a cuvântului, utilizează cuvintele și asociațiile de cuvinte, elementele fonetice și cele morfosintactice astfel încât să obțină expresie unică, sugestivă.
- Scriitorii se deosebesc unii de alții prin stilul pe care îl folosesc în operele lor, prin mijloacele de exprimare, prin cuvintele pe care le întrebunțează și prin modalitatea proprie de a le combina.
- Literatura oglindește realitatea prin imagini care-i dau cititorului impresia că viața prezentată de scriitor se desfășoară chiar sub privirile sale.
- Prin imaginea artistică autorul particularizează generalul și își exprimă atitudinea și sentimentele sale față de cele relatate.
- Izvorul tuturor operelor literare este realitatea obiectivă în multiplele ei forme de manifestare. Chiar și operele în care predomină fantasticul, elementele reale ale vieții.
- Orice operă literară are o structură, înțelegând prin aceasta alcătuirea (ordinea, forma, organizarea) ei în elemente componente ale unui întreg.

REFLECTAȚI!

Pentru a vedea concret cele două moduri de a reflecta realitatea, să comparăm două texte, unul științific și unul literar, despre lupta oștii lui Ștefan cel Mare împotriva turcilor, la Vaslui, în 1475:

„La 10 ianuarie 1475 Ștefan își opri retragerea în fața Vasluiului, la pâraul Racovăț. Era o zi friguroasă și cețoasă. Înainte de a se fi luminat de ziuă domnul Moldovei dădu atacul din față cu Secuții și din flanc cu Moldovenii. Marea oștire a turcilor se clătină și apoi porni într-o învâlmășeală cumplită. Locul mlăștinos, ceața, necunoașterea terenului, mări turbarea păgânilor care se risipiră. Mulți căzură prinși și mai mulți fură uciși.”

(P.P. Panaitescu, *Istoria românilor*)

„Noaptea s-au spălat nourii de pe cer, iar la revărsatul zorilor de marți s-au umplut văile Bârladului, între codri, ca un abur de lapte. Era deasă pâcla, s-o tai cu cuțitul, cum spuneau pământeni... După ceasul al cincilea, au fâlfâit perdelele ceții și au prins a fi mânate de un vânt din răsărit. Se părea că acel vânt le învăluie în sus, amestecându-le cu nourii coborâți... Se vedea împrejurimea umplută de spaimile morții și risipiri, puștile intrate ca în sorb, cu vitele și oamenii care le slujeau, cai și călăreți căzuți că n-ar fi fost chip să-i numeri. Cât vedeau ochii în josul mlaștinii și apei, se afla lume și dobitoc măcinat în vârtejul urgiei și risipit grămezi ca de o mânie sfântă. Zdrobirea aceea a balaurului se încrețea încă de zvârcoliri și tresărea de gemete. Pe sub nourii au trecut două învăluiri de corbi.”

(Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*)

REȚINEȚI!

Primul dintre textele reproduse mai sus informează cu exactitate pe cititori despre felul în care s-a desfășurat lupta de la Vaslui, menționând data, forțele participante, atacul și rezultatul bătăliei. Autorul se adresează, mai ales, gândirii noastre. Aceasta este o operă **științifică**.

Fragmentul al doilea este reprodus din romanul lui Mihail Sadoveanu și constituie o operă **literară**. Autorul a fost preocupat mai puțin de datele precise despre această bătălie. El s-a oprit mai mult asupra cadrului în care s-a desfășurat lupta și prin

stilul folosit de autor se observă participarea afectivă a acestuia la bătălia împotriva dușmanului și intenția de a trezi în cititor sentimente și emoții puternice.

AFLAȚI MAI MULT!

Literatura e un spațiu al culturii, al specificității și autonomiei, al limbajului neinstrumentalizat, al valorilor artistice durabile, al artei cuvântului.

Literatura e un fapt de limbaj; ea există grație materiei lingvistice care o constituie.

Literatura este o artă a cuvântului ca dansul, pictura, sculptura. Artele se deosebesc între ele după materialul folosit și după tipul de comunicare.

Literatura poate fi definită și ca un obiect al trăirii estetice, al contemplației dezinteresate și al plăcerii. Este vorba despre efectul textului literar asupra cititorului. Literatura îi oferă cititorului sau spectatorului alte tipuri de trăire decât cele din viața practică.

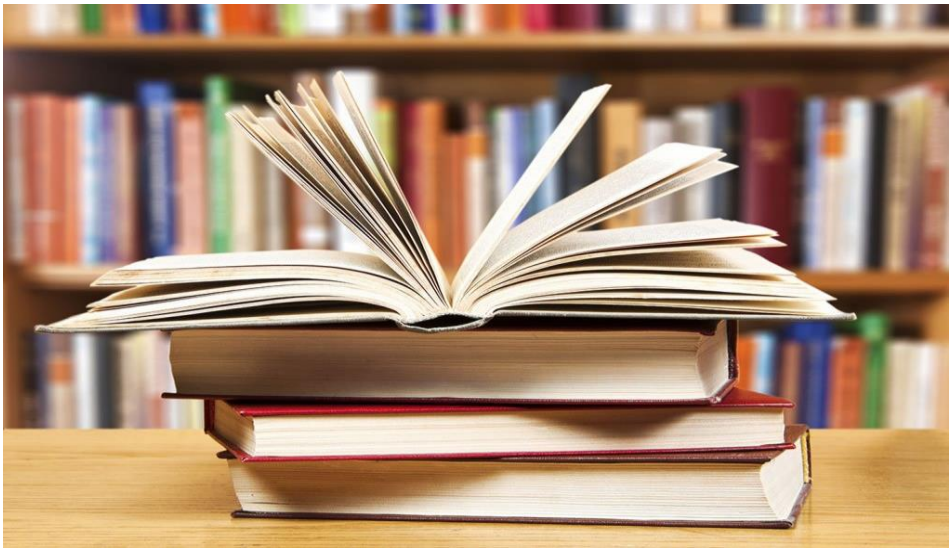
Literatura a fost definită și ca *o lume a ficțiunii, a invenției și a imaginației*. În literatură nu avem de-a face, ca în realitate, cu adevărul sau falsificarea unor fapte. *Lumea literaturii este imaginară, autonomă*.

Literatura e, pe de altă parte, un domeniu al expresiei personale, al dimensiunii reflexive a limbajului, al ficțiunii poetice.

Literatura include totalitatea creațiilor care, prin profunzimea mesajului transmis, gradul de accesibilitate și nivelul realizării artistice, se dovedesc capabile să intre într-o relație afectivă cu cititorii lor.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți independent 2-3 texte literare și redați conținutul lor.
2. Realizați două texte despre natură și ocrotirea mediului înconjurător: unul științific și altul literar. Care este diferența dintre aceste texte?
3. Amintiți-vă o poezie pe care o cunoașteți și recitați-o expresiv.
4. Consultați DEX-ul și înscrieți în caiete sensul cuvintelor: afectiv, beletristică, imagine, obiectiv, subiectiv.

BIBLIOTECA ȘI PASIUNILE LECTURII

EXPRIMAȚI-VĂ OPINIA!

1. Priviți imaginea de mai sus. Ce înfățișează ea?
2. Ce înseamnă pentru voi o bibliotecă?
3. Descrieți biblioteca voastră personală sau cea din școala voastră.
4. Ce v-ar plăcea să citiți? Motivați.
5. Ce puteți spune despre cartea voastră preferată?

LUCRAȚI ÎN ECHIPĂ!

Organizați-vă în două echipe – „Bibliotecarii” și „Cititorii”, formulați câte cinci întrebări și, evident, cinci răspunsuri referitoare la activitatea bibliotecii din școala voastră.

PROGRESAȚI!

- Notați pe o pagină distinctă de caiet titlurile cărților pe care ați dori să le citiți în acest semestru.
- Menționați, de asemenea: autorul, tipul de carte, anul apariției. La sfârșitul semestrului, aceste date vă vor ajuta să vă înregistrați lecturile făcute pe parcursul unui semestru într-un grafic.

CARTEA – OBIECT CULTURAL

„O cameră fără cărți e un trup fără suflet.”

Cicero

„Cu cărțile se întâmplă ca și cu focul de pe vetrele noastre; iei acest foc de la vecin, îl aprinzi la tine, îl dai altora și astfel e al tuturor.”

Voltaire

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Spațiul interior al unei pagini rezervat notelor explicative și bibliografice se numește **subsol de pagină**.
- **Asteriscul** este un semn grafic în formă de steluță folosit pentru a semnala o notă explicativă în subsolul acelei pagini sau la sfârșitul textului. Notele pot fi indicate și prin cifre.
- **Editura** este instituția specializată în publicarea și difuzarea cărților.
 - Fiecare editură este reprezentată de un desen simbolic numit **emblemă**, care poate fi nimit și **sigla**.
 - **Sigla** este o prescurtare convențională alcătuită din litera(literele) inițiale ale titlului operei, ale denumirii colecției, editurii etc.: DEX – Dicționarul explicativ al limbii române; DN –Dicționar de neologisme; DSR – Dicționarul scriitorilor români.
 - **Colecția** este o serie de opere literare sau științifice, grupate după anumite criterii și apărute în cadrul aceleiași edituri.
 - **Autograful** este semnătura autorului pe un volum, însoțită eventual de o dedicație.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Indicați patru cuvinte pe care să le asociați cu imaginea de mai jos.
2. Citiți primele două pagini ale textului de mai jos și identificați personajele.
3. Care credeți că va fi tema textului propus pentru lectură.

Desen „Făt-Frumos” (<https://alchetron.com/Făt-Frumos>)

ȘTIAȚI CĂ?

Basmelor sunt primele opere literare pe care le cunoaștem din fragedă copilărie.

Literatura română este foarte bogată și variată prin basmele și poveștile pe care le-am moștenit de la moși-strămoși.

Făt-Frumos este un personaj specific basmelor românești.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Localizați pe o hartă imaginară patria basmelor despre Făt – Frumos.
2. Identificați particularitățile regiunii în care trăiți din perspectiva cunoașterii geografice și culturale.
3. Ce este busuiocul? Ce semnificații are această plantă la români?

BASMUL POPULAR

FĂT – FRUMOS ȘI ILEANA COSÂNZEANA

*A fost odată, ca niciodată,
Că de nu era pe lume
Nu aveam nici eu ce spune.*

A fost odată un moșneag și o babă și aveau o fată, ca un revărsat de zori de frumoasă, harnică de nu-și afla locul și zburdalnică ca o adiere de vânt. Cine se întâmpla de-i vedea lucrul mâinilor, focul ochilor, rumeneala obrazilor, și le scria pe inimă pentru toată viața,

iar celor de însurat prinsese a le ticăi inima după dânsa.

Într-o bună zi a ieșit ea în câmp cu iarbă verde și cu flori, una mai frumoasă decât alta. Cum mergea ea așa pe cale, pe cărare, au început florile a se ruga și a se închina și una, și alta: „Ia-mă pe mine, ia-mă pe mine” și tot așa de jur-împrejur: „luați-ne pe noi, ba pe noi că suntem cele mai frumoase”. A mers fata pe câmpul acela cu flori și când se întorcea-înapoi, a rupt de la margine o stiblă de busuioc. Atunci ce vezi, ochilor să nu crezi. Munții s-au ridicat și se băteau cap în cap, dealurile alergau unele către altele, se izbeau, văile sunau și răsunau de credeai că se năruie lumea.

Fata a fugit acasă înspăimântată. Tata și mama, cum au văzut-o, au întrebat-o de n-a rupt cumva vreo floare.

– Am rupt o stiblă de busuioc.

– Și n-ai pățit nici un rău?

– Rău n-am pățit, atâta doar că s-au ridicat munții și dealurile unul către altul și se băteau ca berbecii.

– Vai și amar de tine, aceea e împărăția zmeilor, dacă te prindeau acolo, te amestecau cu pământul, te făceau și pe tine o floare.

Fata s-a mai liniștit de spaimă, a ridicat stibla de busuioc s-o pună după coardă și când colo, a căzut o sămânță jos, coaja s-a desfăcut și din sămânță a ieșit un băiețel frumos cu ochi răi să nu-l vadă. Toți s-au bucurat, l-au pregătit scutece de mătăasă, l-au scăldat în roua de dimineață, ca apoi așa să se spele relele de pe dânsul, au trecut deasupra lui foc și fier, că, de va trece prin foc și sabie, să rămână neatins, curat și luminat ca argintul strecurat. Și când stătea băiețelul în fașă dalbă, moșneagul a scos o sabie și un buzdugan, pe care le stăpânea din tinerețile sale, le-a dăruit copilului și a spus:

– Să-ți fie toată viața de spor și ajutor. Și au făcut un ospăț cu voie bună și bucurie, la care i-au dorit copilului mult noroc și i-au pus numele Busuioc, de la stibla cea de busuioc, iar fata, care amu îi era mamă, i-a mai adăugat și Făt-Frumos, fiindcă îi părea frumos odorul.

Când a crescut Busuioc Făt-Frumos mare, vânase codrii, dumbrăvile și călca tot mai departe, cât îi vedeau ochii.

– Să mergi tot pământul umblător, dar pe moșia zmeilor să nu calci, că acolo se bat munții, cap în cap și aleargă dealurile unul către altul, și se izbesc că berbecii, îi tot spunea mamă-sa.

A trecut cât a trecut și s-a făcut Făt-Frumos un voinic fără seamăn.

Într-o bună zi a ieșit în câmpul curat și când a tras aer într-însul, s-a cufundat în pământ, iar când a dat drumul aerului, s-a ridicat în sus și a văzut curțile zmeilor.

Și atunci se pornește la drum și merge și tot merge, ca cuvântul din poveste că înainte mult mai este, și ajunge la un câmp verde, unde iarba crește în trei, în patru se-mpletește în chip găitânește. Pâlcuri de flori se tot alinau și vorbeau: „Ia-ne pe noi, ia-ne pe noi, că suntem cele mai frumoase”. El nu s-a aplecat să rupă, ci a mers înainte neabătut, până a ajuns la un crâng înflorit, unde dormea Voinicul Florilor. Busuioc Făt-Frumos, ostenit de cale lungă, s-a așezat lângă dânsul. Voinicul Florilor nu s-a trezit, dormea somn greu voinicesc. Ar fi putut acum Busuioc, nici vorbă, să-i taie capul cât ai clipi din ochi, dar n-a făcut una ca asta. Ci s-a gândit în mintea lui:

– Astfel un voinic ca mine nu face.

S-a culcat alături de dânsul și a adormit.

Mai trece cât mai trece, se trezește Voinicul Florilor și când colo îl vede pe Busuioc Făt-Frumos dormind și mult s-a mirat, cum de l-a lăsat în pace. „Înseamnă că a venit cu gând bun, dacă venea cu gând rău, mă omora în somn. N-am să-lucid nici eu!” Și iar s-a culcat lângă dânsul și a dormit înainte.

Acum la trezire s-au trezit amândoi odată.

Voinicul Florilor l-a întrebat:

– Ce cauți aici, pe acest tărâm, unde pasărea zburătoare nu umblă, necum om pământean? Cum vrei, din luptă să ne luptăm ori la trântă să ne luăm?

Busuioc Făt-Frumos răspuns:

– N-am venit să mă lupt, da am venit să te întreb de ce s-au bătut munții cap în cap, de ce au alergat dealurile unul către altul și s-au izbit ca berbecii.

– Ți-oi spune. Aici sunt tărâmurile mele, în codrul acesta îmi era sălașul. Dar au venit zmeii, că se teme tot pământul de ei, și-au făcut palatul aici și jumătate de inimă mi-au luat și de atunci fac flori numai pe tărâmul lor, căci fără inimă nu pot cuprinde tot pământul. Și dacă ia careva o floare, se bat munții, se răstoarnă dealurile.

Acesta era Voinicul Florilor, pe unde mergea el, creșteau florile din urmă, pâlcuri, pâlcuri.

Acum însă toate florile de pe pământ creșteau numai pe moșia lor. Busuioc Făt-Frumos a oftat greu, când a tras aer, s-a cufundat până la brâu în pământ, când a răsuflat, s-a înălțat și a văzut curțile zmeilor ca în palmă.

- Acum rămâi cu bine și de-oi izbândi, ți-oi scoate jumătatea cea de inimă de la zmei.

- Și Voinicul Florilor i-a zis așa:

- Umblă în plin. Fie-ți cu folos, căci văd că ești un voinic mare.

A purces Busuioc Făt-Frumos la drum și a nimerit la gura unei văi și, când s-a uitat în depărtare, i s-a părut că vede o apă verzie în care se

*Scenă din filmul „Făt-Frumos”
Regizor: V. Ioviță, N. Esinescu,
Moldova film*

spală soarele, dar, pășind mai aproape, a văzut un palat de aur și mărgăritar ce-și revărsa strălucirea asupra unei păduri dese ca peria. Până atunci nu mai văzuse așa frumusețe și, înțesând la brâu sabia și buzduganul, s-a pornit într-acolo. Nu zăbavă vreme și Busuioc a călcat pragul palatului. Ușile și ferestrele erau deschise, dar suflare de om nu se auzea nici înăuntru, nici în afara palatului. Trece el palatul cea odaie după odaie și numai ce aude vuind pădurea, trosnind copacii și din desiș apar șapte zmei înfiorători, având pe cap piele de țap, pe trup – piele de lup și, cum l-au văzut pe Făt-Frumos, s-au repezit să-l prindă.

Busuioc a scos atunci sabia și cum trecea unul pragul – îi reteza capul. Așa i-a secerat pe șase la rând. Pe cel de al șaptelea sabia nu l-a prins nici la retezul capului... Atunci Busuioc răsuțește buzduganul și-l, văzând că se spală de zile, a fugit și s-a ascuns tocmai în cea a nouăzeci și noua odaie într-o piuă de piatră.

Busuioc Făt-Frumos l-a ferecat, a închis ușa, a zăvorât-o, a încuiat-o, iar cheia a strâns-o în sân și, mulțumit ca de o treabă mare ce o făcuse, își căută de drum, lăsând palatul și pădurea cea deasă.

S-a întors Busuioc acasă cu mare bucurie și cum o văzu pe mamă-sa îi zise:

- De acum înainte hai, mamă, să trăim în alt loc, că am găsit un palat mare și frumos.

S-a bucurat mamă-sa și împreună cu Busuioc s-a dus la palatul lor.

- Iată, zice Busuioc Făt-Frumos, toate sunt ale noastre, dară cată nu cumva să deschizi ușa la odaia cea din fund, că acolo a mai rămas un zmeu.

- Lasă pe mama, că de a vrut să-ți mănânce capul, oi ști eu să-i țin ușile încuiate.

Punând mâna pe cheie, a legat-o cu zece noduri într-o basma și a strâns-o, veac de om să nu știe nimeni de dânsa.

Aveau cei șapte zmei talpa lor în altă împărăție. Acolo îi crescuse o zgrițuroaică hâdă și rea, că încotro arunca ochii, ardea pământul.

Când află zgrițuroaica de rândul zmeilor, se porni cu o falcă în cer și una în pământ să vadă ce este. Cătrănită și înfocată, se repezi la mama lui Busuioc Făt-Frumos, îi luă cheia, îi dădu drumul zmeului și o izbi pe dânsa acolo în piua de piatră unde fusese zmeul. Apoi, a prins a se pune la cale cu zmeul, cum să-i răpuie zilele lui

Busuioc Făt-Frumos.

– Să te încerci din luptă.

– Mă tem că e voinic tare. Eu aş zice să ne cătăm de drum şi să nu dăm ochii cu dânsul, că atunci va fi vai şi amar de noi.

– Dacă-i așa, lasă-l pe mâinile mele până ți-l voi face de a intra în bortă de șarpe și și-a căuta moartea. Și, zicând acestea, îl doli pe zmeu, iar singură se roti ca un vârcolac împrejur și luă chipul mamei lui Busuioc Făt-Frumos. Oțărâtă, amărâtă, chipurile bolnavă peste seamă, s-a pus pe așteptat.

Trece o zi, trec două, se întoarce Busuioc Făt-Frumos de la vânat, de pe unde fusese, și, cum păși pragul palatului, prinde zgripturoaica a ofta și a se văicăra:

– Of, dragul mamei, te-ai dus și te-ai prăpădit, nu te-ai gândit să vii mai degrabă acasă că iată m-am îmbolnăvit și n-are cine-mi da o mână de ajutor. Că de ar fi amu oleacă de lapte de pasăre, m-aș lecui și n-aș trage ceea ce trag.

Busuioc Făt-Frumos a ascultat cu tânguire vorbele, necazul bolii și, luând un ulcioraș, s-a pornit, lăsând în urmă nădejde că se întoarce repede cu lapte de pasăre.

Pornindu-se la drum, a mers și a mers peste dealuri și văi și într-un târziu ajunge la niște curți. Bate în poartă și dinăuntru aude un glas:

– Dacă ești om bun, apropie-te de curțile mele, dacă ești om rău, pleacă că am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel și de-i intra, te-a face fărâme.

– Om bun, om bun, răspunse Busuioc Făt-Frumos și porțile se deschiseră și intră într-o casă cu ușile deschise, cu ferestrele deschise, luminate înăuntru de rânduri de lumânări aprinse.

Acolo trăia o zână frumoasă că la soare te puteai uita, da la dânsa ba.

– Ce cauți, om bun, tocmai pe tărâmurile acestea? l-a întrebat zâna.

– Caut lapte de pasăre.

– De când trăiesc n-am auzit de așa leacuri, dar ca om bun ce ai poposit, ți-oi face binele acesta și voi afla. Mai târziu m-oi duce la frate-meu Soarele, el le știe pe toate unde se găsesc și unde se află.

Mări, nimerise Busuioc la Ileana Cosânzeana, sora Soarelui.

Mai târziu, când îi doborâse somnul pe drumeț, se duse Cosânzeana la frate-său și a prins a-l întreba:

– N-ai știință pe unde se află lapte de pasăre?

– Departe, soro, departe se găsește lapte de pasăre. Ca să ajungă cineva, trebuie să meargă cale de multe săptămâni în șir, spre partea răsăritului, la Munții de Aramă. Dar de luat n-ar putea lua, că pasărea aceea e mare și are aripile cât niște nouri și, de prinde pe cineva, îl duce la cuibul ei și-l dă de mâncare puilor.

Pe sora Soarelui o cuprinse o milă și frică de neștiința drumețului care se ducea nu altundeva decât la moarte și, vrând să-i dea o mână de ajutor, dimineața în zorii zilei a scos din grajd un cal cu șase rânduri de aripi și i l-a dăruit.

– Ia calul acesta de spor și ajutor, pornește spre soare-răsare și mergi până ce-i ajunge la Munții de Aramă. De-i izbuti, de nu-i izbuti, înapoi când îi veni să treci pe la noi.

Busuioc Făt-Frumos îi mulțumi și porni călare la drum și merse și tot merse peste hârtoape nenumărate, peste păduri fără măsuri.

De la o bucată de loc vede răsărind în față un val de aramă și pe cât se apropia, tot mai mare se făcea, de la val cât un deal, de la deal cât un munte, iar muntele când era la poalele lui se făcuse așa de înalt, că sprijinea cu vârful cerul. Nimic n-avea pe dânsul decât aramă și aramă. Uitându-se Busuioc Făt-Frumos la munte și măsurându-l din talpă până-n vârf, numai ce zări, hăt în slăvi, o pasăre cu aripile cât doi nouri ce se rotea pe sus.

Busuioc Făt-Frumos a strunit calul și, cât ai bate din palme, a fost în vârful muntelui. Acolo ce-i văzură ochii? În niște cuiburi de aramă stătea câte un pui ca un bivol de mare și încă nici pene nu aveau crescute și care mai de care țipau de foame. Busuioc Făt-Frumos s-a tupilat cu tot cu cal lângă un cuibar și aștepta.

Nu zăbavă vreme, și din slăvile cerului se ivi pasărea și de la cuibar la cuibar lăsa puilor lapte din cioc. Rotind aripile, ajunge și la cuibarul de lângă Busuioc Făt-Frumos și acesta, dând inimii îndrăzneală, iese din ascunziș, întinde ulciorul și pasărea varsă laptele drept în ulciorul lui. Apoi încălecă și, ține-te, fuga.

În urmă puiul cu gura căscată, cu aripile lăsate țipa de foame și când s-a uitat pasărea în jur, l-a văzut pe Făt-Frumos.

Ca o nălucă porni goana, dar pasărea rămânea tot mai departe,

că de avea ea două rânduri de aripi, calul avea șase rânduri și pe șase părți întreaga zborul păsării. Fugind calea înapoi, trecu peste hârtoape nenumărate, peste păduri fără măsuri și a ajuns la Ileana Cosânzeana, care l-a primit cu bucurie și l-a poftit să stea la popas. După ospăț se odihni, iar Cosânzeana, știind făptura treburilor, fiindcă era năzdrăvană, îi schimbă laptele. Pe cel de pasăre îl strânse la loc ferit, iar în ulcior a turnat lapte de vacă.

După odihnă se scoală Busuioc Făt-Frumos și zice:

– Soră bună ce ești, bine mă simt la popas, dar mai bine m-aș simți la drum, că nu de alta, dar mă așteaptă mama bolnavă.

– Pas bun, voinice, și mai treci pe la noi, făcu Cosânzeana.

Când a ajuns la palat, zgripturoaica, a pus ulciorul la gură și l-a desertat.

– Mulțumesc, dragul mamei, acuma parcă mă simt mai bine.

După aceasta se culcă să doarmă și nu dormea, ci se gândea, unde să-l trimită pe Busuioc Făt-Frumos, de nici numele să nu i se mai întoarcă; S-a gândit ea, s-a gândit și s-a prefăcut că se trezește mai încruntată, mai cătrănită, văicărindu-se și oftând:

– Of, dragă fiule, iar m-a întors boala și am visat că dacă aș mânca carne de porc sălbatic, mi s-ar face bine.

– Mă duc, mamă, mă duc să-ți aduc, numai de ți-ar fi de folos.

Zicând acestea, încălecă pe cal și se pornește la drum.

Merge, merge și tot merge și într-un târziu ajunge la niște curți. Bate la poartă și aude dinăuntru vorbind:

– Dacă ești om bun, apropie-te de curțile mele, dacă ești om rău, pleacă cât mai repede, că am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel și de-i intra, te face fărâme.

– Om bun, om bun, a răspuns Busuioc Făt-Frumos.

Atunci porțile s-au deschis și a intrat într-o curte, unde era o casă cu ferestrele deschise, cu mesele întinse și rânduri de lumânări

*Scenă din filmul „Făt-Frumos” Regizor:
V. Ioviță, N. Esinescu, Moldova film*

aprinse. A nimerit și de data aceasta la Ileana Cosânzeana, sora Soarelui.

A stat Busuioc Făt-Frumos la popas și i-a spus păsul și necazul:

– Că sunt pornit iară prin lume să gădesc un porc sălbatic, că pe mama a întors-o boala și mi-a spus că acesta i-ar fi leacul.

– De știut eu nu știu pe unde hălăduiesc astfel de porci, dar l-oi întreba pe fratele meu – Soarele. El numaidecât știe, că de acolo desus, din ceruri, le vede pe toate și despre toate are știință.

A stat Fătr-Frumos la popas, iar la vremea amurgului, după ce-și strânsese toate razele de la asfințit, a venit și Soarele la odihnă.

Ileana Cosânzeana a intrat în odaia Soarelui și i-a vorbit:

– Bine ai venit, frate Soare, la odihnă. Umblând și luminând tot pământul, n-ai văzut pe unde stau porcii sălbatici?

– Departe, soro, departe spre amiază la câmpul cu iară pletoasă, la codrul cu frunza umbroasă.

– Și cum s-ar putea de luat un purcel?

– Nici într-un chip, că în acela nici razele mele nu pot străbate, necum om. Atâta doar văd și eu când iese de amiază și se tolănesc în mlaștină de la hârtopul de hlei, dar de ar încerca să se apropie cineva, n-ar scăpa de colții lor.

Ileana Cosânzeana i-a adus iui Busuioc vorbele frățâne-său și acesta, știind pe unde îi va fi umbletul și ce îl așteaptă, încălecă pe cal și porni.

Merse el, merse peste ape, lunci, peste dealuri, peste munți și a dat de câmpul cu iară pletoasă, apoi de codrul cu frunza umbroasă și, când intră în desișul codrului, se făcu un întuneric, de parcă nimerise sub pământ.

Calul se sălta din când în când peste codrul acela și iată nu departe zărește Busuioc Făt-Frumos mlaștina.

Soarele fiind drept amiază, numai ce auzi porcii venind. Busuioc Făt-Frumos priveghea fuga porcilor și, nimerind unul pe aproape de dânsul, mi-l prinde, mi-l ia călare și – mână, băiete. Pe dată au simțit porcii și au pornit-o la goană. Să nu fi fost Busuioc Făt-Frumos pe un cal ca acela nu mai scăpa cu viață. Amu însă mergea calul buieștrând, iar Busuioc Făt-Frumos – cântând.

Drumul înapoi i-a fost pe la sora Soarelui. Câtă vreme a poposit, sora Soarelui a schimbat porcul cel sălbatic pe un porc de casă, apoi

l-a petrecut pe voinic la drum, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

S-a întors Busuioc Făt-Frumos acasă și, când l-a văzut zgripturoaica, îi venea să-și facă samă de mânie și necaz, dar și-a călcat pe inimă și a vorbit:

– Of, dragul mamei, bine că te mai văd. Taie repede porcul cela și dă să gust carnea, că de mai zăboveai, nu mă apucaii cu suflet.

A mâncat zgripturoaica și s-a gândit în mintea ei: „E voinic foarte mare, dacă s-a întors el viu și de unde l-am trimis. Nu știu cum să-l mântui de zile și încotro să-l mai trimit.”

Și alegând gânduri dintre gânduri, l-a chemat iarăși și i-a spus:

– Dragul mamei, s-a încruntat boala și am visat că de nu mi-i aduce apă întrupătoare și apă învietoare, nu mă scapi din gura morții.

A luat Busuioc Făt-Frumos două ulcioare pentru apă întrupătoare și pentru apă învietoare și a pornit iar la drum.

A mers el și a tot mers și iar a făcut popas la sora Soarelui. A bătut la poartă și din curte i-au vorbit:

– Dacă ești om bun, apropie-te de curțile mele, dacă ești om rău, pleacă cât mai repede, că am un câine cu părul de fier, cu dinții de oțel și, de-i intra, te-a face mici fărâme.

– Om bun, om bun, a răspuns Făt-Frumos și porțile s-au deschis.

A intrat iară în casa aceea cu ușile deschise, cu mesele întinse, cu făcliile aprinse și i-a spus:

– Sunt pornit la drum după apă întrupătoare și apă învietoare.

Ileana Cosânzeana l-a ascultat și a suspinat cu durere:

– Hei, voinice, cine te-a trimis, nu te-a trimis să te crească, dar te-a trimis să te prăpădească.

După ce amurgise, s-a dus ea la fratele său care numai ce își strânsese și el razele de pe crângul cerului, de pe fața pământului și l-a întrebat:

– Frate Soare, nu știi pe ce locuri se află apă învietoare și apă întrupătoare, că tu de acolo din ceruri vezi tot pământul.

– Departe, soro, peste nouă mări și nouă țări. Dar nimeni din câți s-au pornit după așa leac n-a izbutit să se întoarcă acasă, fiindcă acolo în inima câmpului este un balaur care lasă omul să treacă, dar înapoi când vine îi aține calea și-i bea apa, ba și de zile îl mântuie.

A aflat Busuioc Făt-Frumos încotro și cât era de mers și luând calul de dârlogi, a înșesat la brâu sabia și buzduganul, a încălecat și a pornit. Calea era lungă și el mergea fără răspas, mărire ocolind, hotarele numărând. Așa a mers el până a ajuns la două stânci: de sub una țâșnea un izvor, de sub alta – altul. „Acestea-s izvoarele!” se gândi Busuioc Făt-Frumos și, ca să fie împăcat cu gândul, a prins de pe o floare un fluture, l-a strâns în mână și, făcându-l mici fărâme, l-a dat într-un izvor și fluturele s-a făcut la loc, l-a dat în altul și fluturele a înviat. Apoi a apucat o ramură uscată și, când a muiat-o într-un izvor, a înverzit, când a muiat-o în celălalt – a înflorit. Bucuros a luat apă în două ulcioare, a încălecat și s-a pornit spre casă. Și cum mergea el așa pe un drum părăsit, cu negară acoperit, a văzut două pâlpâiri de foc. Dar acestea nu erau pâlpâiri de foc, ci ochii balaurului care stătea în cale răsucit, încolăcit și cu capul pus pe trup, gata să-l mănânce pe voinic. Busuioc Făt-Frumos ce face? Scoate sabia din teacă, o învârtește voinicește și îl hăcuiește pe balaur de-l face bucăți de pus în oală. Când colo ce să vezi? Așa bucăți cum era balaurul se aduna, se grămădea și se făcea la loc și mai mare, și mai fioros. Și iară în coadă se lungea, se răsucea și îi spunea lui Făt-Frumos:

– Alelei, voinice, în zadar dai cu sabia că pe mine nu mă-i tăia, iar pe tine eu am să te sug cu tot cu cele două ulcioare de apă.

Și odată s-a ridicat, a umflat gușile, a tulburat ochii să sloboadă otrăvile.

Busuioc Făt-Frumos atunci apucă repede buzduganul, îi izbește drept în țeasta capului unde era pieirea balaurului. Și balaurul a ridicat o falcă în cer, una la pământ să cuprindă toată lumea ca să-l sugă pe voinic. Văzând Busuioc Făt-Frumos că nu scapă, a apucat sabia cu o mână de vârf și cu una de mănunchi și, cum stătea balaurul proțăpît să-l apuce, l-a despîcat în două de la încheietura gurii până la vârful cozii. Balaurul aruncă sângele și veninul să-l înece, nici mort nu vroia să-l ierte.

Făt-Frumos a dat pinteni calului, a sărit și a ocolit otrava până a scăpat de primejdie și a venit nevătămat la Ileana Cosânzeana. După atâta cale și luptă Busuioc Făt-frumos s-a culcat să doarmă și cât s-a odihnit Ileana Cosânzeana i-a schimbat ulcioarele cu apă, punându-i altele în loc, tocmai ca și celelalte dăți, dar cu apă curată

din izvor. Și iată s-a pornit Făt-Frumos la drum și, ajungând la poartă, a sărit de pe cal, a alergat drept la maică-sa și i-a dat să bea.

– Parcă mă simt mai ușor, fătul meu, se vede că acesta mi-i leacul.

Și câtă vreme s-a odihnit de la acea cale lungă, zgripturoaica s-a tot gândit în fel și chip cum ar face să-l poată prăpădi.

Într-o bună zi, când era dus la vânătoare în codru, a venit zmeul și s-a sfătuit cu zgripturoaica să-l mai puie la o încercare și de nu l-or putea sfârși de zile să lase și palatul, și codrul și să meargă pe tărâmul lor. Și i-a zis zmeul:

– Sunt acolo pe grindă niște scule de mătăasă, să le dai să le rupă în coate și în grumaz, să vedem a face-o și pe asta? Iar dacă n-a putea să rupă sculele să mă chemi pe mine și eu l-oi hăcui cu sabia că o să fie legat și n-o să am frică de dânsul. Mai după aceea, când s-a întors Făt-Frumos de la vânătoare, zgripturoaica îl cheamă și îi vorbește:

– Dragul meu, cât ai umblat pe drumuri, ai slăbit, ai pierdut puterea, la să văd, poți rupe sculul acesta de mătăasă.

Pune Făt-Frumos sculul de mătăasă în coate și în grumaz și, când s-a umflat o dată, l-a făcut numai bucăți.

– Unul l-ai rupt. Acum să vedem dacă poți rupe două.

Și i-a pus zgripturoaica două scule în coate și în grumaz.

Făt-Frumos s-a umflat o dată și nu le-a putut rupe, s-a umflat a doua oară și le-a făcut pe amândouă mici fărâme.

– Se țin, fătul meu, se țin puterile. Acum să vedem și a treia oară.

A treia oară zgripturoaica i-a pus trei scule de mătăasă.

A smuncit Făt-Frumos o dată și nu s-a rupt, a strâns puterile a doua oară și tot nu s-a rupt, a treia oară a strâns puterile și, când a izbit cu mâinile, au intrat firele până la os. Atunci zgripturoaica a sărit bucuroasă și a strigat:

– Sai, zmeule, de unde ești și vină de te răfuiește cu Busuioc Făt-Frumos!

Zmeul a ieșit din ascunziș de unde era și, punând mâna pe sabie, râdea și hăcuia în Făt-Frumos, de l-a făcut că nu s-a înțeles nimic.

Apoi l-a strâns într-o pereche de desagi și, punându-l pe cal, i-a dat bici și i-a spus:

– Dii, cal, la drum, pe unde l-ai purtat viu, poartă-l acuma mort!

Și calul s-a pornit, l-a dus peste câmpii, peste pustii și a tot mers

cale lungă până a ajuns la casa Ilenei Cosânzeana.

A ieșit Cosânzeana în prag și n-a întâlnit drumeț sosit la popas, dar și-a întâlnit calul în spume cu desagii în șa. După desagi l-a cunoscut că-i Busuioc Făt-Frumos.

– He-hei, sărmane, ce moarte ți-ai ales, l-a căinat ea.

Și dându-l jos de pe cal, a prins a-l așeza bucată la bucată, până i-a dat chipul și asemănarea lui de mai înainte.

Atunci s-a repezit în cămară, a scos ulciorul cu apă învietoare și apă întrupătoare, a adus porcul și laptele de pasăre. Și pe unde n-au ajuns bucăți din Busuioc Făt-Frumos, ea a tăiat porcul și a pus la loc să vie încheietură la încheietură trupul cum a fost. Apoi l-a stropit cu apă întrupătoare și l-a întrupat, l-a spălat cu apă învietoare și l-a înviat. A răsuflat Busuioc Făt-Frumos și din greu a oftat:

– Că mult am mai dormit.

– E-hei, dragul meu, dormeai tu mult și bine, dacă nu eram eu, îi răspunsese Ileana Cosânzeana și, ducându-i la gură ulciorul cu lapte de pasăre, i-a dat să bea.

Busuioc Făt-Frumos a băut laptele și a simțit că are atâta putere, cum nu mai avusese înainte. Amu, dacă a ridicat Busuioc Făt-Frumos spatele de la pământ și s-a scuturat de slăbiciune, și-a adus aminte ce a pățimit și a oftat greu. Când a tras aer într-însul, a intrat în pământ, când a răsuflat, s-a ridicat în sus și a văzut zmeul și zgrițuroaica. Și a vrut să plece îndată să se răzbune. Ileana Cosânzeana l-a oprit:

– Stai, Făt-Frumos, căci cu palmele n-ai să izbutești.

– Na brâul acesta, încinge-l și când îi ajunge acolo să te dai peste cap și te vei face o turturică de aur, să zbori împrejurul palatului, să te așezi jos și zmeul o să te vadă și o să alerge să te prindă. Atunci să zbori într-un copac și zmeul are să lase sabia și buzduganul și are să se urce după tine, tu să sari din creangă în creangă tot mai sus, tocmai în vârful copacului și când a vrea să pună mâna pe tine, să-ți faci vânt în jos, să te dai peste cap, să te prefaci cum ai fost, să-i iei sabia și buzduganul și să te răsplătești cu amândoi.

A încins Făt-Frumos brâul, a mulțumit de un sfat bun și s-a pornit spre inima codrului. Când era aproape de curte, s-a dat peste cap și s-a făcut o turturică de aur și o porni în zbor pe ia ferestrele

palatului și așa se roti de câteva ori, apoi s-a lăsat jos.

Zgripturoaica a văzut turturica cea de aur și a strigat la zmeu:

– Du-te în grabă și prinde turturica, uite cât e de frumoasă! Ne-a fi o podoabă la curte.

Se repede zmeul și ba ici pune mâna pe dânsa, ba că dincolo pune mâna pe dânsa, fuge, cotigește și când iaca s-o apuce, turturica sare într-un copac. Zmeul lasă sabia, lasă buzduganul și se urcă în copac și, dintr-o creangă în alta, a ajuns tocmai în vârful copacului.

Turturica a desfăcut aripile, a zburat jos, s-a dat peste cap și s-a făcut voinic ca mai înainte.

– Ia, dă-te jos, zmeule, să stăm acuma de vorbă.

Zmeul de frică s-a dat jos. Făt-Frumos a adus-o și pe zgripturoaică și i-a întrebat pe amândoi:

– Unde e jumătatea din inima lui Voinicul Florilor?

– Pe stâlpul hornului, la dogoarea focului, a răspuns zmeul.

Când a căutat-o, era uscată și afumată ca păstrama.

– Da pe mama mea cea dreaptă unde ați dat-o?

– Stă închisă în odaie, în piua cea de piatră.

Când a căutat-o, a găsit-o nici vie, nici moartă...

Acum ce a făcut Făt-Frumos cu zmeul și zgripturoaica? i-a legat de cozile a doi cai aprigi și a legat și câte un sac de nuci și a dat bici cailor să-i ducă în lume. Și unde cădea nuca, cădea și bucașica, unde a căzut sacul, le-a căzut și capul.

Și a mers Făt-Frumos la Voinicul Florilor și i-a pus inima la loc, și acesta porni să-și semene florile pe tot pământul umblător.

După aceea ce-a mai fost? A dat mâna Busuioc Făt-Frumos cu Ileana Cosânzeana – sora Soarelui și a pornit o nuntă, mândră nuntă cu lume de pe lume și în capul mesei stătea.

Soarele și ura pahare și veselie, cum pornește el cânt și veselie în zile de primăvară.

*Scenă din filmul „Făt-Frumos” Regizor:
V. Ioviță, N. Esinescu, Moldova film*

După nuntă au trăit în pace și voie bună multă vreme și poate mai trăiesc și astăzi de o fi având zile.

*Iar eu am încălecat pe-o șa
Și v-am spus povestea așa.*

REȚINEȚI!

În decursul zbuciumatei sale istorii, poporul român a creat o literatură proprie, nescrisă, produs al gândirii și simțirii oamenilor simpli. Ea poartă denumirea de **literatură populară** sau **folclor literar**. Folclorul este fundamentul literaturii culte de mai apoi.

Folclorul este totalitatea creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice, a obiceiurilor și a tradițiilor populare ale unui popor.

Cuvântul *folclor* vine din cuvintele englezești *folk* – popor și *lore* – studiu, știință, înțelepciune, însemnând înțelepciunea poporului.

De la începutul existenței sale, poporul român a creat basme, povestiri, doine, balade, proverbe, zicători, ghicitori și mici scenete, care s-au transmis din generație în generație pe cale orală. Aceste lucrări constituie **creația populară orală**.

UNIVERSUL OPEREI

I. Elemente de construcție a comunicării

1. Selectați cuvintele necunoscute din text și explicați-le, folosind dicționarul.
2. Indicați forma literară a următoarelor cuvinte: *cată, dară, amu, necum*.
3. Dați sinonime pentru expresiile: *nu zăbavă vreme; cât ai clipi din ochi; se spală de zile; pe cale, pe cărare*.
4. Explicați cum s-au format cuvintele: *zgrițuroaica, frumușică, întrupătoare, înviatoare, mărgăritar*.
5. Găsiți sinonimele următoarelor cuvinte: *tărâm, frumusețe, nădejde, tânguire, rumen*.
6. Alcătuiți câte un enunț cu câteva din cuvintele de mai sus.

1. Care este sensul cuvântului **curte** din text? Se mai folosește astăzi acest cuvânt? Cu ce sens?
2. Alcătuiți o propoziție cu acest cuvânt.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

II. Timpul și spațiul în basm

1. Cum înțelegeți formula: *A fost odată ca niciodată* care stă chiar la începutul basmului?
2. Încercați să stabiliți momentul în care se petrece acțiunea? Ce ați observat?
3. Selectați verbele din primul alineat al basmului și indicați timpul lor.
4. Alcătuiți cu aceste verbe enunțuri despre Făt-Frumos, zmei, Ileana Cosânzeana, Voinicul Florilor.

OBSERVAȚI!

1. Unde se petrece acțiunea de la începutul basmului?
2. Care sunt cele două țărâmurii unde au loc întâmplările descrise?
3. Aceste locuri descrise în basm le putem identifica pe harta lumii?

REFLECTAȚI!

1. Încercați să descrieți în câteva enunțuri locul unde se petrece acțiunea din basm.
2. Elaborati o hartă imaginară a traseului parcurs de Făt-Frumos.

REȚINEȚI!

Basmul – e opera literara epică în proză, de mare întindere, cu multe personaje înzestrate cu puteri supranaturale, reprezentând binele care luptă cu forțe potrivnice pe care le și biruie.

Timpul și spațiul în basm sunt imagine; prin urmare nu pot fi indicate cu precizie. Faptele se petrec undeva, într-o împărăție fără hotare, sau pe țărâmul celălalt, unde se poate ajunge doar printr-un mod imaginar.

III. Personajele basmului

1. Care sunt personajele principale ale basmului *Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*?
2. Cum ați putea să-l caracterizați pe Făt-Frumos?
3. Care sunt personajele secundare din basm? Ce puteți spune despre rolul lor în desfășurarea acțiunii?
4. Numiți personajele ce reprezintă binele și cele ce reprezintă răul. Care din ele prevalează?

FOLOSITIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Identificați în basm:
 - a) personajele cu însușiri supranaturale;
 - b) animalele și păsările care îl ajută pe eroul principal;
 - c) obiectele fermecate.
2. Povestiți pe scurt întâmplarea prin care zgripturoaică își demonstrează calitățile supranaturale.

REȚINEȚI!

În basm, personajele reprezintă modele morale opuse. De obicei, personajele basmelor nu au nume. Chiar dacă Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana au nume, nu sunt nici ei personaje individualizate, ci niște eroi simbolici.

IV. Elemente reale și fantastice

OBSERVAȚI!

1. Care sunt întâmplările și evenimentele reale din text.
2. Identificați acțiunile care, după opinia voastră nu pot fi în realitate.
3. Numiți câteva trăsături ale personajelor care par a fi exagerate.
4. Distingeți elementele pe care le întâlnim în basm.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Înscrieți în două coloane ajutoarele și adversarii lui Făt-Frumos și încercați să stabiliți elementele reale și fantastice.
2. Demonstrați că supranaturalul intervine în acțiunile eroului principal.

REȚINEȚI!

Elementele reale sunt cele care există în realitate, în mod obiectiv, adevărat; ceea ce există, ce este real; realitatea.

Elementele fantastice constituie întâmplări, fenomene create de imaginație, care nu există în realitate; ireal, imaginar.

V. Caracteristici ale basmului popular

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Recitiți începutul basmului. Observați formula inițială.
2. Care sunt cele mai importante episoade ale basmului studiat?
3. Ce forțe se confruntă în basm?
4. Cum este finalul basmului: optimist sau pesimist?
5. Rezumați în scris basmul *Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*.

REȚINEȚI!

Basmul este creația epică orală, de mare întindere, în care se povestesc întâmplări fantastice, săvârșite de personaje cu puteri supranaturale culminând cu triumful forțelor binelui asupra celor care reprezintă răul.

Basmele au formule de început (*inițiale*), de mijloc (*mediane*) și de sfârșit (*finale*). Majoritatea basmelor încep cu „ a fost odată ca niciodată..”, formulă prin care se atrage atenția cititorului asupra caracterului ireal al acțiunii.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Limba folosită în basme e simplă, așa cum o vorbește poporul, creatorul acestor producții populare.

Basmele au fost culese în colecții de către mulți folcloriști, îmbogățind tezaurul creației noastre literare. Cel mai cunoscut culegător de basme este Petre Ispirescu. Basmele populare au caracter *anonim, oral și colectiv*. Alături de basmele populare există și basme culte, create de scriitori, după modelul celor populare.

Dintre creatorii de basme amintim pe Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Slavici, Alexandru Odobescu etc.

1. Citiți integral basmul și redați conținutul lui.
 - a) Realizați un plan de idei al acestui basm și înscrieți-l în caiete.
 - b) Caracterizați personajul principal al basmului și distingeți trăsăturile de bază ale acestuia.
 - c) Care este tema și ideea principală a basmului *Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*?
 - d) De ce credeți că eroul principal este ajutat de alte personaje cu trăsături deosebite de caracter?
 - e) Ce v-a impresionat cel mai mult în urma lecturii acestui basm?
 - f) Cum vi se pare în general lumea basmelor?
 - g) Prin ce se deosebește basmul de alte opere literare pe care le-ați citit?
 - h) De ce credeți că binele învinge întotdeauna răul? Argumentați-vă răspunsul.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Numiți plantele, păsările și animalele care i-au venit în ajutor lui Făt-Frumos în atingerea scopului său.

2. Realizați o descriere a unui personaj pozitiv care v-a impresionat cel mai mult și alta – a unui personaj negativ.
3. Recitați un fragment din basm și încercați să-l reproduceți printr-un desen.
4. Alcătuiți câteva enunțuri, folosind expresiile: „*nu zăbavă vreme...*”, „*a trecut cât a trecut*”, „*nici vie, nici moartă*”.
5. Citiți și alte basme populare și discutați-le în colectiv, scoțând în evidență temele și ideile principale.

ION CREANGĂ (1837 - 1889)

„Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român sau, mai simplu, este poporul român însuși surprins într-un moment de genială expansiune...”

George Călinescu

Ion Creangă s-a născut la 1 martie 1837 în satul Humulești, județul Neamț în familia lui Ștefan a Petrei Ciubotaru și a Smarandei Creangă. Este un mare scriitor clasic român ale cărui principale caracteristici sunt gustul povestirii, umorul și farmecul limbii. În opera sa faptele reale capătă deseori dimensiuni fabuloase, iar cele fantastice sunt aduse la proporțiile unor întâmplări reale.

Cea mai importantă operă a sa este romanul autobiografic *Amintiri din copilărie*, în care scriitorul prezintă cea mai fericită perioadă din viața fiecărui om – copilăria. A mai scris povești, povestiri și poezii, dintre care amintim: *Soacra cu trei nurori*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Capra cu trei iezi*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Punguța cu doi ban*, *Moș Ion Roată și Unirea* etc.

Întreaga operă a lui Ion Creangă reprezintă sufletul poporului român de aceea creația sa este citită și recităta atât de copiii, cât și de cei adulți.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Indicați câte un adjectiv care să se asocieze cu substantivele din titlul poveștii de mai jos.
2. Citiți primul alineat din povestea dată și spuneți ce este comun între opera precedentă și cea propusă pentru lectură.
3. Identificați din alineatul citit cuvintele necunoscute și încercați să le explicați cu ajutorul DEX-ului.

ȘTIAȚI CĂ?

Ion Creangă a fost unul dintre cei mai importanți scriitori clasici români din secolul al XIX-lea.

El s-a născut în satul Humulești, județul Neamț, România.

Operele lui reprezentative sunt ***Poveștile*** și romanul ***Amintiri din copilărie***.

Și-a iubit nespus de mult satul natal și oamenii din sat, natura și jocurile copilăriei.

A fost bun prieten cu poetul Mihai Eminescu.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Localizați pe o hartă satul și județul unde s-a născut Ion Creangă.

2. În ce secol a trăit Ion Creangă? Câți ani au trecut de la apariția lucrărilor pe care ni le-a lăsat acest scriitor?

3. Planificați un traseu imaginar cu trenul, pentru a ajunge în satul de baștină a lui Creangă, pornind din localitatea în care trăiești.

4. Ce povești vă spunea mama în copilărie? Poate vă amintiți și vreuna de Ion Creangă?

FATA BABEI ȘI FATA MOȘNEAGULUI

Erau odată un moșneag și-o babă; și moșneagul avea o fată, și baba iar o fată. Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă; dar, pentru că era fata mamei, se alinta cum s-alintă cioara-n laț, lăsând tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune și frumoase. Dar această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță, și de mama cea vitregă; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace și răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei.

Scenă din filmul „Fata babei și fata moșneagului”

Fata moșneagului la deal, fata moșneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuietul în spate la moară, ea, în sfârșit, în toate părțile după treabă. Cât era ziulica de mare, nu-și mai strângea picioarele; dintr-o parte venea și-n alta se ducea. Și-apoi baba și cu odorul de fiică-sa tot cârtitoare și nemulțumitoare erau. Pentru babă, fata moșneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei, busuioc de pus la icoane.

Când se duceau amândouă fetele în sat la șezătoare seara, fata moșneagului nu se încurca, ci torcea câte-un ciur plin de fuse; iar fata babei îndruga și ea cu mare ce câte-un fus; și-apoi, când veneau amândouă fetele acasă noaptea târziu, fata babei sărea iute peste pârlez și zicea fetei moșneagului să-i dea ciurul cu fusele, ca să-l ție până va sări și ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul și fuga în casă la babă și la moșneag, spunând că ea a tors acele fuse. În zadar fata moșneagului spunea în urmă că acela este lucrul mâinilor sale; căci îndată o apucau de obraz baba și cu fiică-sa și trebuia numaidecât să rămâie pe-a lor. Când veneau duminica și sărbătorile, fata babei era împopoțată și netezită pe cap, de parc-o linseseră vițeii. Nu era joc, nu era clacă în sat la care să nu se ducă fata babei, iar fata moșneagului era oprită cu asprime de la toate aceste. Și-apoi, când venea moșneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița; că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soi rău...

Scenă din filmul „Fata babei și fata moșneagului”

că-i laie, că-i bălaie; și că s-o alunge de la casă; s-o trimită la slujbă unde știe, că nu-i de chip s-o mai ție; pentru că poate să innărăvească și pe fata ei.

Moșneagul, fiind un gură-cască, sau cum îți vrea să-i ziceți, se uita în coarnele ei, și ce-i spunea ea sfânt era. Din inimă, bietul moșneag poate c-ar fi mai zis câte ceva; dar acum apucase a cânta găina la casa lui, și cucoșul nu mai avea nici o trecere; și-apoi, ia să-l fi pus păcatul să se întrecă cu dedeochiul; căci baba și cu fiică-sa îl umplea de bogdaproste.

Într-una din zile, moșneagul, fiind foarte amărât de câte-i spunea

baba, chemă fata și-i zise:

– Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o ascuți, că ești rea de gură și înnărvită și că nu este de chip să mai stai la casa mea; de-aceea du-te și tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atâta gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ți sunt, că, orișunde te-i duce, să fii supusă, blajină și harnică; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o: c-a mai fost și mila părintească la mijloc! dar prin străini, Dumnezeu știe peste ce soi de sămânță de oameni îi da; și nu ți-or putea răbda câte ți-am răbdat noi.

Atunci biata fată, văzând că baba și cu fiică-sa voiesc s-o alunge, sărută mâna tată-său și, cu lacrimi în ochi, pornește în toată lumea, depărtându-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere!

Și merse ea cât merse pe-un drum, până ce, din întâmplare, îi ieși înainte o cățelușă, bolnavă ca vai de capul ei și slabă de-i numărăi coastele; și cum văzu pe fată, îi zise:

– Fată frumoasă și harnică, fie-ți milă de mine și mă grijește, că ți-oi prinde și eu bine vreodată!

Atunci fetei i se făcu milă și, luând cățelușa, o spală și-o griji foarte bine. Nu merse ea tocmai mult, și numai iaca ce vede un păr frumos și înflorit, dar plin de omizi în toate părțile. Părul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă și harnică, grijește-mă și curăță-mă de omizi, că ți-oi prinde și eu bine vreodată!

Fata, harnică cum era, curăță părul de uscături și de omizi cu mare îngrijire și apoi se tot duce înainte să-și caute stăpân. Și, mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mîlită și părăsită. Fântâna atunci zice:

– Fată frumoasă și harnică, îngrijește-mă, că ți-oi prinde și eu bine vreodată!

Fata rânește fântâna și-o grijește foarte bine; apoi o lasă și-și caută de drum. Și, tot mergând mai departe, numai iaca ce dă de-un cuptor nelipit și mai-mai să se risipească. Cuptorul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă și harnică, lipește-mă și grijește-mă, că poate ți-oi prinde și eu bine vreodată!

Fata, care știa că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, își suflecă mânecile, călcă lut și lipi cuptorul, îl humui și-l griji, de-ți era mai mare dragul să-l privești! Apoi își spală frumușel mâinile de lut și porni iarăși la drum.

Și mergând ea acum și zi și noapte, nu știu ce făcu, că se rătăci;

cu toate aceste, nu-și pierdu nădejdea în Dumnezeu, ci merse tot înainte până ce, într-una din zile, dis-dimineată, trecând printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, și în poiană vede o căsuță umbrită de niște lozii pletoase; și când s-apropie de acea casă,

numai iaca o babă întâmpină pe fată cu blândețe și-i zice:

– Da' ce cauți prin aceste locuri, copilă, și cine ești? Cine să fiu, mătușă? Ia, o fată săracă, fără mamă și fără tată, pot zice; numai Cel-de-sus știe câte-am tras de când mama care m-a făcut a pus mâinile pe piept! Stăpân caut și, necunoscând pe nime și umblând din loc în loc, m-am rătăcit. Dumnezeu însă m-a povățuit de-am nimerit la casa d-tale și te rog să-mi dai sălășluire.

– Sărmană fată! zise bătrâna. Cu adevărat numai Dumnezeu te-a îndreptat la mine și te-a scăpat de primejdii. Eu sunt Sfânta Duminică. Slujește la mine astăzi și fii încredințată că mâine n-ai să ieși cu mâinile goale de la casa mea.

– Bine, măicuță, dar nu știu ce trebi am să fac. Ia, să-mi lai copilașii, care dorm acum, și să-i hrănești; apoi să-mi faci bucate; și, când m-oi întoarce eu de la biserică, să le găsesc nici reci, nici fierbinți, ci cum îs mai bune de mâncat.

Și, cum zice, bătrâna pornește la biserică, iară fata suflecă mânecile și s-apucă de treabă. Întâi și-ntâi face lăutoare, apoi iese afară și începe a striga:

– Copii, copii, copii! Veniți la mama să vă lăie! Și când se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse și pădurea fojgăia de-o mulțime de

balauri și de tot soiul de jivine mici și mari! Însă, tare în credință și cu nădejdea la Dumnezeu, fata nu se sperie; ci le ia pe câte una și le lă și le îngrijește cât nu se poate mai bine. Apoi s-apucă de făcut bucate, și când a venit Sfânta Duminică de la biserică și a văzut copiii lăuți frumos și toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie; și după ce-a șezut la masă, a zis fetei să se suie în pod și să-și aleagă de-acolo o ladă, care-a vrea ea, și să și-o ia ca simbrie; dar să n-o deschidă pân-acasă, la tată-său. Fata se suie în pod și vede acolo o mulțime de lăzi: unele mai vechi și mai urâte, altele mai noi și mai frumoase. Ea, însă, nefiind lacomă, ș-alege pe cea mai veche și mai urâtă dintre toate. Și când se dă cu dânsa jos, Sfânta Duminică cam încrețește din sprâncene, dar n-are încotro. Ci binecuvântează pe fată, care își ia lada în spate și se întoarnă spre casa părintească cu bucurie, tot pe drumul pe unde venise. Când, pe drum, iaca cuptorul grijit de dânsa era plin de plăcinte crescute și

rumenite...

Și mănâncă fata la plăcinte, și mănâncă, hăt bine; apoi își mai ia câteva la drum și pornește.

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce și rece cum îi gheața. Și pe colacul fântânii erau două pahare de argint, cu care a băut la

apă până s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine și a pornit înainte.

Și mergând mai departe, iaca părul grijit de dânsa era încărcat de pere, galbene ca ceara, de coapte ce erau, și dulci ca mierea. Părul, văzând pe fată, și-a plecat crengile-n jos; și ea a mâncat la pere și și-a luat la drum câte i-au trebuit.

De-acolo mergând mai departe, iaca se întâlnește și cu cățelușa, care acum era voinică și frumoasă, iară la gât purta o salbă de galbeni pe care a dat-o fetei, ca mulțumită pentru că a căutat-o la boală. Și de aici, fata, tot mergând înainte, a ajuns acasă la tată-său.

Moșneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi și inima de bucurie. Fata atunci scoate salba și paharele cele de argint și le dă tătâne-său; apoi deschizând lada împreună, nenumărate herghelii de cai, cirezi de vite și turme de oi ies din ea, încât moșneagul pe loc a întinerit, văzând atâtea bogății! Iară baba a rămas opărită și nu știa ce să facă de ciudă. Fata babei atunci și-a luat inima-n dinți și a zis:

- Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogății; mă duc să-ți aduc eu și mai multe.

Și cum zice, pornește cu ciudă, trăsning și plesning. Merge și ea cât merge, tot pe

acest drum, pe unde fusese fata moșneagului; se întâlnește și ea cu cățelușa cea slabă și bolnavă; dă și ea de părul cel ticsit de omide, de fântâna cea mălită și seacă și părăsită, de cuptorul cel nelipit și aproape să se risipească; dar când o roagă și cățelușa, și părul, și fântâna, și cuptorul ca să îngrijească de dânsule, ea le răspundea cu ciudă bătaie de joc:

- Da' cum nu!? că nu mi-oi feșteli eu mânuțele tătuceții și a mămuceții! Multe slugi ați avut ca mine?

Atunci, cu toatele, știind că mai ușor ar putea căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decât să te îndatorească o fată alintată și leneșă, au lăsat-o să-și urmeze drumul în pace și n-au mai cerut de la dânsa nici un ajutor. Și mergând ea tot înainte, a ajuns apoi și ea la Sfânta Duminică; dar și aici s-a purtat tot hursuz, cu obrăznicie și prostește. În loc să facă bucatele bune și potrivite și să lăie copiii Sfintei Duminici cum i-a lăut fata moșneagului de bine, ea i-a opărit pe toți, de țipau și fugeau nebuni de usturime și de durere. Apoi bucatele le-a făcut afumate, arse și sleite, de nu mai era chip să le poată lua cineva în gură... și când a venit Sfânta Duminică de la biserică, și-a pus mâinile-n cap de ceea ce-a găsit acasă. Dar Sfânta Duminică, blândă și îngăduitoare, n-a vrut să-și puie mintea c-o sturlubatică și c-o leneșă de fată ca aceasta; ci i-a spus să se suie în

pod, să-și aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, și să se ducă în plata lui Dumnezeu. Fata atunci s-a suit și și-a ales lada cea mai nouă și mai frumoasă; căci îi plăcea să ia cât de mult și ce-i mai bun și mai frumos, dar să facă slujbă bună nu-i plăcea. Apoi, cum se dă jos din pod cu lada, nu se mai duce să-și ia ziua bună și binecuvântare de la Sfânta Duminică, ci pornește ca de la o casă pustie și se tot duce înainte; și mergea de-i pârâiau călcâiele, de frică să nu se răzgândească Sfânta Duminică să pornească după dânsa, s-o ajungă și să-i ieie lada.

Și când ajunge la cuptor, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ia dintr-însele și să-și prindă pofta, focul o arde și nu poate lua. La fântână, așijderea:

păhăruțele de argint, nu-i vorbă, erau, și fântâna plină cu apă până-n gură; dar când a vrut fata să puie mâna pe pahar și să ia apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fântână într-o clipă a secat, și fata de sete s-a uscat! Când prin dreptul părului, nu-i vorbă, că parcă era bătut cu lopata de pere căci părul s-a făcut de-o mie de ori mai înalt de cum era, de-i ajunsesse crengile în nouri! Și-atunci... scobește-te, fata babei, în dinți! Mergând mai înainte, cu cățelușa încă s-a întâlnit; salbă de galbeni avea și acum la gât; dar când a vrut

fata să i-o ia, cățelușa a mușcat-o de i-a rupt degetele și n-a lăsat-o să puie mâna pe dânsa. Își mușca fata acum degetelele mămuței și ale tătucuței de ciudă și de rușine, dar n-avea ce face. În sfârșit, cu mare ce a ajuns și ea acasă, la mă-sa, dar și aici nu le-a ticnit bogăția. Căci, deschizând lada, o mulțime

de balauri au ieșit dintr-însa și pe loc au mâncat pe babă, cu fată cu tot, de parcă n-au mai fost pe lumea asta, și apoi s-au făcut balaurii nevăzuți cu ladă cu tot.

Iar moșneagul a rămas liniștit din partea babei și avea nenumărate bogății: el a măritat pe fiică-sa după un om bun și harnic. Cucoșii cântau acum pe stâlpii porților, în prag și în toate părțile; iar găinile nu mai cântau cucoșește la casa moșneagului, să mai facă a rău; c-apoi atunci nici zile multe nu mai aveau. Numai atâta, că moșneagul a rămas pleșuv și spetit de mult ce-l netezise baba pe cap și de cercat în spatele lui cu cociorva, dacă-i copt mălaiul.

UNIVERSUL OPEREI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Arătați ce sens au următoarele construcții și expresii din text: „*a fi busuioc de pus la icoane*”, „*a-și sufleca mâinile*”, „*a nu avea zile multe*”, „*a se uita în coarne*”.
2. Alcătuiți câteva enunțuri cu expresiile de mai sus.
3. Explicați următoarele expresii din text: „*Dintr-o parte venea și-n alta se ducea*”, „*găinile nu mai cântau cucoșește*”, „*piatră de moară la casă*”.
4. Găsiți în text cuvintele care o caracterizează pe fata moșneagului. Ce vă sugerează aceste cuvinte?
5. Selectați regionalismele din text și arătați forma literară a acestor cuvinte.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *nemulțumitoare*, *ascultătoare*, *desdimineață*, *cucoșește*, *cățelușa*, *binecuvântare*.
2. Scrieți forma literară a cuvintelor: *amu*, *iaca*, *vro*, *a griji*.
3. Indicați sinonimele următoarelor cuvinte din text: *tăbuiet*, *liniștit*, *bogății*, *lozie*, *a la*.
4. Care este sensul cuvântului *a îndruga* în text?
5. Alcătuiți câteva enunțuri cu expresiile: „*vai și-amar de pielea ei*”, „*a fi gură cască*”, „*a-și lua inima în dinți*”.

FOLOSITIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți integral textul și împărțiți-l în secvențe, scoțând în evidență ideile principale.
2. Povestea „*Fata babei și fata moșneagului*” este o narațiune? Argumentați-vă răspunsul.
3. Povestiți pe scurt întâmplările, urmărind cum se trece de la situația inițială la cea finală.
4. Recitați pasajele care v-au impresionat cel mai mult. De ce?
5. Selectați cuvintele prin care autorul sugerează desfășurarea acțiunii.
6. Amintiți-vă și alte povești citite de voi și faceți o comparație între ele și povestea lui Ion Creangă.
7. Prezentați printr-un desen drumul parcurs de cele două fete.

DESCOPERIȚI SINGURI!

1. Ce personaje participă la acțiune și care sunt relațiile dintre acestea? Ilustrați aceste relații printr-o schemă.
2. De ce credeți că personajele din poveste nu au nume? Argumentați-vă răspunsul.
3. Care dintre personaje apar cel mai des în text?
4. Cum sunt descrise cele două fete? Înscrieți în caiete cuvintele care le caracterizează.
5. Încercați să realizați un portret al moșneagului.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. De ce fata moșneagului se hotărăște să părăsească casa părintească? Credeți că a procedat corect?
2. Selectați pasajele care se referă la comportamentul și faptele fetei moșneagului.
3. Ce părere aveți despre fata babei?
4. Care dintre personajele poveștii v-au impresionat cel mai mult? De ce?
5. Încercați să efectuați un portret imaginar al babei.

REȚINEȚI!

Oamenii, dar și animalele, obiectele personificate, care apar în operele literare epice și dramatice și cu ajutorul cărora putem cunoaște conținutul de idei al acestor opere se numesc **personaje literare**.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Tema operei literare este pusă în lumină de un *conținut de idei* determinat de idealul *estetic* pe care autorul îl servește. Acest *conținut de idei* este întruchipat în *personaje și situații*, care sunt elemente de formă.

Profilul *personajelor literare* din operele epice se desprinde din *acțiunile* povestite de scriitor, din *portretele* lor și mai ales din *faptele* lor, din lanțul de întâmplări la care acestea iau parte.

Personajele literare sunt **principale** și **secundare**. Personajul **principal** este personajul care participă la întreaga acțiune a operei și se află în centrul ei.

Personajul **secundar** participă parțial la acțiune, având un rol mai puțin important în desfășurarea ei.

Pe lângă personajele *principale* și *secundare*, în operele literare mai întâlnim și unele personaje **episodice**, a căror apariție este legată de o singură întâmplare, de un singur episod.

OBSERVAȚI!

1. Care sunt trăsăturile de caracter ale fetei moșneagului? Cum v-o imaginați voi?
2. Ce o caracterizează pe fata babei?
3. Prin ce se deosebesc aceste două personaje?

REȚINEȚI!

Descrierea în care se zugrăvesc, într-o anumită ordine, însușirile fizice și morale ale unei persoane, se numește **portret**.

Portretul poate fi:

- **fizic**, în care predomină trăsăturile fizice (înfățișarea, portul, gesturile);

- **moral**, în care sunt înfățișate mai ales trăsături sufletești (calități, defecte, obiceiuri).

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Selectați și înscrieți în caiete trăsăturile fizice și cele morale ale celor două fete. Care e deosebirea dintre ele?
2. Analizați alte două personaje din poveste și stabiliți trăsăturile lor fizice și morale.
3. Realizați portretul unei ființe dragi.

REȚINEȚI!

Basmul cult (povestea cultă), ca și cel popular, este o operă epică, în care se povestesc întâmplări fantastice ale unor eroi înzestrați cu puteri supranaturale, care urmăresc realizarea binelui și a adevărului.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Fiecare basm are temă și idee.

Tema unei opere literare este un aspect dintre cele mai generale ale realității, surprinse artistic într-o anumită creație literară.

Ideea unei opere artistice este atitudinea pe care o ia scriitorul față de tema reflectată.

REȚINEȚI!

Figurile de stil sunt procedee prin care se atribuie sensuri noi unor cuvinte pentru a sugera imagini artistice.

Dintre figurile de stil amintim: **epitetul, comparația, metafora, personificarea, hiperbola, metonimia, litota, sinecdoca.**

Personificarea este procedeul artistic prin care se atribuie însușiri omenesti (comportări, gânduri, sentimente) unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, fenomene ale naturii și chiar unor idei abstracte.

Exemple:

„Doar izvoarele suspină
Pe când codrul negru tace;
Dorm și florile-n grădină –

„De fete mari e lunca plină,
S-apropie tiptil-tiptil
De pe sub fagi, de pe colină...”

Dormi în pace”.
(Mihai Eminescu)

De pe sub fagi, de pe colină...”
(George Coșbuc)

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Identificați tema și ideea poveștii „*Fata babei și fata moșneagului*”.
2. Demonstrați că această operă este o poveste cultă.
3. Selectați și înscrieți în caiete personificările din text.

TEXT ȘI INTERPRETARE

DESCOPERIȚI SINGURI!

1. Împărțiți textul în pasaje și scoateți în evidență ideile principale.
2. Selectați și înscrieți în caiete personajele principale și cele secundare și apreciați-le.
3. Care este atitudinea Sfintei Duminici față de cele două fete?
4. Care este atitudinea babei față de fata moșneagului? De ce?
5. Care dintre personaje rezumă învățătura poveștii?
6. Rezumați textul, scoateți în evidență semnificația titlului.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Care sunt personajele din poveste și cum se prezintă ele?
2. Identificați în text formulele specifice basmului: inițială, mediană și finală.
3. Înscrieți în caiete personajele reale și cele cu însușiri supranaturale.
4. Care este deosebirea dintre povestea lui Ion Creangă și basmul „*Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*”?
5. Care sunt ființele și obiectele din text cărora autorul le atribuie însușiri omenești?
6. Găsiți în text fragmentele care demonstrează că binele învinge răul.

SARCINI

1. Citiți integral textul și alcătuiți planul de idei.
2. Efectuați în scris portretele eroilor îndrăgiți din text.
3. Desenați drumul parcurs de cele două fete.

4. Selectați cuvintele necunoscute și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
5. Citiți și alte povești din creația lui Ion Creangă și discutați-le în cadrul orelor de curs.

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

Realizați o compunere pe tema „**Bine faci, bine găsești**”, pornind de la începutul dat.

Proverbul ne spune că mereu trebuie să fim ajutători și chiar dacă alții nu îți vor aprecia gestul. Atunci când facem un lucru bun, suntem mândri de noi, că suntem loiali și generoși. De cele mai multe ori binele a fost

făcut și s-a răsplătit tot cu bine. Dacă vei face bine, bine vei primi. Dar dacă rău tu vei face la fel ți se va întâmpla.

ALEKSANDR SERGHEEVICI PUȘKIN (1799 - 1837)

„Pușkin este un fenomen extraordinar și, poate, o manifestare unică a sufletului rus.”

Nicolae Gogol

Aleksandr Sergheevici Pușkin, poet, dramaturg și prozator rus, s-a născut la Moscova la 26 mai 1799. Este unul dintre cei mai remarcabili scriitori ruși care a cunoscut o înaltă apreciere atât în cultura națională, cât și cea universală. Printre cele mai remarcabile opere ale marelui Pușkin un loc deosebit îl ocupă și literatura pentru copii, în care autorul descrie cu multă măiestrie tradiții și obiceiuri ale poporului rus, dar

prezintă și valori universale. Printre acestea pot fi numite: „*Ruslan și Ludmila*”, „*Povestea cocoșelului de aur*”, „*Domnița moartă și cei șapte voinici*”, „*Povestea pescarului și a peștișorului de aur*”, „*Povestea popii și a slugii sale Tândală*” etc.

Operele care îl prezintă pe Aleksandr Pușkin în ca pe cel mai mare scriitor rus sunt romanul în versuri „*Evghenii Oneghin*” și drama istorică „*Boris Godunov*”.

Pușkin este considerat fondatorul literaturii ruse moderne

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Asociați cuvântul *aur* cu alte patru cuvinte pe care să le construiești potrivit. Ce sensuri lexicale poate avea cuvântul *aur*?
2. Citiți, în gând, prima strofă din basmul de mai jos. Când și în ce loc este plasată acțiunea?
3. Care sunt îndeletnicirile celor doi bătrâni? Ce știți despre aceste îndeletniciri?

ȘTIAȚI CĂ?

A.S. Pușkin este unul dintre cei mai mari poeți romantici ai lumii care reprezintă cultura și literatura poporului rus.

Operele lui Pușkin au fost traduse în practic toate limbile lumii.

Pușkin a trăit o perioadă în orașul Chișinău – capitala de astăzi a republicii Moldova, unde a făcut cunoștință cu unii scriitori români (ex. Costache Negruzzi).

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Faceți o excursie imaginară (virtuală) la Peterburg – orașul pe care l-a iubit atât de mult Pușkin.
2. Ce cunoașteți voi despre pescuit?
3. Care este perioada în care a trăit și a activat poetul rus?
4. Ce știți voi despre această perioadă?

POVESTEA PESCARULUI ȘI A PEȘTIȘORULUI DE AUR

Au trăit cândva un moșneag și-o babă
Aproape de marea albastră;

Ei au trăit acolo-ntr-o cocioabă
Taman vreo treizeci trei de ani în șir
Bătrânul cu năvodul pescuia
Iar baba tot torcea, torcea.

Odată, aruncând năvodu-n mare,
El scoase numai prund și glod.
Și-l aruncă în mare înc-o dată –
Și numai ierburi scoase din năvod.
Dar, aruncând năvodu-a trei oară,

L-a scos din fund c-un singur peștișor,
Un peștișor ciudat, cu solzi de aur,
Care vorbea asemeni unui om...
Și peștișorul astfel s-a rugat:
Dă-mi drumu-n mare, bunule pescar,

Și-ți voi plăti, să știi, împărătește,
Îndeplinind orice dorință a ta.
Bătrânul s-a uimit și speriat:
De treizeci de ani el pescuiește,
Dar n-a văzut un pește ce vorbește;
Și i-a dat drumul peștelui îndată,
Spunându-i drăgăstos și cu blândețe:

– Nu-mi trebuie răsplată de la tine,
Afundu-te în marea ta albastră
Și zbenguiește cât dorești în ea.
Când s-a întors bătrânul în cocioabă,
I-a povestit bătrânei lui minunea:
– Eu azi am prins un peștișor ciudat,
Un peștișor cum nu prinzi totdeauna,
Un peștișor de aur, ce grăia
Întocmai ca și noi, și se ruga
Să-i dau drumu-n marea lui albastră.
Răsplată scumpă a dorit să-mi dea,
Dar eu n-am îndrăznit să-i cer răsplată
Și-așa-l lăsați în marea lui albastră.
Și baba a-nceput a-l ocări:
– Gogoman și prostănac bătrân,
N-ai putut să-i ceri și tu ceva?
N-ai putut să-i ceri, mări, o covată?!
A noastră, știi doar bine, că-i stricată.

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Și a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peștișorul
Și peștișorul a venit îndată:
Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Și peștișorul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peștișor!
Știi, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrânețe tihnă:
Îi trebuie, tot spune, o covată,
C-a noastră e de-acu demult stricată.
Și peștișorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă, mergi cu Dumnezeu acasă,
Voi veți avea, să știi, covată nouă.
S-a întors moșneagul la bătrâna lui
Și-ntr-adevăr avea covată nouă.
Dar baba a-nceput a-l ocări:

– Gogoman și prostănac bătrân,
Ai cerut, ca prostul, o covată!
Crezi că ne aduce mult folos?
Întoarce-te, smintitule, la mare
Și cere peștișorului de aur
Să-ți dăruiască lângă mal o casă.

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Și a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peștișorul
Și peștișorul a venit îndată:
Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Și peștișorul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peștișor!
Știi, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrânețe tihnă.
Vrea o casă baba mea hapsână...
Și peștișorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă, mergi cu Dumnezeu acasă,
Așa va fi: voi veți avea o casă.

S-a-ntors bătrânul la cocioaba sa,
Dar nici o urmă n-a rămas din ea:
În fașă-i stă o casă luminoasă,
Cu un hogoag de cărămidă albă

Și-o poartă din nuiele de stejar.
Stă baba rezemată de fereastră
Și-l ocărăște pe bătrân din nou:
Ascultă, gogoman fără pereche!
Ai cerut ca prostul o căsuță...
Întoarce-te, smintitule, spre mare
Și spune-i peștișorului de aur
Că nu mai vreau, auzi, să fiu țărăncă,
Ci vreau să fiu la casa mea curteancă.

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Și a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peștișorul
Și peștișorul a venit îndată:
Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Și peștișorul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peștișor!
Știi, baba mea îmi face zile fripte,
De nu-mi găsesc la bătrânețe tihnă:
Ea nu mai vrea să fie-acu țărăncă,
Ci vrea să fie nobilă curteancă...
Și peștișorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă... mergi cu Dumnezeu acasă.
S-a-ntors moșneagul bătrâna lui.
Si ce zărește un castel bogat!
Iar baba stă mândră în pridvor
Într-o scurteică de-aur lucitor,
Pe cat cu o scufie orbitoare,
La gât îi strălucesc mărgăritare,
Pe degete – inele, nestemate,
Și ciuboșele roșii pe picioare.
În jurul ei stau slugile în rând,
Iar ea le bate fără nici o vină.

Atunci moșneagu-i spune babei sale:
– Bună ziua, preacinstită față!
Gândesc că ești, cucoană, mulțămită?
Dar ea l-a ocărât ca-ntotdeauna

Și l-a trimis să-și facă slujbă-n grajd...
A trecut o săptămână. Încă una.
Și iarăși l-a trimis la peștișor:
– Îndreaptă-te, moșneagule, spre mare
Și spune-i peștișorului de aur
Că nu mai vreau de-acu să fiu crăiasă,
Ci vreau, auzi să fiu împărăteasă!
Bătrânul s-a-ngrozit și s-a rugat:
– Ce-i cu tine, babă, ai căpiat?
Cu limba ta și vorba ta spurcată
Va fi de răs împărăția toată!
Bătrâna s-a-ncruntat și mânioasă,
L-a prins atuncea pe obraz:
– Cum îndrăznești să nu i te supui
Unei curtence – cum o altă nu-i?
Să știi, de nu te duci de bună voie,
Ai să te duci atuncea de nevoie!

S-a dus atunci pescarul iar acolo
Și a văzut că-i marea tulburată,
Dar a-nceput să cheme peștișorul
Și peștișorul a venit îndată:
Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Și peștișorul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peștișor!
Știi, baba iar mă necăjește:
Ea nu mai vrea curteancă să mai fie,
Ci vrea să fie cică, împărăteasă.
Și peștișorul i-a răspuns îndată:
– N-ai grijă... mergi cu Dumnezeu acasă;
Ei bine, las'c-a fi împărăteasă...

S-a-ntors moșneagul bătrâna lui.
Și-n fața lui sta colo un palat,
Iar în palat – bătrâna lui, la masă,
Era într-adevăr împărăteasă...
Curtenii toarnă vin întru-n pocal,
e masă stau colaci împărătești,

Iar paznicii stau drepti în fața ei
Cu sulite și topoare-n mâini.
Bătrânul la-nceput s-a speriat
Și-n fața ei smerit, a-ngenuncheat:
– Bună ziua, falnică stăpână!
Acu ți-e oare inima împăcată?
Bătrâna nici măcar nu l-a privit
– Nu vreau să-l văd în față!
Curtenii au sărit îndată toți
Și pe bătrân l-au îmbrâncit pe scări,
Iar străjile, care păzeau la uși,
S-au năpustit cu lăncile la el...
Mulțimea se tot prăpădea de râs:
– Așa ți se cuvine, prost bătrân,
Aceasta îți va fi de-nvățătură!
Nu te băga unde nu-ți fierbe oala!

A trecut o săptămână... Poate două...
Și baba tot mai mult a căpiat:
Trimise slugi să-l cheme pe bătrân.
Și iată stă bătrânul-n fața ei:
– Întoarce-te, bătrânule, la mare
Și spune-i peștișorului de aur
Că nu mai vreau să fiu împărăteasă.

Ci vreau să fiu a mărilor crăiasă,
Să stăpânesc întinsele oceane,
Iar peștișorul însă să poftească
Să stea în slujba mea, să mă păzească!

Și bătrânul blând și bun la fire,
N-a cutezat să-i stea cu-mpotrivire...
S-a dus atunci moșneagul iar acolo
Și a văzut că marea-i furioasă:
Furtuna vâjâia fără-ncetare,
Sălbatică, nebună, mânioasă.

Și-a început să cheme peștișorul,
Iar peștișorul a venit de-ndată:
– Ce-ți trebuie, bătrânule, hai spune?
Și pescarul i-a răspuns cu plecăciune:
– Ai milă, preamărite peștișor!
Ce să fac cu blestemata babă?
Ea nu mai vrea să fie-mpărăteasă,
Ci vrea să fie-a mărilor crăiasă,
Stăpână peste-ntinsele oceane,
Unde chiar tu-n adâncuri să-i slujești,
Să fii în slujba ei, s-o străjuiești.

Dar peștișorul n-a răspuns nimic.
A plecat cu coada-n apă

Și-a dispărut în marea lui adâncă.
Zădarnic așteptase el răspunsul...
Și după-o lungă așteptare
Moșneagul se întoarce la bătrână.
Privi: în fața lui stătea cocioaba,
Bătrâna sta în prag îngândurată
Și-n fața ei – covata sfărâmată...

(Traducere de Liviu Deleanu)

TEXT ȘI INTERPRETARE

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Găsiți elementele comune între basmul popular și basmul cult bazându-vă pe operele studiate.
2. Ce este comun și prin ce se deosebește basmul în proză și cel în versuri?
3. Explicați versurile:
 - „Bătrâna sta în prag îngândurată
Și-n fața ei – covata sfărâmată...”
 - „Și baba tot mai mult a căpiat...”
4. Identificați tema și ideea basmului.
5. Unde are loc acțiunea? Găsiți în text fragmentul prin care veți argumenta răspunsul.
6. Numiți personajele basmului.
7. Dezvoltați ideile versurilor din ultima strofă:
 - *Dar peștișorul n-a răspuns nimic.
A plecat cu coada-n apă
Și-a dispărut în marea lui adâncă...*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Alcătuiți trei enunțuri în care să caracterizați personajele basmului, folosind cât mai multe adjective.
2. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *mare*.
3. Selectați din text regionalismele și arhaismele.
4. Găsiți antonime pentru cuvintele *furioasă*, *bătrână*, *lungă*.
5. Selectați din text expresiile frazeologice. Explicați sensul lor.
6. Identificați în text imaginile vizuale. Prin ce cuvinte sunt redete

ele? Înscrieți-le în caiete.

7. Stabiliți pentru fiecare imagine un titlu. Argumentați cu fragmente din text.

UNIVERSUL OPEREI

DESCOPERIȚI SINGURI!

1. Găsiți în text tabloul de la începutul poveștii. Citiți în voce acest fragment.
2. Ce cuvinte sau expresii ați mai putea folosi voi pentru a-l descrie mai amănunțit?
3. Citiți versurile care o caracterizează pe bătrână.
4. Căutați cuvintele care exprimă însușiri.
5. În ce opere, cunoscute de voi, mai apar personaje cu aceleași trăsături de caracter ca și ale bătrânei?
6. De ce peștișorul refuză să-i îndeplinească ultima poruncă a bătrânului?
7. Formulați oral, ideile principale din ultimul fragment.
8. Cum ați fi procedat voi? De ce?

OBSERVAȚI!

1. Ce-i răspundea peștișorul bătrânului la rugămințile lui ?
2. Din ce cauză peștișorul nu i-a răspuns ultima dată?
3. Cum considerați atitudinea bătrânului față de peștișor? Argumentați-vă răspunsul.
4. Care este comportamentul bătrânei față de bătrân?
5. Cum ați fi procedat voi?
6. Ce vers se repetă în fiecare strofă? De ce credeți că autorul a procedat așa?
7. Ce povețe v-a oferit lectura acestei povești?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Numiți operele cunoscute de voi scrise de A. S. Pușkin?
2. Alcătuiți planul simplu al basmului „*Povestea pescarului și a peștișorului de aur*”.
3. Dacă ați fi voi autorul basmului, cum ați schimba acțiunea?

4. Cum ați fi procedat cu bătrâna? Argumentați-vă răspunsul.
5. Observați în textul citit cum își schimbă înfățișarea marea. Din ce cauză? Motivați-vă răspunsul.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Încercați să alcătuiți o mică poezie despre mare, despre viețuitoarele ei, folosind figurile de stil deja cunoscute de voi.
2. Memorizați o strofă (la opțiunea voastră).

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Basmul este o specie a epicii populare și culte, de obicei în proză, în care personajele sunt înzestrate cu puteri supranaturale, desfășoară întâmplări fantastice, în care forțele răului sunt învinse de acele ale binelui pentru a relata biruința adevărului și a dreptății.

Basmul oglindește viața poporului, năzuințele sale spre o lume mai bună.

Basmul cult (numit și poveste), este una dintre cele mai vechi specii ale literaturii orale și se deosebește de basmul (povestea) populară prin faptul, că este creat de un scriitor.

Basmul cult poate fi atât în proză cât și în versuri.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Care sunt personajele principale ale acestui basm? Dar cele secundare?
2. De ce autorul face referințe la lumea animalelor?
3. De ce autorul și-a intitulat povestea „*Povestea pescarului și a peștișorului de aur*”? Cum ați intitula-o voi?

REȚINEȚI!

Dialogul este modul de expunere prin care se reproduce, în vorbire directă, conversația dintre două personaje.

Dialogul este mijlocul prin care autorul face personajele să vorbească, dezvăluindu-și, astfel, gândurile, acțiunile și atitudinile față de unele persoane, lucruri, acțiuni.

NOTĂ:

Există opere literare în care dialogul este mod de expunere predominant.

Caracteristicile dialogului

- personajele se prezintă singure prin ceea ce spun și modul lor de a vorbi;
- dialogul face povestirea mai vie și mai sugestivă;
- dialogul marchează diverse valori expresive: sentimente, atitudini, întreruperi, ezitări ale personajelor;
- dialogul este și o sursă a comicalului prin contrastul dintre ceea ce declară și ceea ce gândește personajul în realitate.

Exemple:

a) – *Da dincotro și unde*

Alergi tu așa iute?

Bursucul întâlnind pe vulpe-au întrebat.

– Oh, dragă cumătre, am dat peste păcat...

b) – *Îți mulțumesc că m-ai ascultat.*

– Pentru mine e important să învăț de la tine cât mai multe, așa că îți mulțumesc.

– Mă bucur că am avut acest dialog și că m-ai ascultat. Îți sunt recunoscător pentru asta...

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Găsiți, în text fragmentul, unde este redată convorbirea dintre două personaje.
2. Care sunt aceste personaje?
3. Cu cine mai conversează moșneagul?
4. Cum se numește convorbirea dintre două persoane?
5. Imaginați-vă un dialog cu bătrâna. Înscriți-l în caiete.
6. Ce sfaturi i-ați putea propune bătrânei?
7. Găsiți în text un dialog sau mai multe.
8. Reproduceți dialogurile din basm, citindu-le pe roluri.
9. Citiți expresiv tot basmul, scoțând în evidență cuvintele care se repetă. Ce semnificație au ele?

REȚINEȚI!

Antiteza, este opoziția dintre două personaje, situații, idei sau fapte. Antiteza are la bază doi termeni aflați în relație de antonimie, adică cu sens opus.

În operele literare **antiteza** se poate stabili între două situații, idei, sentimente sau portrete care se contrazic prin caracteristicile lor, unele fiind pozitive, altele negative.

Exemplu: bun – rău, frumos – urât, cinstit - necinstit, curajos – laș, bogat – sărac, fericire – nefericire, bucurie – întristare etc.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Citiți cu atenție textul.
2. Încercați să-l citiți pe roluri.
3. Întitulați fiecare strofă. Argumentați de ce ați intitulat-o așa?
4. Găsiți figurile de stil din basm deja cunoscute de voi.
5. Găsiți în text antiteza. Care sunt cuvintele care o reprezintă?
6. Găsiți antiteza în exemplele date:
 - a) „...*ea bogată, eu sărac, ea curtenită, eu izgonit și disprețuit, ea slabă, mică și palidă, eu voinic, mare și rumen...*” (B. Delavrancea)
 - b) „*Vremea trece, vreme vine
Toate-vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate...*” (Mihai Eminescu)
 - c) „*Ea – un înger, ce se roagă...
El – un demon ce visează ...*” (Mihai Eminescu)

SARCINI

❖ Încercați să scrieți un basm, începând cu cuvintele:

A fost odată și nu se termină niciodată...

Pornind de la imaginea de mai jos, redactați un basm, respectând caracteristicile definitorii ale acestei specii literare.

REPERE:

- formularea unui titlu pentru basm;

- prezența a câte o formulă inițială și finală a basmului;
- implicarea personajelor reale și fantastice;
- redarea unei călătorii a personajului principal;
- înlănțuirea evenimentelor verosimile cu cele fabuloase;
- elucidarea temei basmului: *binele învinge răul*, cu pedepsirea dușmanului;
- aranjarea textului în pagină;
- respectarea limitei de spațiu;
- corectitudinea textului.

TESTE DE EVALUARE

1. Făt-Frumos s-a născut dintr-o sămânță de:
 - a) grâu;
 - b) mac;
 - c) busuioc.
2. Fata moșneagului este răsplătită de:
 - a) Sfânta Maria;
 - b) Sfânta Vineri;
 - c) Sfânta Duminică.
3. Povestea „*Cenușăreasa*” conține:
 - a) elemente reale;
 - b) elemente fantastice;
 - c) elemente reale și fantastice.

4. Povestea „*Fata babei și fata moșneagului*” este:
 - a) poveste cultă;
 - b) poveste populară;
 - c) povestire fantastică.
5. Basmul este:
 - a) o operă în proză;
 - b) o operă în versuri;
 - c) o operă în proză sau în versuri.
6. Dialogul este:
 - a) un mod de expunere;
 - b) o figură de stil;
 - c) o specie literară.

DESPRE PĂCALĂ

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

REFLECTAȚI!

1. Alcătuiți câteva enuțuri, folosind cuvintele *pălcăleală*, *a păcăli*, *păcălitor*.
2. Identifică sinonimul cuvântului *a păcăli*.
3. Cum înțelegeți tu cuvântul *umor*?

ȘTIAȚI CĂ?

Păcală, erou al snoavelor populare românești, este cunoscut pentru umorul și istețimea sa, ascunse sub o mască de naivitate și simplitate. Tratează autoritățile sătești (popa, boierul, judecătorul) cu îndrăzneală și ironie usturătoare.

În folclor, poznele lui Păcală sunt reunite într-un ciclu de snoave, care stă la baza prelucrărilor ulterioare ale lui Petre Dulfu (*Isprăvile lui Păcală*). Și alți scriitori au scris despre el:

Scenă din filmul „Păcală”

Ion Creangă (Păcală), Ioan Slavici (Păcală în satul lui) etc. Fragmentul de mai jos este extras din snoava „Păcală”, de Ion Creangă.

PROGRESAȚI!

Alcătuți o compunere de 100 – 150 de cuvinte, pornind de la imaginea de mai sus.

Respectați etapele acțiunii/momentele subiectului.

TOT D-ALE LUI PĂCALĂ

Acu auzise Păcală ăsta că într-un lac de la marginea satului în care locuia el, se găsesc trei zmei. Și ce se gândește: „Să mă duc să iau eu lacul”.

A făcut un braț de țăruși, s-a dus acolo și a început să bată țăruși împrejurul lacului. Da cum muncea, iese un zmeu din fund.

– Ce faci, măi omule, aici?

– Am venit să iau lacul ăsta, că-mi trebuie la rațe acasă.

– Ia cară-te d-aci, creștine, că noi aici l-am pomenit de când lumea.

Lasă-ni-l

Dar el lucrează înainte.

Zmeul mai stăruie ce mai stăruie, și dacă vede că zadarnică îi toată truda, se repede în fundul apei și spune tovarășilor săi.

Ăia se domăiesc ce se domăiesc, apoi trimit la Păcală pe un alt zmeu.

– De ce ne iei, măi omule, lacul?

– Îmi trebuie la rațe.

– Lasă-ni-l, că-ți dăm un butoi cu bani.

– Așa? Vi-l las; da să-mi duceți și butoiul acasă.

Apoi s-a dus zmeul în lac, a tănit cu tartorul lor și, după ce au ieșit câte trei din apă, au umflat butoiul în cârcă și s-au pornit spre casa lui Păcală.

Au mers ce-au mers și când s-au apropiat de casă, l-au întrebat zmeii:

– Care e casa ta, omule?

– N-o vedeți? Aceea care e învelită cu piei de zmeu.

Și le-o arătă? Nu era învelită cu piei de zmeu, da când le-a spus așa, le-a mai băgat o rață-n traistă.

Pe când le arăta casa, Păcală se repezi, înaintea zmeilor, la culcușul lui și zise copiilor:

– Ascuțiți, mă taică, cuțitele și bricegele și zice| „Am mânca mereu tot carne de zmeu!” ca să trântescă zmeii butoiul jos și să-l spargă.

Așa au făcut copiii lui Păcală și zmeii, când s-au apropiat și au auzit vorbele astea, repede-repede au intrat în casă, au trântit butoiul și au rupt-o la sănătoasa.

Și i-au rămas lui Păcală banii, pe care i-a urcat în pod. Acu zmeii, cum s-au văzut iar în lac, și-au luat seama:

– Mă! Da' proști mai fuserăm! Cum era să ia lacul?

Vorba e că:

Bat-o pustia de minte,

Că n-a fost mai dinainte!

Da tot nu se lasă ei p'asa; și, într-o zi, cum sta Păcal la taifas cu copiii... hop înainte-i un zmeu.

– Dă-ne butoiul cu banii, că ne-ai păcălit!

Zmeu (desen)

- Mă, da adânc mai ești! Cum ai socoti tu să-ți dau eu bani îndărăt? Pune-ți, băiete, pofta-n cui! Zmeul, n-ascultă și se repezi să ia butoiul din pod.

Da începură copiii să ascuță bricegele și să strige iar:

- Am mâncat mereu tot carne de zmeu... am mâncat mereu tot carne de zmeu!...

Și atunci se sperie nămetenia și se repede în lac.

Da mai trece puțină vreme și zmeul iar se înfățișează lui Păcală:

- Măi băiete, hai să ne luăm la bătaie și care o învinge, acela să ia banii.

- Hai! Și au început. Zmeul sta în sala casei și tot dă cu o plească lungă; iar Păcală da de foc, din casă, cu facălețul. Zmeul, când da, lovea de sus și nu nimerea; iar Păcală cu facălețul, da repede și de zor, de a bătut măr pe nămetenie și i-a făcut trupul numai vânătăi.

- Aoleu, m-a mâncat fript! răcnește zmeul și se repede în lac.

Mai trecu puțină vreme și iar se pomenește Păcală cu un alt zmeu:

- Să ne întrecem din fugă, măi omule, și care-o fi mal harnic, al ăluia să rămâie banii.

- Bine. Da cu mine ți-ai găsit, zmeule, să te iei la întrecere?

- Da cu cine?

- Ascultă ici: am un frate mai mic, colea în tufiș. Dacă l-îi întrece pe el, să te iei și cu mine.

- Bine. Când aude așa, iepurele că el era fratele mai mic al lui Păcală - o ia la fugă, nene, fugă nebună spre culmița dealului; iar zmeul după el, de-i sfârâiau picioarele.

- Așa, zmeule? zise Păcală, râzând să se prăpădească când văzu că a dat inima din zmeu, fugind fără să poată prinde pe vătuiu

căruia i se pierduse urma, nu te poți ținea tu cu unul mic, dar cu mine?

– M-a dehulat, nu alta, măi omule, zice ăla, gata să-i iasă sufletul și dând fuga în fundul lacului de unde venise.

Acolo mai stă ce mai stă și iar se înfățișează lui Păcală.

– Acum să ne luăm la luptă, măi omule. De te-oi copleși îți iau banii.

– Cu mine vrei să te lupți?

– Da cu cine?

– Poate ți s-a urât cu zile. Uite, eu am colo în desiș un unchi, să te iei cu el că e bătrân, și dacă l-ți birui, să te iei și cu mine.

Și se duce de zgândără pe urs, și când încleștează pe moș Martin pe zmeu, gata-gata să nu-i mai trebuiască nici popă. Abia a scăpat, cu chiu cu vai, și atunci... hudubâșt... în lac.

Mai stă ce mai stă, și iese afară tartorul lor:

– Măi băiete! Să dăm d-azvârlita în sus cu aste două tinichele de aur și... care o zvârli mai sus, ăla să ia butoiul, cu banii.

– Bine, dar mai întâi ia-ți ziua bună de la tinichele.

– De ce, măi omule?

– Nu vezi norii ăia de pe cer? Acolo sunt frații mei care cer tinichele să învelească luna. Și mare nevoie au!

– Așa? Păi, lasă dar!

Și a dat fuga în apă tartorul. Apoi a venit cu tovarășii îndărăt și s-au năpustit spre casa lui Păcală, ca să ia cu hapca butoiul cu banii.

Dar au putut?... Că s-au suit în podul casei omului prin acoperiș, după ce mai întâi au tăiat șita – că, vezi – dumneata, copiii erau curați la Dumnezeu și le era frică de ei să intre prin casă, apoi și ușa era încuiată – și au început să se huțupească cu butoiul.

Dar s-a suit Păcală pe casă de a dres șita la loc; apoi a intrat pe gura podului cu securea în pod și i-a tăiat pe toți, pe toți, pe rudă pe sămânță. Și așa s-a cotorosit și de zmei și a rămas și cu bani.

TEXT ȘI INTERPRETARE

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați din textul citit cuvintele cu formă populară din text și explicați-le.

2. Explicați semnificația expresiilor din text: „*au rupt-o la sănătoasa*”, „*le-a mai băgat o rață-n traistă*”, „*m-a mâncat fript*”, „*de-i sfârâiau picioarele*”, „*ți s-a urât cu zile*”, „*pe rudă pe sămânță*”.
3. Selectați din text alte expresii frazeologice și explicați-le.
4. Selectați structurile care exprimă imagini vizuale.
5. Indicați valoarea morfologică a cuvintelor: *gata-gata*, *hudubâșt*.
6. Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor: *casă*, *copil*.
7. Înlocuiți cuvintele *acu*, *ăla*, *p'asa*, *al ăluia* cu cele folosite în limba română literară. Numiți valoarea lor morfologică și alcătuiți cu ele câteva enunțuri.
8. Identificați în textul de mai sus regionalismele și găsiți pentru ele formele literare corespunzătoare.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A TEXTULUI

OBSERVAȚI!

1. Citiți textul integral, apoi pe roluri.
2. Găsiți în text dialogul. Ce știți despre dialog?
3. Îl cunoașteți pe Păcală? Ce puteți spune despre el?
4. Prezentați șirul întâmplărilor trăite de Păcală în această snoavă.
5. Cu care personaj din operele citite de voi l-ați putea asemăna pe Păcală?
6. Stabiliți antiteza din această snoavă. Argumentați răspunsul.
7. Care sunt episoadele care ne prezintă chipul lui Păcală, dar al zmeului?
8. Indicați elementele descriptive. Argumentați-vă răspunsul cu citate din text.
9. Explicați utilizarea semnelor de punctuație și de ortografie din fragmentul:
 - *Ce faci, măi omule, aici?*
 - *Am venit să iau lacul ăsta, că-mi trebuie la rațe acasă.*
 - *Ia cară-te d-aci, creștine, că noi aici l-am pomenit de când lumea.*
10. Numiți personajele care conversează. Cum se mai numește această conversație? Argumentați.
11. Cine sunt personajele acestei snoave?
12. Care sunt personajele principale și care sunt personajele secundare? Dar cele pozitive și cele negative? Argumentați-vă răspunsul.

REFLECTAȚI!

1. Alegeți din text momentele care v-au reținut atenția. Argumentați de ce.
2. Recitiți fragmentul în care apare dialogul și rețineți cuvintele care v-au impresionat.
3. În ce constă istețimea lui Păcală? Motivați-vă răspunsul.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Imaginați-vă un dialog cu Păcală. Alcătuiți o serie de întrebări pentru el.
2. Reproduceți în scris întrebările și răspunsurile.
3. Alcătuiți planul simplu de idei al snoavei.
4. Indicați regionalismele din snoavă și aflați sensul fiecăruia folosindu-vă de dicționarul de la sfârșitul manualului.
5. Numiți locurile unde are loc acțiunea.
6. Alcătuiți câteva enunțuri despre Păcală, folosind regionalismele din această snoavă.

REȚINEȚI!

Snoava este o operă epică în proză, o narațiune populară umoristică de scurtă întindere, în care se ironizează și se face haz pe seama unor defecte omenești (lenea, prostia, îngâmfarea, minciuna sau hoția).

În snoave, în centrul atenției sta deseori personajul *negativ*. Personajul pozitiv servește pentru a lua în derâdere unele aspecte, trăsături de caracter ale personajului negativ.

Snoava este înrudită cu anecdota prin umor. Deseori eroii snoavelor românești sunt Păcală și Tândală.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Ce snoave mai cunoașteți? Ce eroi ați mai întâlnit în snoave?
2. Care este semnificația numelor acestor personaje? Ce trăsături se desprind din numele acestor personaje?
3. În ce fel de texte (întâmplări) întâlnim aceste personaje? Cine este autorul acestor texte?
4. Asupra cărui personaj se oprește atenția autorului anonim în primele rânduri ale snoavei?

5. De unde vine numele de Păcală?
6. În ce împrejurări este surprins Păcală?
7. Ce situații folosește Păcală pentru a găsi ispravă pentru zmeu?
Cum acționează Păcală?
8. Ce-i propune Păcală zmeului?
9. Ce rol au celelalte personaje în cadrul snoavei, având în vedere tâlcul vorbelor?
10. Cum se rezolvă situația hazlie din snoavă?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Identificați ce defecte omenești sunt biciuite în cuprinsul snoavei. Care este valoarea educativă a snoavei?
2. În baza audierii și a lecturii făcute în clasă, imaginați-vă un dialog între Păcală și alți eroi inventați de către voi.
3. Precizați locul și personajele unui asemenea dialog. Înscrieți-l în caiete.
4. Citiți și alte snoave despre Păcală.
5. Dacă ați fi în locul lui Păcală, cum v-ați isprăvi cu personajele și împrejurările din snoave?
6. Ce sfaturi le-ați propune personajelor din snoave?
7. Rețineți caracteristicile specifice snoavei.
8. Identificați în snoave elementele prin care se creează hazul?
9. Prin ce v-a impresionat acest text, prin ce v-a făcut să râdeți?
10. Amintiți-vă ce pozne ați făcut voi sau colegii voștri, care pot stârni râsul.
11. Fiți atenți la etapele narațiunii și la vocabularul folosit și alcătuiți o mică compunere. Întitulați-o.

PĂCALĂ COPIL

Păcală, când era copil, mergea în tren cu tatăl său la oraș și, cum își scoase capul pe fereastră deschisă, tatăl sau îi zise:

– Păcală, bagă capul înauntru, căci vântul o să-ți ia pălăria din cap!

Cum însă Păcală nu voia s-asculte, tatăl său îi smulse pălăria din cap și i-o ascunse. Păcală începu atunci să plângă.

– Vezi ce se întâmplă când n-ascuți? îi spuse tatăl, voind să-l liniștească. Hai, fii cuminte, căci eu am să suflu o dată și ți-o voi aduce înapoi de îndată!

Și zicând acestea, fluieră o dată, trase pălăria de la spate și i-o dădu lui Păcală, care nu mai putu de bucurie. După ce își puse pălăria pe cap, Păcală smulse și el pălăria tatălui său și, aruncând-o pe fereastră, îi zise cu veselie.

– Suflă încă o dată, tată, ca să vie și asta înapoi!

CUM SE ROTEȘTE SOARELE

Trăia cândva un bogătan tare-tare zgârcit. De fiecare dată, când se așezau la masă, se străduia în fel și chip să nu-i cadă argatului său o bucată de carne mai bună ca a lui.

Și iată că odată, când au pus pe masă farfuria cu carne, cea mai mare bucată s-a nimerit în partea argatului. Stăpânul cel zgârcit a început să vorbească despre soare, a întors farfuria cu bucata de carne mai mare spre sine, zicând cu mulțumire:

– Iaca așa se rotește soarele pe cer!

Argatul (care nu era deloc prost) și-a dat seama ce-i treaba și a adăugat:

– Da' iaca așa apune!... Și a întors farfuria cu bucata de carne spre sine.

RĂBDAREA LUI TÂNDALĂ

Îmi spune nevasta într-o zi:

– Bre Tândală, du-te de-mi adă o căldare de apă!

Eu rabd.

– Taie-mi, omule, vreo doua lemne!

Eu rabd.

– Bre Tândală, vezi de ce rag vitele alea!

Eu rabd iarăși.

– Vină, bărbate, și-i mânca!

Aici m-a scos de-a dreptul din sărite!...

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Găsiți și citiți și alte snoave cu Păcală sau cu alte personaje celebre. (Nastratin Hogeia, Bertoldino)
2. Găsiți snoave din literatura universală. Citiți-le și povestiți-le colegilor.
3. Culegeți de la bunicii voștri snoave pe care le cunosc ei.

PROVERBE. ZICĂTORI. GHICITORI

„Proverbele sunt adevărate nestemate ale gândirii poporului”
(M.Eminescu)

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

REFLECTAȚII!

1. Comentează citatul lui Eminescu referitor la proverbe.
2. Amintește-ți câteva proverbe cunoscute și explică-le.
3. Citește învățătura lui Anton Pann și comentează-o într-un text de volum mic.

Fătul meu, cine are carte are bună parte; de cine nu-nvață relele s-agață. De aceea împrietenește-te cu cartea și ascultă pe cei de la care ai ce învăța.

Înainte celor mari nu fi îndrăzneț la vorbă și răspunde cu chibzuință, căci graba strică treaba și vorba dulce mult aduce, apoi vorba deși e dulce ca mierea, poate fi și amară ca fierea.

Înțelepciunea vorbelor acestora ți le las spre moștenire, așa cum le-am primit și eu când eram ca tine.

Anton Pann

ȘTIAȚI CĂ?

PROVERBELE

Proverbul este o expresie populară scurtă, deseori figurată, care conține o generalizare a experienței de viață sub formă de povață sau de gând înțelept.

Cuvântul **proverb** provine din limba latină – *proverbium*, ceea ce înseamnă expresie concisă care exprimă o povață sau un gând înțelept.

Despre proverb mai putem spune, că este o vorbă din bătrâni, o învățătură ce rezultă dintr-o întâmplare. El are un anumit sens care te ajută să înțelegi unele sensuri. Sunt niște creații populare care comunică informații pline de înțelepciune, atitudini satirice pentru corectarea unor defecte (lenea, prostia, îngâmfarea etc.),

Exemplu: *Cine vara muncește, iarna se odihnește.*

Acest proverb ne învață, ca dacă omul muncește are totul ce-i trebuie pentru viață, nu duce lipsă de nimic.

DEZVOLTAȚI-VĂ VOCABULARUL!

1. Scrieți forma actuală a cuvintelor evidențiate din următoarele exemple:

- **Aci** se află un castel al minunilor.
- Eu **țiu** bine minte aceste învățături.
- **Auz** bine ceea ce mi-ai sus.

2. Asociați cuvintele/grupurile de cuvinte evidențiate din exemplele următoare cu cele potrivite:

1. ca pe un **făcător de rele** a. răutăcios
2. trec **de acolo până colo** b. de acolo până acolo
- c. răufăcător
- d. pe loc

3. Asociați cuvintele evidențiate cu sinonimele potrivite:

a. Se apropie mai întâi cu oarecare sfială .	1. neadevăr
b. Zice cocoana cu multă satisfacție .	2. timiditate
c. În timp ce tu imi povestea i.	3. mulțumire
d. E o minciună !	4. relatei

Distingem mai multe categorii de proverbe:

Despre muncă

1. Munca lungește viața, iar lenea o scurtează.
2. Omul harnic, muncitor, de pâine nu duce dor.
3. Munca e legea vieții și rodul ei e cel mai bun.

4. Omul care nu muncește în lipsă trăiește.
5. Munca ne scapă de trei fapte rele: de urât, de fapte rele și de neavere.
6. Munca bună mult adună.
7. Munca aduce bogăție, iar lenea – sărăcie.
8. Lenea doarme și sărăcia o apără de muște.
9. Munca pe care o îndeplinim cu plăcere, ne scapă de truda ei.
10. Cum a semănat, așa a mâncat

Despre lene

1. Lenea e cucoană mare care n-are de mâncare.
2. Când îl cuprinde pe om lenea, sărăcia i se suie în spate.
3. Leneșul caută de lucru, dar nu dorește să-l găsească.
4. Lenevia e soră cu sărăcia.
5. Lenea e începutul răutăților.
6. Lenea la om e ca și rugina la fier.
7. Vara-ntins la umbră doarme, dar iarna moare de foame.
8. Dacă șade el degeaba, gândește că toți n-au treabă.
9. Leneșului orice treabă îi pare grea.
10. Lenosul mult vorbește, dar puțin lucrează.

Despre laudă

1. Laudă-mă gură că ți-oi da friptură.
2. Lauda de sine nu miroase-a bine.
3. O faptă bună nu are nevoie de laudă.
4. Cine se laudă singur se ocărăște pe sine.
5. La lauda mare să nu te duci cu sacul.
6. Lauda îi face pe oamenii buni și mai buni, iar pe cei răi și mai răi.
7. Lauda fără măsură dăunează cinstei.
8. Lăudând pe cel ce te laudă te lauzi tot pe tine.
9. Fala mare traistă n-are.
10. Lăudăroșii sunt rareori viteji și vitejii rareori lăudăroși.

Despre prietenie

1. Un prieten face mai mult decât o pungă cu bani.
2. Cei ce se potrivesc, lesne se-mprietenesc.
3. Prietenul bun e acela ce dă sfaturi bune, iar nu acela care îți laudă nebuniile.
4. Nu e oglindă mai bună ca prietenul vechi.

5. Bine e să fie dușmanul departe și prietenul aproape.
6. Părinții ți-i dă natura, prietenii ți-i alegi singur.
7. Cine a aflat în lume prieten adevărat
El o comoară bogată în viața sa a câștigat.
8. Mai bine o muștrare pe față decât o prietenie ascunsă.
9. Prietenul se câștigă prin fidelitate, modestie, generozitate.
10. Prietenia n-o găsești gata făcută.

Despre adevăr și minciună

1. Minciuna te dă de gol.
2. Cine spune minciuna o dată, rareori mai are crezare.
3. Cine spune minciuna e ca și cel ce fură.
4. Minciuna se afundă ca plumbul și iese ca frunza.
5. Minciuna are picioare scurte.
6. Cu minciuna prânzești, dar de cinat ba.
7. Cine se-nvață mincinos, când spune adevărul se bolnăvește.
8. Cine spune minciună, întâi obrazul își rușinează, iar mai pe urmă sufletul își ucide.
9. Adevărul plutește ca untul deasupra apei.
10. Adevărul e ca focul: când cauți să-l acoperi arde.
11. Adevărul iese la iveală ca nasul în mijlocul obrazului.
12. De la adevăr până la minciună e doar un pas.
13. Cine ascunde adevărul, acela vinde minciuna.
14. Dacă vrei să nu te creadă, spune adevărul.
15. Adevărul este iubit de toți, dar nu toți îl primesc.
16. Adevărul nu are nevoie de judecată.
17. Adevărul și dreptatea sunt frați de cruce.
18. Adevărul este întotdeauna la mijloc.
19. Adevărul se spune la despărțire.
20. Adevărul stă scris printre rânduri.

Despre înțelepciune și învățătură

1. Rădăcina învățaturii e amară, dar rodul ei e dulce.
2. Omul învățat poartă totdeauna averea cu dânsul.
3. Omul fără învățătură e ca pământul fără udură.
4. Precum apa inima ți-o răcorește, așa și învățătura mintea ți-o limpezește.
5. Decât un car de frumusețe, mai bine un gram de minte.
6. Un om înțelept învață chiar de la cei fără învățătură.

7. Frumusețea este o jumătate de har; înțelepciunea este un har întreg.
8. Înțeleptul nu afirmă nimic din ce nu poate dovedi.
9. Nu-ți arăta înțelepciunea la timp nepotrivit.
10. Greșeala mărturisită e pe jumătate iertată.
11. Ascultă învățătura tatălui tău și nu uita povețele maicii tale.

Despre politețe

1. A fi împărat e o întâmplare, a fi om e lucru mare.
2. Politețea este cheia de aur care deschide toate ușile.
3. Oaspetele e primit după veșminte, dar e condus după minte.
4. Salutul între doi dușmani este primul semn al împăcării.
5. Vizite când faci, fă-le pentru dragoste, nu pentru iscoade.
6. Florii i se cere parfum, iar omului – politețe.

Despre cinste și necinste

1. Cinstea-i o floare rară.
2. Cinstea nu se cumpără, dar nici nu se vinde.
3. Dacă sufletul e cinstit, cinstite vor fi și faptele.
4. Cinstea și bunătatea întrec orice frumusețe.
5. Nu da cinstea pe rușine.
6. Cinstea se câștigă prin muncă și fapte bune.
7. Cinstea și hărnicia – iată omenia.
8. Cinstea cu rușinea nu pot sta împreună.
9. Cinstea-i pasare sălbatică – dacă o scapi, n-o mai prinzi.
10. Cinstea e cea mai mare avere a omului.
11. Ca necinstea – nici o pedeapsă mai grea.

Despre economie și risipă

1. Economia dă săracului ceea ce risipa fură bogatului.
2. Strânge bani albi pentru zile negre.
3. Cine cheltuiește peste ce câștigă, n-are-n casă mămăligă.
4. Cine economisește, niciodată nu-i lipsește.
5. Cine pune ban pe ban, mult aduna într-un an.
6. Din economie vine belșugul.
7. Nu risipi și nu vei duce lipsă.
8. E imposibil să strângi apa vărsată.
9. Printr-o crăpătură mică străbate apa în corabia cea mare.
10. De unde iei și nu pui scade.
11. Ai, dai, n-ai. Ia nu da, să vezi cum ai.

Despre calomnie

1. Cine sapă groapă altuia cade el în ea.
2. Fă bine și lasă lumea să vorbească.
3. Cine bârfește cu tine, bârfește și despre tine.
4. La calomnii se răspunde cel mai bine tăcând.
5. Nici o calomnie nu poate distruge meritul.
6. Are limba înveninată. (Vorbește de rău)

Despre altruism și egoism

1. Fericirea e născută din altruism și nenorocirea din egoism.
2. Altruismul este o dăruire de sine pentru binele altora.
3. Albina e onorată nu pentru că muncește pentru ea, ci fiindcă muncește pentru toți.
4. Alții au plantat ceea ce eu mănânc, eu plantez ceea ce alții vor mânca.
5. E de nimic acel care e bun numai pentru el.
6. Nu vei fi stimat dacă te gândești numai la tine.

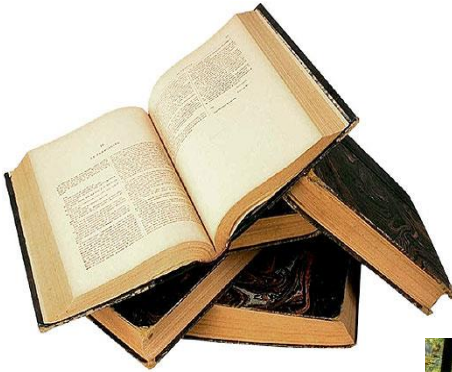
FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Ce știți despre proverbe?
2. Citiți fiecare categorie de proverbe. Ce puteți spune despre ele?
3. Numiți trăsăturile specifice proverbelor.
4. Care sunt funcțiile proverbelor?
5. Care este mesajul transmis de următoarele proverbe: *„Decât un car de frumusețe, mai bine un gram de minte.”*; *„Lenea doarme și sărăcia o apără de muște.”*; *„Dacă sufletul e cinstit, cinstite vor fi și faptele.”*

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Rezumați oral, apariția, rostul și rolul proverbelor.
2. Identificați asemănările și deosebirile între aceste două proverbe: *„Cine sapă groapa altuia cade singur în ea.”* și *„Cu care mână dai, cu aceea iei.”*
3. Exemplificați proverbele date printr-o mică compunere, folosind situații, întâmplări din viața personală potrivite.
4. Selectați și alte proverbe pe care le cunosc bunicii, înscriindu-le în caiete.
5. Realizați o compunere liberă în baza unor proverbe. Priviți imaginile și spuneți ce proverb se potrivește pentru fiecare.

1.

2.

3.

4.

(Pentru informație „Toamna se numără bobocii!”; „Cine știe carte, are patru ochi!”; „O zi de primăvară hrănește un an!”; „Cine se scoală mai dimineață , mai departe ajunge!”)

ZICĂTORILE

Asemănătoare proverbelor sunt și **zicătorile**.

Exemplu: „Nu aduce apă după ce s-a stins focul, dar adu apă când el arde”, este un proverb.

„A aduce apă după ce s-a stins focul”, este o zicătoare.

Și proverbul, și zicătoarea stabilește realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru. Dar, spre deosebire de **zicătoare** care numai generalizează aceste lucruri, ne dă un sfat, o povață, proverbul ne dă o un îndemn, o învățătură. În afară de **sens** ele diferă și după **structură**: proverbul este alcătuit dintr-o propoziție, frază care au o structură completă, dar zicătoarea este numai o expresie, parte de propoziție, expresie verbală, adică o structură.

În afară de structură ele diferă și după **expresivitate**: proverbul are sens propriu, de **exemplu:** „Ce ție nu-ți place, altuia nu face.”, dar poate avea și sens figurat (metaforic): „La pomul lăudat să nu te duci cu sacul”, uneori chiar versificate care au ritm, rimă.

Zicătorile, însă, au numai sensul figurat: „A intrat ca Ieremia cu oiștea în gard.” (Nu e vorba despre un anume Ieremia, ci despre oricine care, din cauza nepriceperii, a avut un eșec.)

Zicătoarea este o expresie concisă, deseori figurată, care conține o povață sau un gând înțelept.

Zicătoarei îi mai putem spune și vorbă bătrânească, vorbă înțeleaptă.

Zicătorile sunt prescurtări ale proverbelor, fiind întrebuințate de popor în vorbirea curentă.

Ca și cuvântul proverb, cuvântul **zicătoare** provine din limba latină – **dicere**, ceea ce înseamnă zicere, zicătură, zicală.

Zicători

1. A aduce apă după ce s-a stins focul.
2. A aduna nuiete pentru spinarea sa.
3. A-și băga mințile-n cap. (A-și îndrepta purtarea)

4. A arăta pumnul sub batistă. (Amenințare îmbrăcată în cuvinte frumoase)
5. A arde pe cineva. (A bate, a pedepsi)
6. A auzit clopotul, dar nu știe de la ce biserică.
7. A avea ac de jocul cuiva. (Amenințare spusă cuiva care se încapățânează)
8. A avea de-a face cu cineva. (Amenințare)
9. A avea mai mult noroc decât minte.
10. A băga mâna în foc pentru cineva.
11. A bate apa-n piuă.
12. A bate calul care trage. (A fi nedrept)
13. A bate capul. (A sâcâi pe cineva cu vorba)
14. A bate fierul cât e cald.
15. A bate găina cu lanțul.
16. A bate la ochi. (Un lucru îndoielnic)
17. A bate toba în tot satul. (A duce o vorbă de la unul la altul)
18. A călca pe bec. (A fi găsit vinovat)
19. A cânta cuiva în strună. (A întări convingerea cuiva, fără opinie proprie)
20. A căra apă cu ciurul. (A face un lucru inutil)
21. A da bir cu fugiții. (A pleca în mod rușinos)
22. A da ortul popii. (A muri)
23. A da peste noroc.
24. A da portocale la porci.
25. A despica firul în patru. (A analiza un lucru)
26. A duce cu preșul. (A păcăli)
27. A dispărut de parcă l-a-nghițit pământul.
28. A face bortă în apă.
29. A face cuiva hatârul. (A împlini dorința)
30. A face cuiva ochi dulci. (A linguși)
31. A face cum îl trece prin cap.
32. A face din cal măgar și din țânțar armăsar. (A exagera)
33. A face ochi dulci cuiva.
34. A face pe cineva cu ou și cu oțet. (A face cuiva morală aspră)
35. A face pe cineva de două parale. (A face cuiva morală foarte aspră)
36. A face treaba în doi peri. (De mântuială)

37. A face umbră pământului degeaba. (Un om fără rost)
38. A fi cu ochii în patru. (A fi foarte atent la ceva primejdios)
39. A fi prins cu cioara vopsită. (Încercare nereușită de a înșela pe cineva)
40. Ai ales pân-ai cules. (O alegere proastă)
41. Ai carte ai parte.
42. Ai dat-o cotită. (Ai făcut o gafă, ai spus o prostie)
43. A-i fi frică și de umbra sa.
44. A împăca capra cu varza. (Două lucruri incompatibile)
45. A înghițit gălușca și a tăcut chitic.
46. A îngrășa porcu în ajun de Crăciun. (A se pregăti pentru ceva în ultimul moment)
47. Ai pus degetul unde mă doare. (În discuție s-a atins un lucru esențial)
48. A i se face urechile ca la măgar. (Ascultă cu atenție un secret)
49. A i se urâ cu binele. (Cineva care caută gălceavă)
50. A lăsa pe cineva cu vorba-n gură. (Semn de dispreț)
51. A lăsa baltă un lucru. (A părăsi ceva neterminat)
52. A lua partea leului. (Împărțire nedreaptă)
53. A lua plasă. (A fi păcălit)
54. A lucra din plin. (Repede și cu spor)
55. A mânca coliva cuiva. (Amenințare)
56. A nu face față. (Ceva care depășește capacitatea cuiva)
57. A nu vedea pădurea din cauza copacilor.
58. A purta de la Ana la Aglaia. (A duce cu vorba)
59. A peria pe cineva. (A linguși)
60. A pica din senin. (Pe neașteptate)
61. A pierde vremea de pomană. (A irosi timpul în zadar)
62. A pleca câine surd la vânătoare. (Nepregătit pentru o acțiune)
63. A pleca la vânătoare fără pușcă.
64. A prinde cu mâța-n sac. (A dezvălui o minciună, un furt)
65. A pune bețe-n roate. (A pune piedici cuiva)
66. A pune carul înaintea boilor. (A face treaba pe dos)
67. A pune paie pe foc. (A înteți o ceartă)
68. A pune țara la cale. (O discuție lungă și fără rost)
69. A sări în ochi. (Un lucru cert)
70. A sări peste cal. (A exagera)

71. A scoate din piatră seacă. (A face rost de un lucru)
72. A scoate-o din pământ, din iarbă verde. (A minți)
73. A se culca odată cu găinile. (Devreme)
74. A se da de gol. (A-și dezvălui o intenție ascunsă)
75. A se da peste cap. (Pentru a face un lucru.)
76. A se dezbrăca de caracter. (A-și pierde cumpătul și trece la vorbe/fapte urâte)
77. A se face că plouă. (se face că a uitat ce s-a întâmplat)
78. A se face luntre și punte. (A face tot posibilul)
79. A se juca cu focul. (A întreprinde ceva periculos)
80. A se lăsa pe tânjeală. (A se lenevi)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Ce știți despre zicători?
2. Surprindeți asemănările și deosebirile dintre proverbe și zicători?
3. Ce rol au proverbele, zicătorile în viața noastră?
4. Cum considerați, cărui gen aparțin proverbele și zicătorile?
5. Cu care verb se încep mai des în zicătorile? La care mod, timp, persoană sunt ele?
6. În care opere cunoscute de voi ați mai întâlnit proverbe și zicători?
7. Analizând proverbe și zicători cunoscute, exemplificați diverse trăsături de caracter.
8. Definiți termenii: *bunătate*, *răutate*. Dați exemple de proverbe despre aceste trăsături de caracter.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Dați exemple de proverbe, transformându-le în zicători.
2. Spuneți și comentați două zicători cunoscute de voi.
3. Realizați o mică povestioară în care să folosiți proverbe și zicători.

GHCITORILE

Ghicitorea este creație populară, mai ales în versuri, în care se descrie în termeni ce conțin o comparație ascunsă o ființă, un obiect sau un fenomen ce trebuie identificat, ghicit.

Despre ghicitoare mai putem spune că:

- este o constatare (descriere ascunsă)
- conține întrebarea (ghici ce e ?)
- după formă este scurtă;
- poate avea formă verificată;
- după intonație conține o întrebare.

Distingem mai multe categorii de ghicitori:

GHICITORI DESPRE FRUCTE SI LEGUME

1. Soarele o coace,
Mâna o rupe;
Piciorul o calca,
Gura o bea. (Strugurele – vița de vie)
2. Fețișoară
Cu rochița roșioara,
Când prind a te dezbracă
N-am de ce mă bucura
Că încep a lăcrima. (Ceapa)
3. Cine se-ngrașă legat? (Dovleacul)
4. În grădina lui Pande
E un pom plin cu mărgele,
La culoare-s roșii toate
Cu codite-mperecheate. (Cireșele)

5. Sade moșul în cămară
Cu mustățile afară. (Morcovul)
6. Am cămăși nenumărate
Le port pe toate îmbrăcate. (Varza)
7. Aurie și zemoasă
Tare-i dulce și gustoasă
Din livadă e culeasă. (Para)
8. Albă păsăruica,
Pe arac se urcă;
N-are aripioare,
N-are nici picioare. (Fasolea)
9. Verde, roșu! Cine-mi ești?
Lung, subțire, gras ori dulce, iute,
Poți să mi-l ghicești? (Ardeiul)
10. Verde, lung, din vrej l-aduni,
Toamna la murat să-l pui.
(Castravetele)

GHICITORI DESPRE ANIMALE ȘI PĂSĂRI

1. Ea este bună la toate,
Ne dă carne, ne dă lapte,
Iar viței mititei
Se numesc copiii ei. (Vaca)
2. Are-o coada înfoiată,
Hoată este și șireată
Dar e vai de coada ei
Când dă peste ea grivei. (Vulpea)
3. O sportivă cu renume
Umbla-n pomi după alune. (Veverița)
4. Cât e vara – cucurigu!
Cucurigu – când da frigul!
Cine-i frate dumnealui?
Cum îl cheamă?
Poți sa-mi spui? (Cocoșul)

5. În aer ramurile-și are
Acest trofeu de vânătoare. (Cerbul)

6. Mândru, înalt și frumos,
La ochi este luminos;
Urechi are, coarne n-are
Și te poartă în spinare. (Calul)

7. Animalele din casă
Umblă pe sub masă
Când se întâlnesc
Rău se ciondănesc. (Câinele și pisica)

8. Am o pasare rotată
Stă cu coada învolburată
Și te-aleargă în curtea toată. (Curcanul)

9. Cine umblă mult prin lume
Și tot se strigă pe nume? (Cucul)

10. Către soare se avântă
Dimineața-n zori și cântă. (Ciocârlia)

11. Este un prieten bun,
El mă duce unde-i spun
Cu căpăstru și cu șa
Iarna-mi plimbă sania. (Calul)

12. Are zeci de ace groase
Dar nu țese nici nu coase. (Ariciul)

13. Urecheat cu haine sure
Stă pe câmp și în pădure. (Iepurele)

14. Vara umblu după miere,
Iarna dorm să prind putere. (Ursul)

15. Cred că macu-i place tare
Zilnic cere-n gura mare
După atâta mac-mac-mac
Pleacă să înoate-n lac. (Rața)

16. Zboară-n sus,
Zboară-n jos,

Neagră este
De la coada pana la cioc. (Rândunica)

GHICITORI DESPRE PLANTE ȘI COPACI

1. Cupe albe sângerii,
Stau pe lujere înfipte,
Parc-ar fi niște făclii!
Hei, ghicește-le, de știi! (Lalelele)
2. Iarna-n frig, vara la soare,
Neschimbat e la culoare! (Bradul)
3. O mie de frățiori,
O mie de dințișori
Stau înfipti și câte-o mie
Într-un fund de farfurie. (Floarea-soarelui)
4. Clopoțel mititel
Cine sună lin din el?
Nimeni! Nimeni!
Numai vântul,
Clătinându-l, legănându-l,
Dă de veste-n toată țara
Că sosește primăvara. (Ghiocelul)

5. Înalt cât casa,
Verde ca mătasa,
Dulce ca mierea
Amar ca fierea. (Nucul)

6. Cine se naște-nfășat? (Porumbul)

7. Toamna te nutrește
Iarna te-ncălzește,
Poftim de ghicește. (Pomul)

8. Zeci de umbreluțe mici,
S-au unit să fac-o floare,
Dar trecu vântul pe-aici
Și le risipi în zare. (Păpădia)

9. Trupu-i este teavă-naltă,
Crește numai unde-i baltă;
Iar în varf are un spic
Ca o coadă de pistic! (Stuful)

GHICITORI DESPRE ANOTIMPURI

1. Tata soare

Patru fete are:

Prima înghețată,

A doua dezghețată,

A treia rodește,

A patra strânge și agonisește.

Împreună soarele nu le-ntâlnește;

Să vedem, cine ghicește? (Anotimpurile)

2. Doisprezece frați aleargă,

Anul cât este de lung;

Fug de zor prin lumea-ntreagă,

Și niciodată nu se-ajung. (Lunile anului)

3. Cine vine cu steluțe

Albe-n frunte

Dinspre munte? (Iarna)

4. A venit baba din munți

Peste râuri facând punți

Și a prins spunând povești

Flori de gheață la ferești. (Iarna)

5. Ziua se mărește,

Zăpada se topește,

Grădina a-nverzit,

Ce anotimp a sosit? (Primăvara)

6. Zăpada s-a topit,

Ghiocelul a răsărit,

Pomul a înmugurit.

Ce anotimp a sosit? (Primăvara)

7. Cu sprâncene de poiene,

Cu codițe de mlădițe

Și cu flori la cingătoare. (Primăvara)

8. Cine aduce iar în țară

Mândre păsări călătoare,

Îmbracă grădina-n floare

Și-ncălzește vremea afară?

9. Este cald și veselie,
A-nceput vacanța mare,
E plăcut să stai la soare,
Dar, ce anotimp e oare? (Vara)

10. De pe cer bătrânul soare,
Arde fără încetare
Ziua-i mare dogoreală
Și noaptea-i înădușeală. (Vara)

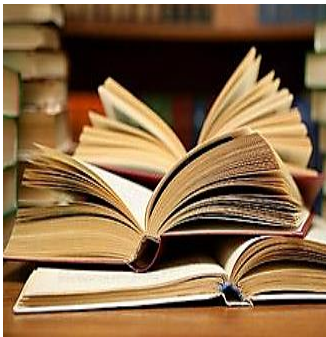
11. De arșita mare
Se coace grâul sub soare,
Copiii merg la scădat,
În ce anotimp am intrat? (Vara)

12. Frunza-ngălbenește,
Vremea se răcește,
Vacanța s-a sfârșit,
Cine a venit? (Toamna)

13. Au plecat spre țări cu soare
Păsările călătoare,
Căci la noi e frig și plouă. (Toamna)

GHICITORI DESPRE OBIECTE ȘI LUCRURI

1. Am o rață
Fara viață,
Trece apa cat de mare,
Ba te duce și-n spinare. (Barca)

2. Slăbănoaga fânu-l frânge,
Iar colțata-n urmă-l strange!
(Coasa și grebla)

3. N-are mâini și totui bate,
Bate-ntruna zi și noapte.
Șade oriunde l-ai pune
De-l privești timpul îți spune.

(Ceasul)

4. Bucățica de cărbune,
Cu vesmânt de lemn,
Pe hartie lasă urme
Scriind orice semn. (Creionul)

5. Nu sunt carte, dar am foi
Pregatite pentru voi
Cu linii sau patrățele
Să puteți scrie pe ele. (Caietul)

6. Are foi și scoarță
Dar nu e copac,
Cine-o înțelege
Minte are-n cap. (Cartea)

7. Am o fetiță
Sarutată de toți pe guriță. (Cana)

8. Încârligat și-ntortocheat
Și de urechi e agatat. (Cercelul)

9. Bunicuțul de la țară
Are un prieten bun
Bate cu el multe cuie,
Face gardul de la drum. (Ciocanul)

10. Șade mosul sub uluc
Și fumează din ciubuc;
Apoi, după ce-a fumat,
Il hranesc cu aluat. (Cuptorul)

11. Albă și suleimenită
Când urâtă, când iubită;
Vara nu vor să mă vadă,
Iarna totî mă-nbrățișează. (Soba)

12. Am o lună cu mâner,
Am furat-o de pe cer;
Străluce ca o vapaie
Și mănâncă numai paie. (Secera)

14. Lumina prin ce trece
Și nu se opreste? (Geamul)

15. E rotundă, colorată
Și copiii nu-i rezistă,
Fără ea, ora de sport,
Ar fi ora cea mai tristă. (Mingea)

16. Patru picioare are,
Dar să le miște
Nu e în stare. (Masa)

17. Ce umblă viața toată
Și drumul nu-l trece niciodată? (Moara)

18. N-are limbă și nici gură,
Și arată orice faptură. (Oglinda)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv ghicitorile.
2. Cu ce se aseamănă ele?
3. Ce semn de punctuație întâlnim la sfârșitul multor ghicitori?
4. Din câte părți este alcătuită ghicitoarea? Argumentați.
5. Ce figură de stil stă la baza unor ghicitori?
6. Ce tipuri de ghicitori cunoașteți? Numiți-le.

EXERCITII. APLICAȚII

1. Alcătuiți câteva ghicitori, folosind figura de stil – comparația.

Ghiciți:

- a) *E făcut de muncitori
Și trăiește pe ogor;
Toată ziua el muncește,
Urlă de te-nnebunește.*
- c) *Anotimpul frunzelor uscate,
Lăzilor cu roade încărcate.
Anotimpu-n care noaptea crește
Și în care vremea se răcește.*

- b) *Are foi și nu e pom,
Îți vorbește ca un om
Și cu cat o îndrăgești
Tot mai mult o folosești.*
- d) *Jupaneasă durdulie
Cu rochiță cenușie
Lucrată din pene lucii,
Caută pe lac papucii.*

SARCINI

Redactați o compunere – raționament, având ca punct de reper un proverb.

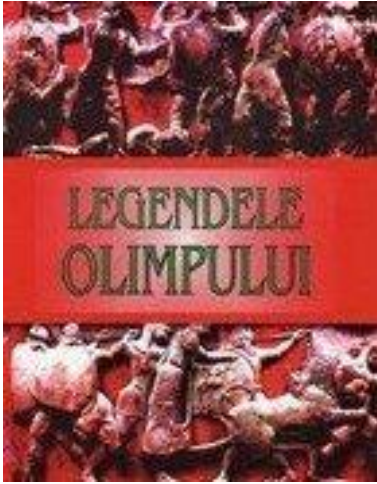
LEGENDELE OLIMPULUI ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

REFLECTAȚI!

1. Știi tu oare ce este o legendă? Îți place să citești legende? Motivează răspunsul.
2. Legendele fac parte din patrimoniul nostru literar . Ce rol au ele în literatură?
3. Ce legende cunoști tu? De ce le-ai memorizat?

ȘTIAȚI CĂ?

Cele mai vechi legende ne vin din Grecia Antică.

Vorbim despre vechea Grecia, populația acesteia, luptele și toate celelalte aspecte legate de această minunată țară. S-ar spune că odată, demult, în Grecia se afla un imens munte, numit Olimp. După un timp, Rhea l-a născut pe Zeus. Pentru luptele pe care le-a purtat și pentru curajul său de luptător și conducător el a devenit un mare Zeu. El era cel mai puternic Zeu cunoscut vreodată și avea puterea supremă. Soția sa iubită era Hera. Se

spune că acesta avea foarte mulți fii și fiice, majoritatea cu alte femei decât Hera, acest lucru stârnindu-i furia zeiței. Din aventurile lui Zeus cu muritoare de rând se nășteau eroii, semizeii (Hercule). Cel mai de încredere fiu era zeul Hermes. El îl ajuta foarte mult pe Zeus și îl respecta. Asculta și îndeplinea toate ordinele date de Zeus. Zeus era cel mai puternic Zeu, dar mai existau și alții, precum: Haosul, Gheea, Uranus, Cronos, Poseidon, Prometeu. Erau și mulți luptători puternici, precum: Heracle, Perseu etc.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Localizează pe hartă Grecia. Ce poți spune despre această țară?
2. Care este cel mai important oraș al Greciei?
3. Ce știi tu despre apariția focului pe Pământ?
4. Fă o călătorie imaginară în vechea Grecia. Cum ți-ai imagina-o.
5. Cine sunt Zeii?

„Nimic nu este mai încărcat de semnificații în existența universală decât istoria focului. Toate civilizațiile posedă legendele lor care povestesc despre obținerea acestuia de către oameni. ”Răpirea” focului a căpătat de-a lungul timpului calitatea de mit fondator.”

MITUL LUI PROMETEU

Prometeu era fiul lui Iapet, care la rândul lui era fiul lui Uranus și al Gheei. De mic era băiat isteț și cutezător în gânduri, întrebându-l pe tatăl său lucruri pe care acesta nu le găsea

*Monumentul lui Prometeu la
Kamenskoe (Ucraina)*

importante și de aceea nu primea răspuns. Când a ajuns bărbat încă nu găsisese răspuns cum ar putea să creeze o ființă plină de însușiri care ar putea să conducă bine și să folosească cu înțelepciune tot ce se află pe pământ.

După ce s-a gândit un timp a început să lucreze. A luat țărână și a udat-o cu apă rece de izvor și a început să modeleze un corp de bărbat asemănător cu cel al zeilor. Omul a început să se miște, să caute hrană ca orice ființă vie, și pentru că vroia ca ființa să-i fie înțeleaptă Prometeu a rugat-o pe Palas-Atena să-i dăruiască înțelepciune. Dar Zeus aflând nu a fost prea fericit și a hotărât ca omul de lut să-l slăvească și să-i fie supus.

După o vreme Zeus a poruncit ca oamenii să fie adunați la Mecona ca să le fie date îndatoririle. Aflând Prometeu vestea s-a mâniat căci știa că Zeus le va da multe îndatoriri, puține drepturi și le va lăsa prea puține fericiri. El i-a chemat pe oameni și le-a spus să stea liniștiți că are un plan pe care îl vor vedea la adunare. Zeus așezat pe un jilț a început să le spună tuturor zeilor și celor veniți la adunare că oamenii vor trebui să construiască atât altare cât și temple, să facă serbări de slăvire a fiecărui zeu și că vor trebui să le aducă sacrificii.

Prometeu în acest timp a tăiat un taur și a făcut o grămadă cu carne acoperită de piele peste care a pus mațele, fierea și stomacul. În cealaltă grămadă a pus oasele, coarnele și copitele pe care le-a acoperit cu grăsime. Desigur grămada cea cu carne era mult mai mică decât cea cu oase. Titanul i-a spus lui Zeus să-și aleagă grămada care v-a fi folosită la sacrificii și cealaltă va rămâne oamenilor. Zeus orbit de lăcomie a ales grămada cea mare și văzându-se apoi păcălit le-a spus oamenilor că nu vor scăpa pentru această înșelăciune.

Prometeu de multe ori i-a cerut lui Zeus focul, dar acesta l-a tot

amânat, iar după această întâmplare l-a cerut din nou, dar Zeus mâniat l-a gonit. Atunci Prometeu s-a furișat în acea noapte în fierăria lui Hefaistos, a luat focul și l-a ascuns într-o tulpină scobită dintr-o plantă de soc.

Prometeu a fugit departe cu el și l-a arătat oamenilor, dar cum a văzut focul Hermes l-a vestit pe stăpânul Olimpului.

Hefaistos i-a cerut mila lui Zeus, i-a cerut să creadă o femeie la fel ca bărbatul creat de Prometeu și să o ducă la zei ca să o înzestreze cu daruri, el dându-i o cutie de aramă făcută de Hefaistos în care a pus mai multe daruri. Zeus a poruncit ca fata numită Pandora să fie dusă la locul unde stătea Prometeu, iar cutia trebuia să ajungă la soțul acesteia.

Prometeu le-a spus oamenilor să se ferească de darul lui Zeus însă fratele lui Epimeteu a rămas și a luat-o pe Pandora de soție. Primind cutia, acesta a deschis-o crezând că sunt daruri, dar din ea au ieșit foamea, ura, grija, zavistea, necazul, durerea, suferința, minciuna, setea, molimele cele negre, ba chiar și moartea. Soțul Pandorei a închis-o la loc dar a fost prea târziu. Asta era răzbunarea lui Zeus față de oamenii care au râs de el la adunarea de la Mecon.

*Prometeu (1817),
de Heinrich Fuger*

TEXT ȘI INTERPRETARE

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați cuvintele necunoscute din text și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
2. Explicați cum s-au format următoarelor cuvinte: *îndatoriri, suferință, răzbunare, înzestreze, fierărie*.
3. Formați familia lexicală a cuvântului *foc*.
4. Indicați câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *molimă, zaviste, milx, sacrificiu, fericiri*.
5. Alcătuiți câteva enunțuri cu sensul propriu și cu cel figurat al cuvântului *foc*.

Modalități de structurare a textului

OBSERVAȚI!

1. Recitiți textul și identificați timpul și spațiul desfășurării acțiunii.
2. Identificați cuvintele și expresiile care ne demonstrează că cele povestite în text au avut loc în timpurile cele mai îndepărtate. Înscrieți-le în caiete.
3. Efectuați un plan simplu de idei al acestui text.
4. Care sunt etapele prin care trece Prometeu până a aduce focul oamenilor?
5. Identificați în text momentul când a fost adus focul.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care sunt personajele mitului?
2. Cum ați putea să-l caracterizați pe Prometeu încă de când era copil?
3. De ce credeți că Prometeu a ținut cu orice preț să aducă oamenilor focul?
4. Identificați în text cuvintele prin care este prezentat Prometeu. Înscrieți-le în caiete.
5. Identificați și alte personaje din text și încercați să le caracterizați. Faceți o paralelă între ele și Prometeu.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Determinați elementele reale și cele fantastice din textul citit.
2. Ce moduri de expunere găsim în acest text?
3. Alcătuiți câteva enunțuri cu cuvintele *mânie, daruri, cutie*.
4. Cum vă imaginați voi viața grecilor din antichitate?
5. Cum ați aprecia fapta lui Prometeu? Poate oare el fi numit erou? Motivați-vă răspunsul.

REȚINEȚI!

Mitul este o narațiune despre ființe supranaturale, eroi sau evenimente petrecute în timpuri arhaice sau o narațiune despre originea și destinele diverselor lucruri.

Mitologia este totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite.

UNIVERSUL OPEREI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Pentru cine s-a jertfit Prometeu? De ce credeți că a făcut-o în numele oamenilor simpli?
2. Care este copacul în tulpina căruia Prometeu a ascuns focul? De ce a ales anume acest copac? Motivați-vă răspunsul.
3. Credeți că viața oamenilor s-a schimbat după ce Prometeu le-a adus focul? Motivați-vă răspunsul.
4. Ce atitudine avea Prometeu față de Zeus? De ce?
5. Ce semnificație are cuvântul *foc*?

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Amintiți-vă ce este mitul. Ce caracteristici are mitul?
2. Încercați să efectuați o comparație între mitul citit și un basm pe care l-ați studiat anterior. Prin ce se deosebesc aceste două specii literare?
3. Cum sunt descrise evenimentele în mitul studiat de voi? Selectați
4. unele dintre verbele din acest text și arătați la ce timp sunt folosite ele.

REFLECTAȚI!

1. Realizați în scris portretul lui Prometeu.
2. Identificați, cu ajutorul dicționarului mitologic, semnificațiile cuvântului *foc*.
3. Efectuați un desen în baza unui pasaj din acest mit.
4. Citiți și alte mituri și discutați-le în clasă.

MITUL LUI DEDAL ȘI ICAR

În Grecia locuia artistul atenian ce se numea Dedal. El făptuise lucruri minunate. Legende ne spun c-a inventat securea, burghiul, echerul, cleștele, ciocanul și chiar firul de plumb. A fost

meșterul, sculptorul și arhitectul cel mai iscusit din lume, făcea minuni cu mâinile sale. Statuile cioplite de el erau ca vii. Clădirile înălțate de el impresionau prin fantezia cu care fuseseră zămislite. În curând i s-a dus vestea dincolo de hotarele Greciei.

Pictor Jacob Peter Gowy, Căderea lui Icar

Soră-sa i-l încredință pe Talos, fiul ei de doisprezece ani, rugându-l să-i dezvăluie și lui tainele meșteșugăritului și să facă om din el. Băiatul se dovedi a fi deosebit de înzestrat. De pildă, Talos luă ca model țepii de pe spinarea peștelui și, tăind într-o lamă de fier niște dinți asemănători, inventă ferăstrăul. Locuitorii cetății îi preziceau un viitor și mai mare decât al învățătorului său.

Invidios din fire, pe când erau în doi pe turnul înalt al cetății ocrotite de zeița Atena, Dedal își îmbrânci în jos ucenicul. Apoi coborî în grabă, ridică trupul neînsuflețit și vru să-l îngroape în taină. Dar, în timp ce săpa groapa, dădură de el atenienii și-l duseră la judecată.

În urma acestei crime Dedal fu silit să părăsească Atena și să se refugieze în insula Creta. Regele ei, Minos, l-a primit cu brațele deschise. Aici, la porunca regelui, el a construit Labirintul, în care a fost închis Minotaurul, un monstru cu trup de om și cap de taur. Cine intra în Labirint, se rătăcea prin el și nu mai putea găsi ieșirea, aflându-și acolo moartea.

După ce Teseu ucise Minotaurul și fugi din Creta, luând-o și pe

fiica regelui, Ariadna, Minos îl bănuie pe Dedal că numai el unul putea să-i dea fetei firul cu ajutorul căruia eroul atenian a ieșit din Labirint. De aceea porunci ca meșterul și fiul său Icar să fie închiși în locul Minotaurului, iar intrarea să fie zidită cu piatră.

Însă Dedal nu se pierdu cu firea și hotărî să fugă. Pe uscat și pe mare căile îi erau tăiate. Rămânea doar cerul, pe care Minos nu-l putea stăpâni. Meșterului îi veni o idee îndrăzneată, necunoscută încă firii omenești. El adună împreună cu fiul său penele de pasăre împrăștiate prin Labirint și le așeză una lângă alta după mărime, legându-le la mijloc cu ață de in. Apoi lipi capetele cu ceară și le îndoi puțin, ca și aripile adevărate de pasăre.

După ce isprăvi de meșterit două perechi de aripi, Dedal își legă una dintre ele de umeri și de brațe, își făcu vânt cu picioarele și se înălță în aer. Se roti de câteva ori și se convinse că poate avea nădejde în aripile sale. A doua zi îl învăță și pe Icar cum să se folosească de ele.

– În zbor să ții drumul de mijloc, fiule, îl povățuia el. Să nu cobori prea jos, căci stropii de apă vor uda penele și aripile se vor îngreui.

Dar nici prea sus să nu te avânți, ca soarele dogoritor să nu topească ceara dintre pene.

Aripile fâlfâiră în văzduh și cei doi porniră în zbor deasupra mării necuprinse. Dedal se tot rotea în jurul fiului său, ca o pasăre care-și învață puii să zboare, îndemnându-l înainte.

De la o vreme Icar se lăsă în voia aripilor și, părăsindu-și tatăl, prinse a se înălța vertiginos în sus. Dedal, când observă aceasta, își dădu seama că nu-l mai poate opri și aștepta din clipă în clipă deznodământul fatal. Icar, amețit de zbor, se înălță tot mai mult spre soare. Deodată simți dogoarea razelor fierbinți și-și aminti de povața tatălui său. Dădu să coboare în jos, dar aripile nu i se mai supuneau. Ceara se muiase de-a binelea, apoi se topi cu totul și aripile se destrămară. Icar căzu în mare și apele ei l-au înghițit...

Dedal, răpus de durere, blestemă clipa când îi trecuse prin gând să meșterească aripile, dar își continuă zborul și în cele din urmă ajunse în Sicilia, unde se stabili la curtea regelui Cocal.

Minos însă nu se putea împăca nicidecum cu gândul că i-a scăpat un meșter atât de iscusit și hotărî să-l readucă în Creta. El a aflat că

Dedal este în Sicilia, dar, pentru a fi sigur de asta, a recurs la un șiretlic, fângăduind mult aur celui care va trece firul de ață prin toate găurile unei scoici. Lucrul acesta l-a putut face numai Cocal, învățat de Dedal să lege ața de o furnică așezată în scoică și lăsată în voia ei.

Minos se înfățișă la Curtea lui Cocal, îi dete aurul ce i se cuvenea, dar i-l ceru înapoi pe Dedal, amenințând că dacă nu i-l dă, va porni cu război asupra Siciliei. Cocal se prefăcu a fi de acord și, sfătuit de fetele sale, îl pofti pe Minos la un ospăț dat în cinstea lui. Și pe când făcea baie, Minos a fost opărit de viu și a murit în chinuri groaznice.

Iar Dedal fu ridicat la rangul de zeu, devenind mâna dreaptă a zeiței Atena, protectoarea orașului ce-i poartă numele, și a lui Hermes, protectorul meșteșugarilor iscusiți.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Indicați forma literară a cuvântului *dete*.
2. Formați familia lexicală și câmpul lexical al cuvântului *artist*.
3. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele: *rangul*, *chinuri*, *protectorul*, *a se destrăma*.
4. Explicați sensul din text al cuvântului *dogoarea* și alcătuiți câteva enunțuri cu el.
5. Găsiți antonime pentru cuvintele: *a pofti*, *viu*, *a blestema*, *îndrăzneț*, *iscusit*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A TEXTULUI

OBSERVAȚI!

1. Structurați un plan al acestui text și indicați locul și timpul desfășurării acțiunii.
2. Ce localități din Grecia Antică sunt amintite în acest mit? Înscrieți-le în caiete. Mai există ele și astăzi?
3. Identificați momentul unei noi invenții făcute de Dedal. Recitiți acest pasaj.
4. Care sunt emoțiile ce-l stăpânesc pe artist în timpul noii descoperiri?
5. Ce hotărâre ia Dedal și care este sfatul pe care i-l aduce lui Icar?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Din ce motiv Dedal își părăsește țara? Argumentați-vă răspunsul.
2. Care este comportamentul lui Icar în timpul zborului? Ascultă el de sfatul lui Dedal?
3. În ce constă antiteza faptelor lui Dedal?
4. Cum s-a comportat Minos? În ce constă viclenia lui?
5. De ce credeți că Dedal a fost ridicat la rangul de zeu?

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Identificați personajele din textul dat. Înscriseți-le în caiete, repartizându-le în principale și secundare.
2. Cum este prezentat personajul principal din punct de vedere profesional. Găsiți acest pasaj în text și recitiți-l.
3. Ce semnificație are în acest mit Labirintul? Ce cunoașteți voi despre Labirint?
4. Ce modalități de expunere sunt folosite în acest mit? Argumentați-vă răspunsul.
5. Cum ați putea să-l caracterizați pe Minos?

TEXT ȘI INTERPRETARE

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Cum înțelegeți fapta lui Dedal?
2. Care este semnificația cuvintelor pe care le adresează Dedal fiului său Icar? Ce sentimente vă trezesc aceste cuvinte?
3. De ce Icar a uitat de sfatul tatălui său? Argumentați-vă răspunsul.
4. Ce semnificație au aripile în acest text? Alcătuiți câteva enunțuri cu sens propriu și cel figurat al acestui cuvânt.
5. Ce l-a făcut pe Dedal să-l omoare pe Talos? Credeți că a procedat corect? Argumentați-vă răspunsul.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Care este tema și ideea principală a acestui mit?
2. Stabiliți structura compozițională a mitului: începutul, cuprinsul și partea finală.

3. Care este semnificația faptei pe care o face Dedal? Ce vis al omului în general realizează Dedal?
4. De ce credeți că Dedal se reîntoarce în Grecia? Motivați-vă răspunsul.
5. Alcătuiți planul simplu de idei al acestui text.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Realizați un text de volum mic în care să descrieți emoțiile și sentimentele ce v-a trezit lectura acestui mit.
2. Imaginați-vă că omul ar avea aripi și ar putea zbura. S-ar schimba viața lui pe acest pământ sau nu? Motivați-vă răspunsul.

BIBLIA – CARTEA ÎNȚELEPCIUNII

„Biblia conturează și reflectă valoarea tuturor caracterelor. Ea exprimă marile realități trăite de toți oamenii.”

Fernand Comte

Biblia (din lb. greacă βιβλίον, pl. βιβλία -cărți) se referă la scripturile sacre din iudaism și creștinism. Aceste scripturi sunt compilații ale unor documente separate (numite „cărți”) scrise pe o perioadă lungă de timp. Au fost mai întâi adunate pentru a forma prima Biblie evreiască, *Tanach*, iar mai târziu, cu adăugiri, *Biblia creștină*, numită de creștini și **Sfânta Scriptură**.

PARABOLA BIBLICĂ FIUL RISIPITOR

11. Și a zis: Un om avea doi copii.
12. Și a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui său: „Tată, dă-mi partea de avere ce mi se cuvine.” Și el le-a împărțit averea.
13. Și nu după multe zile, adunând toate, fiul cel mai tânăr s-a duș într-o țară îndepărtată și acolo și-a risipit averea, trăind în desfrânări.
14. Și după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsă.
15. Și ducându-se, s-a alipit el de unul din locuitorii acelei țări, și

acesta l-a trimis la țarinile sale să pască porcii.

16. Și dorea să-și sature pântecele din roșcovele pe care le mâncau porcii, dar ni-meni nu-i dădea.

17. Dar venindu-și în sine a zis: „Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame!”

18. Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: „Tată, greșit-am Cerului și față de tine.

19. Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi.”

20. Și sculându-se a venit la tatăl său. Și încă departe fiind el, tatăl său l-a văzut și i s-a făcut milă și, alergând, a căzut pe grumaz și l-a sărutat.

21. Și i-a zis fiu: „Tată, greșit-am Cerului și față de țipe și nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău.”

22. Și ș zis tatăl către slugile sale: „Aduceți-i degrabă haina cea mai scumpă și-l îmbrăcați, și inel puneți-i pe mână, și încălțăminte în picioare;

23. și aduceți vițelul cel îngrășat, înjunghiați-l și, mâncând, să ne veselim;

24. căci acest fiu al meu era mort și a înviat, pierdut era și s-a aflat”. Și au început să se veselească.

25. Iar fiul cel mare era la țarină. Și când a venit și s-a apropiat de casă, a auzit cântece și jocuri.

26. Și chemând-o pe una din slugi, a întrebat: „Ce sunt acestea?”

27. Iar ea i-a spus: „Fratele tău a venit și tatăl tău a înjunghiat vițelul cel îngrășat, pentru că l-a primit sănătos.”

28. Și el s-a mâniat și nu voia să intre; dar tatăl său, ieșind, îl ruga.

29. Iar el, răspunzând, a zis tatălui său: „Iată, de atâția ani îți slujesc și niciodată nu

ți-am călcat porunca. Și mie niciodată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc cu prietenii mei;

30. dar când a venit acest fiu al tău, care ți-a mâncat averea cu

*Rembrandt van Rijn,
Întoarcerea Fiului Risipitor*

desfrânatele, ai înjunghiat vițelul cel îngrășat...”

31. Iar el i-a zis: „Fiule, tu întotdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sunt.

32. Trebuia însă să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat.” *Noul Testament. Sfânta Evanghelie după Luca, cap. 15, 11-32*

TEXT ȘI INTERPRETARE

1. Selectați cuvintele necunoscute și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
2. Explicați sensul cuvântului *pildă* și identificați alte înțelesuri ale acestui cuvânt. Alcătuiți câteva enunțuri cu el.
3. Indicați sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *dorea, vrednic, grumaz, țarină, pierdut*.
4. Explicați cum s-au format cuvintele: *risipitor, îndestulați, îndepărtată, niciodată, veselesc, pierdut*.
5. Indicați antonime pentru cuvintele: *multe, veselească, apropiat, risipitor, s-a mâniat, avere*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A TEXTULUI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Citiți expresiv textul parabolei. Ce modalități de exprimare sunt utilizate aici?
2. Cum sunt aranjate propozițiile în textul parabolei? Ce tip de propoziții predomină în text?
3. Identificați vorbirea directă și cea indirectă și observați cum se îmbină aceste două modalități de exprimare.
4. Identificați cuvintele care redau noțiunile de timp și cele de spațiu. Înscrieți-le în caiete.
5. Ce semnifică cifrele de la începutul fiecărui verset?

OBSERVAȚI!

1. Care este forma acestui text? Prin ce se deosebește el de alte texte literare cunoscute de voi?

2. Ce conține fiecare verset?
3. Ce idee predomină pe tot parcursul textului?
4. Ce caracter are acest text: laic sau religios?
5. Unde întâlnim asemenea tipuri de texte?

REȚINEȚI!

Biblia este o culegere de texte care conțin doctrina religioasă a evreilor (*Vechiul Testament*) și a creștinilor (*Vechiul și Noul Testament*). Este numită și *Sfânta Scriptură*.

Parabola este o povestire alegorică cu un cuprins religios sau moral.

Parabola biblică transmite învățăturile Mântuitorului într-un mod accesibil, prin exemple concludente din viață.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- *Parabola* este o povestire care prezintă o lecție sau un adevăr moral. *Parabolă* este o povestire din viața de zi cu zi.
- Este destinată să arate un adevăr central și fiecare detaliu al parabolei întărește un adevăr.
- *Parabola* se bazează pe o comparație.
- Fiecare *parabolă* are o temă centrală sau un subiect principal.
- *Parabola* exprimă un adevăr.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Explicați prin cuvinte proprii cum înțelegeți voi noțiunea de **Biblie**.
2. Ce caracteristici are o parabolă?
3. Care dintre parabole are un conținut religios?
4. Care este punctul de reper al fiecărei parabole? Ce prezintă ele?
5. Ce ne transmit parabolele biblice? Argumentați-vă răspunsul.
6. Citiți și alte parabole biblice.

REFLECTAȚI!

1. Observați care este titlul acestei parabole și explicați de ce anume are acest titlu.
2. Identificați termenii comparați în parabola citită de voi.
3. Cum considerați voi comportamentul fiului cel mai mic? Dar al celui mai mare? Argumentați-vă răspunsul.
4. Ce semnificație au versetele 31 și 32? Motivați răspunsul.
5. Ce învățătură ne transmite această parabolă?
6. Care sunt ideile principale pe care le desprindem din textul dat? Înscrieți-le în caiete.

SARCINI

1. Citiți și alte parabole biblice și discutați-le în clasă.
2. Efectuați o relatare a unor întâmplări din viața personală asemănătoare cu cele din parabola *Fiul risipitor*.
3. Citiți cele 10 porunci din *Biblie* și discutați-le.

SARCINĂ ALTERNATIVĂ

1. Citiți cu atenție textul propus și realizați sarcinile de mai jos:
Jertfa lumânării – Pilda numărul 118

E ora rugăciunii. M-ați aprins și vă uitați gânditori la mine... Parcă ați vrea să vă spun ceva. Ce să vă spun? Simțiți bucurie în suflet? În mod sigur eu mă bucur, pentru că am un sens numai când ard. Nu sunt tristă, chiar dacă, arzând, devin mai mică. De fapt, eu am doar două posibilități. Prima e să rămân întreagă. Asta ar însemna să rămân rece, să nu fiu aprinsă și, neluminând, nu mă micșorez, dar nici nu-mi împlinesc rostul meu. A doua ar fi să răspândesc lumină și căldură și prin asta să mă jertfesc, să mă dăruiesc total chiar pe mine însămi... Asta e mult mai frumos decât să rămân rece și fără rost.

Și voi oamenii sunteți la fel. Când trăiți numai pentru voi, sunteți lumânarea neaprinsă, care nu și-a împlinit rostul. Dar dacă dăruieți lumină și căldură, atunci aveți un sens. Pentru asta trebuie să vă jertfiți, să dați ceva: dragostea, adevărul, bucuria, încrederea și toate sentimentele nobile pe care le purtați în inimă. Să nu vă temeți

că deveniți mai mici...Asta e o iluzie. Înlăuntrul vostru e mereu lumină. Gândiți-vă, cu pace în suflet, că sunteți ca o lumânare aprinsă. Eu sunt numai o simplă lumânare aprinsă. Singură luminez mai puțin. Dar când suntem mai multe împreună, lumina și căldura sunt mai puternice. Și voi, oamenii, e tot așa, împreună luminați mai mult... (479 de pilde creștin-ortodoxe)

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Explicați sensul expresiilor: *a-și împlini rostul*; *a rămâne fără rost*.
2. Transcrieți din text enunțul care ar constitui înțelepciunea acestei parabole.
3. Comentați în câteva rânduri ultimul enunț al textului.
4. Propuneți patru adjective pentru cuvântul *lumină*.

2. Elaborați în șapte-opt rânduri un monolog descriptiv despre o lumânare aprinsă, folosind reperele:

- a) descrierea obiectului;
- b) prezența a două figuri de stil;
- c) respectarea limitei de spațiu;
- d) aranjarea textului în pagină.

TESTE DE EVALUARE

1. Prometeu aduce oamenilor:
 - a) apa;
 - b) focul;
 - c) pâinea.
2. Icar este fiul lui:
 - a) Talos;
 - b) Dedal;
 - c) Minos.
3. Conform unei legende, primul rege al Romei a fost:
 - a) Amulius;
 - b) Remus;
 - c) Romulus.
4. **Mitul** este:
 - a) o narațiune despre originea diverselor lucruri;

- b) o poveste cu elemente reale și fantastice;
 - c) o povestire despre zei.
5. Cuvântul *Biblie* este de origine:
- a) greacă;
 - b) latină;
 - c) slavonă.
6. **Parabola** este:
- a) o poveste;
 - b) o legendă;
 - c) o povestire alegorică scurtă, cu conținut religios.

FOLCLORUL CALENDARISTIC

„O națiune care dorește să aibă o limbă bogată și omogenă ar trebui mai întâi de toate să adune și să scoată la lumină întreaga sa literatură populară, căci izvorul cel mai bun spre înavușirea unei limbi este în tot cazul literatura populară.”

Simion Florea Marian

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Ce semnificație are cuvântul **folclor**? Ce opere folclorice cunoașteți?
2. Citiți cu atenție spusele lui S. F. Marian despre literatura populară și comentați.
3. Ce înseamnă **folclor calendaristic** în opinia voastră? Motivați.

ȘTIAȚI CĂ?

Folclorul românesc este foarte variat în genuri și specii literare.

Cele mai însemnate sărbători tradiționale și-au găsit aplicare în literatura populară.

Tradițiile populare ale sărbătorilor de iarnă sunt cele mai frumoase, deaceia le regăsim în folclorul nostru în cele mai diferite forme.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Cum este sărbătorită Nașterea Domnului în localitatea voastră?

2. Ce eroi din istorie întâlnim deseori în scenetele obiceiurilor de iarnă?
3. Desenați o secvență în care să plasați un erou îndrăgit din folclorul calendaristic.
4. Interpretați o colindă specifică localității voastre.

COLINDE

FLORILE DALBE

Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe,
Sculați voi, români plugari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe,
Și v-aduc pe Dumnezeu,
Florile dalbe,
Să vă mântuie de rău,
Florile dalbe,
Un Dumnezeu nou-născut,
Florile dalbe,
Cu flori de crin învăscut,
Florile dalbe,
Dumnezeu adevărat,
Florile dalbe,
Soare-n raze luminat,
Florile dalbe.
Sculați, sculați, boieri mari,
Florile dalbe,
Sculați voi, români plugari,
Florile dalbe,
Că pe cer s-a arătat,
Florile dalbe,
Un luceafăr de-mpărat,
Florile dalbe,

Stea cometă strălucită,
Florile dalbe,
Pentru fericiri menită,
Florile dalbe.
Iată lumea că-nflorește,
Florile dalbe,
Pământul că-ntinerește,
Florile dalbe,
Cânt prin luncă turturele,
Florile dalbe,
La fereastră rândunele,
Florile dalbe,
Și-un porumb frumos, leit,
Florile dalbe,
Dinspre apus a venit,
Florile dalbe,
Floare dalbă a adus,
Florile dalbe,
Și la căpătâi s-au pus,
Florile dalbe.
El vă zice să trăiți,
Florile dalbe,
Întru mulți ani fericiți,
Florile dalbe,
Și ca pomii să-nfloriți,
Florile dalbe,
Și ca ei să-mbătrâniți,
Florile dalbe.

A VÂNAT UN IEPURAȘ

Noi umblăm și colindăm,
Măriuț, mărgăritar,
Și pe domnul căutăm.
Dar boierii nu-s acasă,
C-au plecat la vânătoare, să vâneze căprioare.
Căprioare n-au vânat,
Ci-au vânat un iepuraș,
Să facă din blana lui
Veșmânt frumos Domnului.
Rămâneți cu bine,
Fiți fericiți,
Să vă deie Domnul
Totul ce doriți!

TREI CRAI DE LA RĂSĂRIT

Trei crai de la răsărit,
Noi cu „steaua” ne-am porni
Ș-am mers după cum citim,
Până la Ierusalim.
Și-acolo când am ajuns,
Steaua nouă s-a ascuns.
Hopuri, hopuri, hopurile,
La mulți ani cu floricele!

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv textele propuse pentru lectură.
2. Explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele necunoscute.
3. Determinați în ce formă sunt scrise aceste trei texte.
4. Selectați și înscrieți în caiete unele cuvinte care se repetă în textele citite de voi.
5. Determinați caracterul acestor texte.
6. Ce eveniment este prezentat în textele citite de voi?

OBSERVAȚI!

1. Ce structură au textele colindelor de mai sus?
2. Cum sunt aranjate versurile în textele date?
3. Ce semnificație are expresia „*florile dalbe*”?
4. Care sunt personajele participante la acțiune din aceste texte? Înscrieți-le în caiete?
5. Ce semnifică cuvintele „*vânătoarea*” și „*steaua*” în colindele citite de voi? Argumentați-vă răspunsul.

REȚINEȚI!

Colinda este o specie a literaturii populare care conține o urare sau o binecuvântare și se cântă în seara și în ziua de Crăciun, în ajunul și-n ziua de Anul Nou.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Termenul *colindă* e de origine latină, intrat în lexicul nostru prin intermediul slavonei – *kolenda*, ceea ce înseamnă la romani ziua întâia a anului.
- Cele mai multe colinde au un caracter religios (se proslăvește nașterea lui Iisus Hristos). Întâlnim, însă, și colinde cu caracter laic, toate având funcția de urare cu ocazia sărbătorilor de iarnă.
- La colindat participă tot satul, deși efectiv colindă numai copiii, flăcăii și bărbații până la o anumită vârstă.
- Uneori colindele sunt acompaniate de instrumente muzicale și

participanții la colindat formează o ceată de colindători.

- După terminarea colindatului se urează pentru fiecare dar în parte și la sfârșit se mulțumește gazdelor în formule tradiționale.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Explicați ce semnificație are titlul fiecărei colinde citite de voi.
2. Care este evenimentul principal (vestea) pe care o proslăvesc colindătorii?
3. Care sunt urările din aceste colinde?
4. Comentați una dintre colindele citite care v-a impresionat cel mai mult.
5. Explicați de ce anume la Crăciun și la Anul Nou se colindă.

SARCINI

1. Citiți sau cântați și alte colinde care le-ați întâlnit în localitățile voastre.
2. Realizați un text în care veți descrie obiceiurile colindatului la voi în sat/oraș.
3. Reprezentați printr-un desen imagini ale satului/orașului în perioada colindelor.
4. Citiți poezia lui Mihai Eminescu „*Colinde, colinde*” și exprimați-vă opiniile referitor la această poezie.

PLUGUȘORUL

Aho, aho,
Copii și frați,
Stați puțin și nu mânați,
Lângă noi v-alăturați
Și cuvântul mi-ascultați:
S-a sculat mai an
Bădica Traian,
Fața albă și-a spălat,
Barba neagră-a pieptănat,
La icoane s-a-nchinat
Ș-a încălecat
Pe-un cal învățat,

Cu nume de Faur,
Cu șaua de aur,
Cu frâu de mătăasă,
Cât vița de groasă.
La ureche clopoței,
La picioare zurgălăi,
Mânați, măi !
Hăi, hăi!

El în scări s-a ridicat,
Peste câmpuri s-a uitat,
Ca s-aleagă-un loc curat
De arat și semănat.
Și curând s-a apucat
Câmpul neted de arat,
În lungiș
Și-n curmeziș.
Și s-a apucat într-o joi,
C-un plug cu doisprezece boi,
Boi, boureni,
În coadă codălbei,
În frunte țintăței.
I-a mai mânați, măi!
Hăi, hăi!

Ziua toată a lucrat,
Brazda neagră-a răsturnat,
Și prin brazde-a semănat
Grâu mărunț și grâu de vară,
Deie Domnul să răsară!
Mânați, măi,
Hăi, hăi!
Și cât lucrul a sfârșit,
Iată, mări, s-a stârnit
Un vânt mare pre pământ
Și ploi multe după vânt,
Pământul de-a răcorit
Și sămânța a-ncolțit.
Mânați, copii,

Hăi, hăi!

Cum a dat Dumnezeu an,
Holde mândre lui Traian,
Astfel să dea și la voi,
Ca s-avem parte și noi.
Să vă fie casa – casă,
Să vă fie masa – masă!
Tot cu mesele întinse
Și cu fețele aprinse,
Tot cu casele grijite,
De gospodari locuite.
La picioare zurgălăi,
I-a mai îndemnați, flăcăi!

Hăi, hăi!

De urat am mai ura,
Dar ni-i că va însera
Și noi suntem mititei,
Ne mănâncă câinii răi
Și ne-a înghețat năsucu,
Și ne-așteaptă și tătucu.

Ape, văi și munți bătrâni,
Opriți plugul, frați români!
Aho, aho!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv textul propus și explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele necunoscute.
2. Prin ce cuvinte anunță urătorul gospodarii că a sosit cu ceata de „plugari”?
3. Efectuați o caracteristică a lui Traian.
4. Ce epitete și comparații sunt folosite în urătură pentru a reda mai plastic tablourile poetice ale alegerii pământului pentru arat și semănat. Identificați-le și înscrieți-le în caiete.
5. Care este rolul formulelor de adresare din acest text? Motivați-vă răspunsul.
6. Ce Plugușor mai cunoașteți voi?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Ce munci agricole legate de cultivarea grâului sunt descrise în acest plugușor?
2. Ce urări le adresează gospodarilor la început de an acei ce declamă sau cântă plugușorul?
3. Ce semnifică versurile: „Să vă fie casa-casă,/ Să vă fie masa-masă”?
4. De ce credeți că anume pe cultivarea grâului se pune accent în această (și nu numai) urătură? Motivați-vă răspunsul.
5. Care este rolul lui bădica Traian? Ce simbolizează acest personaj?

REȚINEȚI!

Plugușorul este o poezie populară care face parte din literatura de ceremonial, legată de un răspândit obicei popular și rostită pe la casele gospodarilor în ajunul Anului Nou, de grupuri de copii (*Plugușorul mic*), sau în dimineața Anului Nou de cete de flăcăi, însoțit adesea de un plug (*Plugușorul mare*).

ÎMBOGĂȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. *Plugușorul* este un vechi obicei agrar, o urare de an nou.
2. Urarea este însoțită de tălângi și clopote, de pocnituri de bice, de zgomotul „buhaiului”.
3. În plugușor se vorbește de întreaga muncă a câmpului, de aceea el poate fi numit „o poveste versificată a pâinii”, „o poezie a muncii”.
4. Cultivarea grâului simbolizează în plugușor belșugul în viața plugarului, dragostea lui față de pământ.
5. Plugușorul se termină cu o formulă finală, care cuprinde urările adresate gospodarilor (acestea fiind cele mai variate).

SORCOVA (I)

Sorcova, vesela,
Să trăiți, să-nveseliți,
Ca un măr, ca un păr,

Ca un fir de trandafir!
Peste vară, Primăvară,
Sănătos ca fierul,
Iute ca oțelul,
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata”
Ce-i în casă să trăiască,
Ce-i afară- să izvorască,
Ce-i pe câmp să înverzească!
La anul și la mulți ani!

SORCOVA (II)

Anul nou cu bine,
Cu zile senine,
Toți cu sănătate
Și cu spor în toate!
La ușori
Mănunchi de flori,
Pe la ușe
Flori de ruje,
La ferești
Mare domnești.

Sus pe tindă
Flori de ghindă,
Pe podele
Rândunele,
La icoane
Busuioc!
Să vă dea Domnul noroc!
La anul și
La mulți ani!

REȚINEȚI!

Sorcova este o urare făcută în dimineața de Anul Nou. Obiceiul acesta este străvechi și s-a păstrat, în special, de către copii care poartă în mână o ramură de măr sau de păr, împodobită cu flori artificiale multicolore. Ei trec pe la casele gospodarilor, urându-le sănătate, ani mulți și fericiți.

CAPRA

Vine capra de la munte
Cu stelute albe-n frunte.
Și cu barba ei lăptoasă,
A venit să intre-n casă.
Dă-ne drumu, gazdă,-n casă,
C-afară plouă de varsă.

Și ne pică picurele,
 De pe garduri de nuiele.
 Gazdă, dacă nu ne crezi,
 Ieși afară de ne vezi.
 Gazdă, dacă ieși afară,
 Nu ieși cu mâna goală.
 Să ieși cu cârnați în poală
 Și cu vinu subsuoară.
 Gazdă, dacă nu ne crezi,
 Ieși afară de ne vezi.
 Dă-ne, gazdă, drob de sare,
 Să dăm la capră că moare.
 (*Capra se culcă și cineva strigă*)

Hei, pițele mele,
 Cu cercei și cu mărgele,
 Și cu lupii după ele.
 Rămâi, gazdă, sănătoasă,
 Noi plecăm la altă casă.
 Vine capra din pădure,
 A fost la cules de mure,
 Fragi și mure n-a găsit,
 Caprii-i arde de iubit.
 Capra noastră-i capră bună,
 Ne dă lapte, unt și lână,
 Ne mai dă și iezișori,
 Să-i tăiem de sărbători.
 Capra noastră a fătat,
 Lupii iedu i-a mâncat.
 Rămâi, gazdă, sănătoasă,
 Noi plecăm la altă casă.

REȚINEȚI!

Capra este un vechi joc popular românesc, care se referă la folclorul de Anul Nou și care constă în executarea unor figuri comice de către un personaj mascat în capră, care bate ritmic din picioare. Cuvintele specifice acestui obicei sunt rostite de către cel care o mână.

1. Memorizați un fragment din *Plugușorul* citit și una din *Sorcovele* de mai sus.
2. Citiți și alte variante de *Plugușoare* și faceți o paralelă între ele.
3. Realizați o compunere cu titlul „*Am venit să vă urăm*” în care să descrieți obiceiurile și tradițiile din localitatea voastră.
4. Aduceți exemple și de alte tipuri de piese populare care țin de obiceiurile de Anul Nou și Crăciun.
5. Efectuați un desen în care să prezentați un obicei al folclorului de iarnă.

VASILE ALECSANDRI (1818 - 1890)

„Vasile Alecsandri, scriitor și om politic, figura cea mai importantă a literaturii românești în perioada pașoptistă. A ilustrat specii numeroase din toate genurile literare...”

George Călinescu

Vasile Alecsandri a fost un mare poet, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat, membru fondator al Academiei Române, creator al teatrului românesc și al literaturii dramatice în

România, personalitate marcantă a Moldovei și apoi a României de-a lungul întregului secol al XIX-lea.

Deputat și ministru în mai multe rânduri, e ministru al României la Paris între 1885 și 1890. Ca scriitor, a debutat în 1840, cu nuvela „*Buchetiera de la Florența*”, publicată în „*Dacia literară*”, și cu piesa „*Farmazonul din Hârlău*”. Alecsandri este fondatorul pastelului românesc.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Indicați patru cuvinte care să determine substantivul *iarna*. Alcătuiți câteva enunțuri.

2. Citiți primele două strofe din poezie și indicați termenii care ne demonstrează că este vorba de anotimpul iarna.
3. Care credeți că este mesajul acestei poezii?

ȘTIAȚI CĂ?

Vasile Alecsandri este unul dintre marii poeți români care a scris cele mai frumoase pasteluri.

Poetul dedică fiecărui anotimp, dar și altor aspecte din natură, câte un pastel.

Cel mai îndrăgit loc al lui Vasile Alecsandri a fost casa sa de la Mircești.

Dezvoltați-vă vocabularul

1. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele: **văzduh**, **grămadă**, **dalbi**, **zale**, **fiori**.
2. Scrieți forma actuală a cuvintelor evidențiate din următoarele exemple:
 - a. Eu vreau **să vie**.
 - b. Ca să nu mai **rămâie** repetent.
 - c. Și pe **dasupra** norii se cerneau.
 - d. Cine vrea o **ciucalată**?

IARNA

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede pintre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopilor înșirați se pierd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbuci albi de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.

Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Indicați pronunțarea actuală a cuvintelor: *pintre*, *împregiur*, *zurgălăi*, *dismiardă*.
2. Selectați din textul poeziei figurile de stil cunoscute.
3. Explicați ce rol au verbele din această poezie.
4. Comentați expresia *norii fug* și alcătuiți cu ea câteva enunțuri.

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte din text: *argintiu*, *tinerețe*, *trecător*, *înșirat*, *întindere*, *voios*.
2. Formați familia de cuvinte pentru: *nor*, *alb*, *argint*, *sat*.
3. Adjectivul *albiu* este un cuvânt derivat. Indicați cuvântul de bază și sufixul din structura acestuia. Dați alte două exemple de adjective derivate după același model.
4. Alcătuiți câmpul lexical al substantivului *iarnă*, folosind unele cuvinte din text.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. În prima strofă există trei perechi de sinonime. Identificați-le și observați în ce mod îmbogățesc acestea semnificațiile textului.

2. Găsiți antonime potrivite următoarelor cuvinte din text: *adunate, trecător, a înceta*.
3. Alcătuiți câteva enunțuri cu omonimul adjectivului *călătoare*.
4. Indicați forma literară actuală a indicativului prezent, persoana a III-a, plural a verbului *a zbura*. Comparați-o cu forma din versul *Fulgii zbor, plutesc în aer*.

REȚINEȚI!

Descrierea este un mod de expunere prin care se prezintă trăsăturile caracteristice ale unui colț din natură, ale unui peisaj, fenomen al naturii, portretul unui personaj etc.

Descrierea este și o operă literară organizată pe baza descrierii literare. Ea poate fi: *de tip tablou* (descrierea unei furtuni, a unui lac, a unui anotimp etc.); *de tip portret* (enumerarea trăsăturilor fizice și morale ale unei persoane).

Pastelul este o creație lirică descriptivă în versuri în care se înfățișează un tablou din natură (un peisaj, momente ale zilei, imaginea unor anotimpuri, aspecte din viața plantelor sau animalelor) față de care autorul își exprimă în mod direct impresiile și sentimentele.

Termenul de *pastel* este împrumutat din domeniul picturii, unde *pastel* înseamnă tablou realizat în creioane colorate.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Creatorul pastelului în literatura româna este considerat Vasile Alecsandri, cel care a publicat în revista „*Convorbiri literare*” de la Iași numeroase poezii inspirate de frumusețile naturii din zona Mirceștiului.
- Pastelul reprezintă cea mai izbutită parte a creației artistice a lui Vasile Alecsandri.
- Vasile Alecsandri a scris următoarelor pasteluri: *Sfârșit de toamna, Iarna, Miezul iernii, Gerul, Viscolul, Dimineața, Noaptea, Malul Siretului* și altele.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Ce folosește autorul pentru a exprima vraja iernii și sentimentele pe care le trăiește el însuși?
2. Identificați culorile ce predomină în text. Ce rol au ele?
3. Ce tablou din acest pastel v-a impresionat cel mai mult? De ce?

OBSERVAȚI!

1. În ce formă este scrisă această operă literară?
2. Câte versuri sunt în această poezie?
3. Cum sunt grupate aceste versuri?
4. Despărțiți în silabe primele două versuri și identificați numărul.

REȚINEȚI!

Strofa reprezintă un număr variabil de versuri grupate în funcție de înțelesul unitar, de metru, de rimă și de măsuri.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Strofele sunt de mai multe feluri, în dependență de numărul versurilor pe care îl conțin.

Când ideea este exprimată în două versuri, strofa se numește **distih**.

Când are trei versuri, se numește **terțină**, iar când are patru, se numește **catren**. Acestea sunt strofele cele mai des întâlnite. Există însă și strofe de șase versuri, șapte, opt versuri.

REȚINEȚI!

Versul este un rând dintr-o poezie, în care sunt respectate regulile referitoare la ritm, rimă și măsură.
Acesta este *versul clasic*.

În afară de acest gen de vers, mai există:

- *versul liber* – care este un rând dintr-o poezie, în care regulile enunțate mai sus sunt aplicate după cum dorește poetul, neținând cont de unele dintre acestea;
- *versul alb* este versul fără rimă.

REȚINEȚI!

Măsura este numărul silabelor dintr-un vers.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Măsura poate fi de la patru silabe, până la 15-16 silabe, și chiar mai multe.
- Măsura și ritmul sunt atribute importante ale versificației.
- De regulă, într-o poezie, versurile au aceeași măsură.
- Exista, totuși, și versuri cu o măsură diferită, mai ales în fabule.

OBSERVAȚI!

1. Ce sens au în textul dat cuvintele: zale *argintie*, sanie *ușoară*, văzduh *voios*, *cumplita* iarnă?
2. Ce parte de vorbire determină aceste cuvinte?
3. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.
4. De ce autorul folosește verbul *a ninge* de mai multe ori?
5. Ce sugerează această repetare?
6. Ce parte de vorbire este cuvântul *ninge*?

REȚINEȚI!

Epitetul este un cuvânt adăugat unui substantiv sau verb pentru a-l clasifica estetic și exprimă o însușire a obiectului pe care îl pune într-o lumină nouă, impresionând cititorul.

Epitetul este figura de stil constând în determinarea unui substantiv sau verb printr-un adjectiv, adverb etc., menit să exprime acele însușiri ale obiectului care înfățișează imaginea lui așa cum se reflectă în simțirea și fantezia scriitorului.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Orice atribut, nume predicativ sau complement circumstanțial de mod este numit *epitet* când conține în același timp o metaforă, o metonimie, o sinecdocă, o hiperbolă etc., sau când face el însuși să

apară o asemenea figură. Dacă nu cuprinde așa ceva, atunci el nu este epitet.

Nu orice element determinant (adjectiv sau adverb) este epitet. În situații ca cele din textele de mai jos determinarea este neutră din punct de vedere stilistic, fără să implice participarea imaginației sau afectivității scriitorului:

Exemple: „... și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși.”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

„Atâta obidă se abătu asupra lui, încât sub pleoapele închise închipuirea-i dădu buzna.” (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

REȚINEȚI!

Repetiția este figura de stil care constă în reluarea, în scopuri expresive, a aceluiași termen, construcții, grupuri de sunete sau fragmente întregi pentru a scoate în evidență anumite sentimente, idei, impresii sau însușiri.

Exemple: „Trei zile și trei nopți, vântoasele nu mai steteră. *De trei ori scoaseră* copacii din rădăcini; *de trei ori scoaseră* râurile din cursul lor; *de trei ori sfărâmaseră* norii, izbindu-i de stânci; *de trei ori* măturară fundul mării și *de trei ori* prăpădiră fața pământului...”

(Ioan Slavici, *Zâna zorilor*)

„Amurg de toamnă *violet*...”

Doi ploi, în fund, apar în siluete

Orașul tot e *violet*... (George Bacovia, *Amurg violet*)

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați în caiete cuvintele din textul poeziei referitoare la spațiul ceresc și cele referitoare la spațiul terestru.
2. Identificați cuvintele prin care autorul realizează ipostazele opuse ale spațiului ceresc:
 - a) În primele două versuri ale strofei I apare o atmosferă apăsătoare, în care orizontul dispare în spatele unei perdele groase de zăpadă.
 - b) În următoarele două versuri, impresia este de seninătate și de voioșie.
3. Selectați cuvintele prin care poetul amplifică dimensiunile spa-

țiului descris, până la pierderea dimensiunilor concrete.

4. Explicați ce sens al cuvintelor (propriu sau figurat) apare în următoarele exemple:

a) *Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi, Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.*

b) *Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară.*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. În poezie există trei comparații. Identificați, pentru fiecare caz, cei doi termeni comparați.
2. Selectați dintre adjective epitetetele cromatice. Care este culoarea dominantă?
3. Identificați epitetetele care se referă la forma obiectelor.
4. În ultimul vers al poeziei există un epitet care determină un verb. Numiți-l. Prin ce parte de vorbire este exprimat acesta?
5. Ce fel de însușiri redă epitetul *cumplita* (iarnă)?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care este semnificația jocului dintre soare și ninsoare? Comentați felul în care privirea celui care descrie se concentrează pe unul sau pe celălalt dintre aceste elemente.
2. Imaginile vizuale predomină în poem. Cum explicați întreruperea acestora printr-o imagine auditivă în finalul poeziei?
3. Ce aduce nou ultima strofă față de restul poeziei? Referiți-vă la ritmul desfășurării fenomenelor descrise, jocul de culori, atmosfera generală.
4. Descrierea iernii este statică sau dinamică? Argumentați-vă răspunsul, explicând rolul verbelor folosite în poezie.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți și alte pasteluri din creația lui Vasile Alecsandri și încercați să le comparați cu cel studiat în clasă.
2. Efectuați o descriere științifică și una artistică a iernii în care să folosiți unele expresii din pastelul lui Vasile Alecsandri.
3. Reprezentați printr-un desen o imagine din acest pastel.

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

Scrieți o compunere pe tema: „*Fulg de nea, fulg de nea
Vino la fereastra mea...*”

SARCINI

Citiți cu atenție textul propus și realizați sarcinile de mai jos:

Iarna-i un vestit dulgher,
Că ea poate, când voiește,
Peste râuri pod să puie
Fără lemn și fără cuie,
Fără nici un pic de fier.
Și gătește-așa, deodată,
Pod întreg dintr-o bucată.

Iarna-i meșter iscusit.
Că pe deal și pe câmpie
Țese-o pânză minunată,
Fără ițe, fără spată,
Fără fir de tort urzit.
Și din drăgălașa-i pânză
Dă și vântului să vânză.

Iarna-i grădinar când vrea:
Pune albe flori la geamuri,
Fără frunze și culoare,
Fără nici un dor de soare,
Numai cum le știe ea.

Mie-mi plac, că sunt de gheață;

Dar când suflă, pier din față. (George Coșbuc, *Iarna*)

1. Notați formele literare ale cuvintelor: *să puie*; *să vânză*; *culoare*.
2. Identificați din text câte un exemplu pentru figurile de stil solicitate și comentați, într-un enunț, una dintre ele: *metaforă*, *personificare*, *enumerație*.
3. Redactați o scrisoare de felicitare cu ocazia sărbătorilor de iarnă, folosind reperele: *destinatar*, *conținut*, *respectarea rigorilor de scriere a unei felicitări*, *aranjarea textului în pagină*.

EMIL GÂRLEANU (1878 - 1914)

„Emil Gârleanu umanizează sentimentele și stările sufletești ale necuvântătoarelor”.

Teodor Vârcolici

Emil Gârleanu s-a născut în data de 5 ianuarie 1878 la Iași, a fost prozator, regizor, scenarist de filme și jurnalist român. Începe liceul la Iași în 1889, dar se retrage și se înscrie la Școala fiilor de Militari, unde devine coleg cu Jean Bart, apoi intră la Școala de Ofițeri de Infanterie, unde devine coleg cu Gheorghe Brăescu. A fost

sublocotenent în armata română dar este exilat la Bârlad pentru activitatea sa publicistică, interzisă de regulamentul militar.

A debutat cu volumul *Bătrâni* (1905), în care sunt evocați boieri de viță veche, patriarhali și visători, superiori lumii noi, burgheze, care i-a ruinat.

Cea mai cunoscută operă a lui Emil Gârleanu este *Din lumea celor care nu cuvântă* (1910), în care a relatat întâmplări alegorice din viața găzelor, păsărilor, animalelor și plantelor.

Un alt volum, *Nucul lui Odobac* (1910), dezvoltă tot o temă semănătoristă: dispariția țăranimii patriarhale și a obiceiurilor tradiționale.

S-a stins din viață la 2 iulie 1914 la Câmpulung.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Indicați cinci cuvinte care să determine substantivul *căprioara*.
2. Citiți primele două alineate din textul de mai jos și identificați locul acțiunii și personajele.
3. Care credeți că va fi tema textului?
4. Scrieți câteva enunțuri, făcând referire la imaginea pe care o ai în față.

ȘTIAȚI CĂ?

Emil Gârleanu a fost un prozator român care, în mare parte, a descris în operele sale lumea faunei și a florei.

Lucrările dedicate naturii și elementelor ei sunt incluse în culegerea ***Din lumea celor ce nu cuvântă.***

În schițele lui Emil Gârleanu întâlnim cele mai diverse forme și elemente ale naturii, cărora autorul le-a dat viață prin grai și acțiune.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Ce știți despre căprioară?
2. În pădurile noastre întâlnim acest animal?
3. Desenați o hartă a pădurilor din localitatea în care trăiești. Ce tipuri de copaci vor fi aici?
4. Ce semnificație are căprioara în tradițiile noastre românești?

PROGRESAȚI!

Alcătuți o compunere, pornind de la imaginile pe care le ai în față. Găsește un titlu potrivit pentru compunerea ta.

CĂPRIOARA

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui și, cu ochii închiși, se lasă dezmierdat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl privește și-n sufletul ei de fugarnică încolțește un simțământ stăruitor de milă pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuie să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise demult încă. Și cum se uita așa, cu ochi îndurerați, din pieptul căprioarei scăpă ca un muget înăbușit de durere; iedul deschise ochii.

Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țăncurile de stâncă, din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului, și de iscusința vânătorului, căci pe muchiile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo, l-ar fi știut ca lângă dânsa. Dar până la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își aruncă picioarele în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe – să încerce puterile iedului. Și iedul se ține voinicește din urmă; doar la săriturile amețitoare se oprește, câte o clipă, ca și cum ar mirosi genuna, apoi se avântă ca o săgeată și, behăind vesel, zburdă de bucurie, pe picioarele subțiri ca niște lujere.

Dar trebuie să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou

spre țăncuri. Căprioara contenește fuga: pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi sub bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață până ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Și-au mers mult așa până ce au dat, în sfârșit, de luminiș. Iedul, bucuros, o ia înainte sărind. Dar în aceeași clipă căprioara se oprește, ca de-o presimțire, adulmecând. În fața ei, de sub o cetină, ochii lupului străluceau lacomi. Un salt, și iedul ar fi fost sfâșiat. Atunci căprioara dă un zbieret adânc, sfâșietor, cum nu mai scosese încă, și, dintr-un salt, cade în mijlocul luminișului. Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea...

Prăbușită în sânge, la pământ, sub colții fiarei, căprioara rămâne

cu capul întors spre iedul ei. Și numai când acesta, înspăimântat, se topește în adâncul pădurii, căprioara simte durerea, iar ochii i se tulbură de apa morții.

UNIVERSUL OPEREI

1. Identificați elementele de peisaj care exprimă starea emoțională a căprioarei.
2. Care sunt fragmentele din povestire care redau dragostea mamei pentru copilul său.
3. Arătați ce înțeles au verbele din enunțul: *În suflul ei... încolțește un simțământ; dintr-un salt, cade.*
4. Selectați din textul povestirii cuvintele prin care este descrisă natura.
5. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele din aceste cuvinte.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați cuvintele necunoscute din text și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
2. Indicați forma literară a cuvintelor: *trebuieșc, prăpastii, a scoborî, simțământ, zbieret.*
3. Găsiți sinonime pentru următoarele cuvinte din text: *iscusință, fraged, a conteni, mătăsoasă, se avântă, să străbată.*
4. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *luminiș, verdeață, îmbărbătează, presimțire, prevăzătoare.*
5. Alcătuiți propoziții cu unele dintre cuvintele din șirul de mai sus.

OBSERVAȚI!

1. Citiți expresiv primul pasaj din text și explicați ce atmosferă redă autorul. Înscriteți în caiete cuvintele care creează această atmosferă.
2. Identificați în text fragmentele care redau legătura ce există între căprioară și ied. Cum ați explica această legătură.
3. Selectați cuvintele care redau starea emotivă a căprioarei.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Identificați cuvintele care sugerează hotărârea căprioarei de a porni la drum.

2. Înscrieți în caiete verbele care surprind acțiunile celor două animale de-a lungul drumului lor.
3. Selectați și înscrieți în caiete cuvintele ce sugerează hotărârea căprioarei de a-și salva iedul.
4. Recitiți pasajele care v-au impresionat cel mai mult.
5. Comentați-le prin câteva enunțuri. Scrieți-le în caiete.
6. Scrieți o mică compunere în care să folosiți ideea din povestire.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Explicați semnificația cuvântului *a se topi* din enunțul *Iedul se topește în adâncul pădurii*.
2. Prin ce imagini este descrisă reacția căprioarei la apariția lupului?
3. Cum este sugerată de către autor prezența lupului?
4. Ce credeți că înseamnă pădurea pentru ied? Comentați răspunsul.

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Identificați figurile de stil din text. Care dintre ele predomină?
2. Selectați comparațiile și înscrieți-le în caiete. Ce sugerează aceste comparații?
3. Prin ce se deosebește descrierea care o face autorul în această povestire de descrierile întâlnite de voi anterior?
4. Realizați o descriere a unui colț de natură, folosind figurile de stil.

REȚINEȚI!

Genul epic cuprinde creațiile literare, în versuri sau în proză, în care scriitorul redă faptele, ideile și sentimentele unor persoane, reale sau imaginare, prin mijlocirea unor povestiri.

REAMINTIȚI-VĂ!

Descrierea este un mod de expunere prin care scriitorul zugrăvește trăsăturile caracteristice ale unei priveliști din natură, ale unui om, personaj literar, ale unor obiecte.

Descrierea literară poate fi în proză și în versuri. Prin descrierea artistică autorul ne transmite și starea sa sufletească, sentimentele pe care i le-a trezit peisajul, tabloul respectiv, aspectul și obiectul zugrăvit.

Narațiunea prezintă o succesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală.

Orice narațiune trebuie să respecte următoarele cerințe: *când petrecut faptele; unde s-au petrecut ele; ce anume s-a petrecut; cine a înfăptuit lucrurile povestite; cum, de ce și în ce fel au avut ele loc.*

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Narațiunea este un mod de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări. Ea presupune: narator sau povestitor, acțiune, personaje.

Narațiunile fac parte din genul epic, dar se întâlnesc și în genul liric și dramatic. Ele pot fi scrise atât în versuri, cât și în proză.

În narațiune nu poate să lipsească niciodată *descrierea*. *Narațiunea* și *descrierea* sunt două entități inseparabile, pentru că în orice narațiune trebuie să se arate locul întâmplării.

REȚINEȚI!

Schița este opera literară epică în proză, de scurtă întindere, care redă o întâmplare simplă, redusă aproape la un singur moment și având un număr mic de personaje (uneori doar unul singur).

Schița are intrigă simplă, cu puține personaje care sunt caracterizate foarte concis.

Schițele redau faptele și evenimentele cele mai diverse ale vieții. Dintre scriitorii români care au scris schițe amintim pe Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu etc.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Recitați pasajele din text în care autorul folosește descrierea.
2. Identificați locul desfășurării acțiunii.
3. Realizați o scurtă narațiune în care veți folosi și elemente de descriere.

PLANUL SIMPLU ȘI PLANUL DEZVOLTAT DE IDEI

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți câteva pasaje din text și notați în caiete enunțurile care exprimă ideile principale.
2. Care credeți că este rolul celorlalte idei din aceste pasaje?

REȚINEȚI!

- **Ideea principală** este o propoziție sau o frază care cuprinde informația esențială desprinsă dintr-un pasaj sau dintr-un paragraf.
- **Ideile secundare** constituie o dezvoltare a ideilor principale. Acestea surprind detalii și oferă explicații referitoare la acțiunile personajelor, locul și timpul desfășurării acțiunilor sau a împrejurărilor în care au loc faptele.
- **Planul simplu de idei** cuprinde ideile principale, înlănțuite în ordinea apariției lor în text.
- **Planul dezvoltat de idei** cuprinde ideile principale și ideile secundare corespunzătoare acestora, înlănțuite în ordinea apariției lor în text.

SARCINI

1. Notați în caiete ideile principale desprinse din povestirea *Căprioara*. La ce momente importante ale narațiunii se referă acestea?
2. Formulați ideile secundare corespunzătoare ideilor principale din schița citită de voi.
3. Alcătuiți planul dezvoltat de idei al narațiunii *Căprioara*.

UNIVERSUL OPEREI

1. Selectați și înscrieți în caiete descrierile din acest text care v-au impresionat cel mai mult.
2. Identificați fragmentele în care sunt descrise căprioara și iedul ei.
3. Selectați figurile de stil din această povestire pe care le cunoașteți. Care dintre ele predomină?

4. Înscrieți în caiete câteva verbe din textul citit. Care este rolul lor în povestire?
5. Identificați elementele descriptive și cele narrative din schiță și arătați cum se îmbină ele.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. De ce credeți că autorul a ales drept eroi principali căprioara și iedul?
2. Ce trăsături întruchipează aceste personaje?
3. Care sunt sentimentele mamei față de copilul său?
4. Care este dorința cea mai mare a căprioarei?
5. Cum se comportă iedul pe parcursul întâmplării?
6. De ce s-a jertfit căprioara?
7. Încotro își îndreaptă privirea căprioara spre final? De ce?
8. Ce sentimente ale căprioarei predomină pe întreg parcursul acțiunii?
9. Ce simbolizează căprioara?
10. De ce povestirea lui Emil Gârleanu ne trezește sentimente și emoții puternice?

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Realizați o schiță despre o ființă (sau mai multe) necuvântătoare îndrăgită în care să îmbinați narațiunea cu descrierea.
2. Efectuați un desen în baza acestei povestiri, ilustrând momentul care v-a impresionat cel mai mult.

GÂNDĂCELUL

Cum venise pe lume, nici el nu-și dădea seama. S-a trezit ca dintr-un somn și parcă era de când pământul. Nu simțise nici durere, nici bucurie. Și mult își muncise gândul cum răsărise, și-al cui era? Mic cât un fir de linte, mișca piciorușele fragede și ocolea, de pe margini, frunzișoara care-l adăpostise. Într-o zi încercă o pornire lăuntrică: ieși de sub umbra răcoroasă și dădu buzna afară, în ploaia de lumină. Atunci rămase pe loc, orbit de atâta strălucire. Încetul cu încetul îi veni inima la loc și îndrăzni: deschise ochisorii mai mult, mai tare, mai mari, îi deschise în sfârșit bine-bine și privi

în sus. Se făcuse parcă mai mititel decât fusese. Cu câtă strălucire, ce adânc și albastru se dezvelea cerul! Și ce minune! cu ochișorii lui mărunți, cât niște fire de colb, îl cuprindea întreg. Și ce întunecime, câtă umezeală sub frunzișoara lui. Ce căutase dânsul acolo? Iar din mijlocul tăriei albastre, un bulgăre de aur aprins arunca văpăi.

Tresări. Era el altul? Piciorușele nu mai erau ale lui de scânteiau așa? Și mai era îmbrăcat în aur! Căci și trupușorul lui, pe care și-l vedea pentru întâia oară, scânteia. Nu cumva era o fărâmiță căzută de acolo, de sus, o fărâmiță de lumină închegată, rătăcită pe pământ? Și, ca o adevărire, pe țărâna neagră trupul aruncă o lumină dulce. Ce se mai întreba! Fără îndoială, de acolo căzuse, acolo trebuia să se întoarcă. Dar ce depărtare. Și cum să ajungă? Privi în sus; și atunci, deasupra căpșorului, zări lujerul unui crin ce se ridica așa de înalt, că parcă floarea din vârf își deschidea paharul chiar dedesubtul bulgărului de aur, să-i culeagă razele.

În mintea lui își înjghebă planul. Să se suie pe lujer în sus, să meargă, să meargă și să meargă până în vârf; și de acolo, la bulgărul de aur, din care credea că se desfăcuse: o săritură, – sau o vedea el ce-o face.

Atunci se mișcă din nou, și după ce trecu peste un grăunte de piatră cât un munte și coborî dincolo, se trezi la rădăcina crinului. Se odihni o clipă, apoi la drum, băiete! Mai întâi se rostogoli de pe tulpina lucie de câteva ori în țărână. Văzând asta, se ridică pe piciorușele dinapoi și, fără să știe pentru ce, cu cele dinainte își făcu, moșnegește, cruce. Pe urmă încercă din nou și văzu că poate. Luciu i se păruse lujerul crinului, și când colo avea atâtea adâncituri,

atâtea ridicături: văi, dealuri. Dar ce mireasmă se revărsa de sus!...

Și-a mers voinicul, a mers. Mult să fi mers. Se uită în jos și-l prinse amețeala. Privi în sus și se cutremură. Ce, nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului! Puterile îi cam slăbiseră,

dar nu se lăsa. Încă vreo câțiva pași, și ici, deasupra, parcă se întruchipa o frunzișoară lătăreață, ca o prispă. Acolo o să se odihnească. Și iar purcese la drum; și umblă, și umblă, băiete; de-abia ajunsese. Iar când a poposit, ud de sudoare, că părea o picătură de rouă, bulgărele de aur scăpătase de amiază. Și voinicul privi iar în sus. Privea în sus și nu-și credea ochilor: zile, săptămâni, luni avea de umblat. Și cât era de hotărât și de vânjos drumețul, nu-și putu opri un oftat:

– Uf! că mult mai am de suit, Doamne!

TEXT ȘI INTERPRETARE

OBSERVAȚI!

1. Recitiți primul alineat din text și răspundeți la următoarele întrebări:
 - a) Despre cine este vorba în textul dat?
 - b) Unde are loc acțiunea?
 - c) Când se desfășoară acțiunea?
 - d) Ce gânduri îl preocupă pe eroul acestei povestiri?
2. Explicați, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor *văpăi* și *tărie*.
3. Cum este prezentat gândăcelul în acest fragment?
4. Care este viziunea lui despre ceea ce-l înconjoară

REFLECTAȚI!

1. De ce gândăcelul este atât de preocupat de apariția sa în această lume? Selectați din textul citit fragmentele care descriu această stare a lui.
2. Găsiți fragmentul care sugerează că în viața gândăcelului apar noi preocupări.
3. Găsiți și recitiți fragmentul care sugerează noua stare a gândăcelului.
4. Ce atitudine are autorul față de eroul său? Motivați-vă răspunsul.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Selectați enunțurile din textul citit care descriu greutățile prin care trece gândăcelul.

2. Descrieți prin câteva enunțuri drumul parcurs de eroul schiței date. Folosiți unele imagini din textul povestirii.
3. Selectați și înscrieți în caiete figurile de stil cunoscute de voi pe care le utilizează autorul pentru a scoate în evidență caracterul eroului principal.
4. Recitiți fragmentele din text care conțin descrieri. Cu ce scop autorul folosește aceste descrieri?
5. Realizați o bandă desenată, utilizând în ordine cronologică citate din text.
6. Determinați tema și ideea principală a schiței citite.

OBSERVAȚI!

1. Cum a depășit gândăcelul situațiile dificile prin care trecuseră?
2. Care sunt gândurile eroului principal la începutul narațiunii și la sfârșitul ei?
3. Discutați hotărârea gândăcelului de a cunoaște lumea. Ce l-a motivat să parcurgă acest drum dificil?
4. Ce gânduri, sentimente vă sugerează episodul final al schiței?
5. Ce legătură are finalul povestirii cu situația inițială?

REFLECTAȚI!

1. Selectați ideile principale ale textului în caiete.
2. Povestiți oral întâmplările din viața eroului principal, având ca punct de plecare următorii indici: situația inițială, cauza acțiunii, desfășurarea acțiunii, situația dificilă, depășirea situației dificile, situația finală.
3. Efectuați o mică caracteristică a personajului schiței lui Emil Gârleanu.
4. Reprezentați schematic drumul parcurs de gândăcel de la situația inițială până la cea finală.
5. Scrieți câteva enunțuri, folosind ideea că „munca sfințește locul”.

SARCINI

1. Citiți și alte schițe din volumul lui Emil Gârleanu „*Din lumea celor ce nu cuvântă.*”

2. Efectuați un desen care ar reprezenta pasajul ce v-a impresionat cel mai mult din schița citită în clasă.
3. Scrieți o mică compunere despre o vietate a pădurii care vă place.

IOAN ALEXANDRU BRĂTESCU-VOINEȘTI (1868 - 1946)

„Ioan Alexandru Brătescu -Voinești este un pedagog prin intermediul literaturii.” Nicolae Iorga

Ioan Alexandru Brătescu-Voinești a fost un mare prozator român, reprezentativ prin operele sale despre natură și viața ei.

S-a născut la Târgoviște, în anul 1868, ca descendent al unei familii de boieri. Eroul din nuvela „Neamul Udreștilor” e un strămoș al scriitorului. A făcut Liceul și Universitatea la București. A fost judecător în București, Ploiești, Pitești, Craiova și Târgoviște, unde în anul 1896 s-a stabilit definitiv. A fost membru al Academiei Române. În anul 1945 i s-a decernat Premiul Național Pentru Proză.

Nuvelele și schițele sunt partea teoretică a operei sale. Este cunoscut și pentru scrierile sale pentru copii: „Puiul” (tragică

moarte a unui pui de prepeliță), „Privighetoarea”, „Bietul Tric”, „Niculăiță Minciună” (un copil isteț de la țară neînțeleș de săteni), ș.a.

S-a stins din viață în anul 1946.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Ce înseamnă natura pentru om? Motivați.
2. Știți ce aceea prepeliță? Descrieți această pasăre.
3. Ce relații, în opinia voastră, se stabilesc între părinți și copii?
4. Ce idei vă vine în gând la prima vedere a titlului textului de mai jos?

ȘTIAȚI CĂ?

Ioan Alexandru Brătescu Voinești s-a născut la Târgoviște. Unde se află acest oraș?

Autorul textului de mai jos este un mare prozator român care ne-a lăsat opere remarcabile despre natură și viața ei.

O bună parte din lucrările lui A. Brătescu-Voinești pornesc chiar din experiența proprie și viziunea sa despre natură ca factor predominant în viața noastră.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Ce înseamnă păsări migratoare? Numiți câteva specii de acest fel.
2. Ce știți despre o astfel de pasăre ca prepelița?
3. Desenați o pasăre migratoare care îți place mai mult.
4. Care dintre păsările migratoare vin din țările calde primele în localitatea voastră?

PROGRESAȚI!

Redactați un text în care să vorbești despre relațiile părinți-copii.

PUIUL

Într-o primăvară, o prepeliță aproape moartă de oboseală, că venea de departe, tocmai din Africa, s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar.

După ce s-a odihnit vreo câteva zile, a început să adune bețișoare, foi uscate, paie și fire de fân și și-a făcut un cuib pe un moșoroi de pământ, mai sus, ca să nu i-l înece ploile; pe urmă, șapte zile de-a rândul a ouat câte un ou, în tot șapte ouă mici ca niște cofeturi și a început să le clocească.

Ai văzut cum stă găina pe ouă? Așa sta și ea, doar că ea în loc să stea în coteț, sta afară în grâu; și ploua, ploua de vărsa și ea nu se mișca, ca nu cumva să pătrună o picătură de ploaie la ouă.

După trei săptămâni i-au ieșit niște pui drăguți, nu goi ca puii de vrabie, îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau șapte gogoși de mătase, și au început să umble prin grâu după mâncare. Prepelița prindea câte o furnică, ori câte o lăcustă, le-o fărâmița în bucățele mici, și ei, pic! pic! pic! cu cioculețele lor, o mâncau numaidecât.

Și erau frumoși, cumiți și ascultători; se plimbau primprejurul mamei lor și când îi striga: „Pitpalac!” repede veneau lângă ea.

Odată, prin iunie, când au venit țăranii să secere grâul, ăl mai mare dintre pui n-a alergat repede la chemarea mă-sii, și cum nu știa să zboare, haț! l-a prins un flăcău sub căciulă.

Ce frică a pățit când s-a simțit strâns în palma flăcăului, numai el a știut; îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar; dar a avut noroc de un țăran bătrân, care s-a rugat pentru el:

– Lasă-l jos, mă Marine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că de-abia e cât luleaua?!

Când s-a văzut scăpat, fuga speriat la prepeliță să-i spuie ce-a pățit. Ea l-a luat, l-a mângâiat și i-a spus:

– Vezi ce va să zică să nu mă ascuți? Când te-i face mare, o să faci cum ai vrea tu, dar acum, că ești mic, să nu ieși niciodată din vorba mea, că poți să pățești și mai rău.

Și așa trăiau acolo liniștiți și fericiți. Din seceratul grâului și din ridicarea snopilor se scuturaseră pe miriște o groază de boabe cu care se hrăneau și, măcar că nu era vreo apă prin apropiere, nu sufereau de sete, că beau dimineața picături de rouă de pe firele de iarbă.

Ziua, când era căldura mare, stau la umbră în lăstar; după-amiaza, când se potolea vipia, ieșeau cu toții pe miriște; iar în nopțile răcoroase se adunau grămadă, ca sub un cort, sub aripile ocrotitoare ale prepeliței.

Încet-încet puful de pe ei s-a schimbat în fulgi și în pene, și cu ajutorul mamei lor au început să zboare. Lecțiile de zbor se făceau dimineața spre răsăritul soarelui, când se îngâna ziua cu noaptea, și seara în amurg, căci ziua era primejdios din pricina hereților, care dădeau târcoale pe deasupra miriștii. Mama lor îi așeza la rând și îi întreba:

– „Gata?”

– „Da”, răspundeau ei.

– „Una, două, trei!”

Și când zicea “trei”, frrr! zburau cu toții de la marginea lăstarului tocmai colo lângă cantonul de pe șosea și tot așa îndărăt. Și mama lor le spunea că-i învață să zboare pentru o călătorie lungă, pe care trebuiau s-o facă în curând, când o trece vara.

„Și o să zburăm pe sus de tot, zile și nopți, și o să vedem dedesubtul nostru orașe mari și râuri, și marea.”

Într-o după-amiază pe la sfârșitul lui august, pe când puii se jucau frumos în miriște împrejurul prepeliței, aud o căruță venind și oprindu-se în drumeagul de pe marginea lăstarului. Au ridicat toți în sus capetele cu ochisorii ca niște mărgelile negre și ascultau.

– „Nero! înapoi!” s-a auzit un glas strigând.

Puii n-au priceput; dar mama lor, care înțeleșese că e un vânător, a rămas încremenită.

Scăparea lor era lăstarul, dar tocmai dintr-acolo venea vânătorul. După o clipă de socoteală, le-a poruncit să se pituleasca jos, lipiți cu pământul, și cu nici un preț să nu se miște.

– Eu o să zbor; voi să rămâneți nemișcați; care zboară, e pierdut.
Ați înțeles?

Puii au clipit din ochi c-au înțeles și au rămas așteptând în tăcere. Se auzea fâșâitul unui câine care alerga prin miriște și din când în când glasul omului:

– Unde fugi? înapoi, Nero!

Fâșâitul se apropie – uite câinele: a rămas împietrit cu o labă în sus, cu ochii țintă înspre ei.

– Nu vă mișcați, le șoptește prepelița și se strecoară binișor mai departe.

Câinele pășește încet după ea. Se apropie grăbit și vânătorul.

Uite-l piciorul lui e acum așa de aproape de ei, încât văd cum i se urcă o furnică pe carâmbul cizmei. Vai! cum le bate inima.

După câteva clipe prepelița zboară ras cu pământul, la doi pași de la botul câinelui, care o urmărește; vânătorul se depărtează strigând:

– „Înapoi! înapoi!”

Nu poate trage, de frică să nu-și împuște câinele; dar prepelița se preface așa de bine că e rănită, încât câinele vrea cu orice preț s-o prindă; iar când socotește ea că e în afară de bătaia puștii, zboară repede spre lăstar.

În vremea asta puiul ăl mai mare, în loc să stea nemișcat ca frații lui, după cum le poruncise mă-sa, zboară; vânătorul îi aude pârâitul zborului, se întoarce și trage. Era cam departe. O singură alică l-a ajuns la aripă. N-a picat, a putut zbura până în lăstar; dar acolo, de mișcarea aripii, osul – la început numai plesnit – s-a crăpat de tot, și puiul a căzut cu o aripă moartă.

Vânătorul, cunoscând desimea lăstarului și văzând că trăsese într-un pui, nu s-a luat după dânsul, socotind că nu face truda de a-l căuta prin lăstar.

Ălalți pui nu s-au mișcat din locul unde-i lăsase prepelița. Ascultau în tăcere. Din când în când se auzeau pocnete de pușca și glasul vânătorului strigând „Apporte!”

Mai târziu căruța s-a îndepărtat înspre vânător pe drumeagul lăstarului; încet-încet pocnetele și strigătele s-au pierdut, s-au stins, și în tăcerea serii care se lăsă nu se mai auzea decât cântecul greierilor; iar când s-a înnoptat și răsărea luna dinspre Cornățel, au

auzit deslușit glasul mamei lor chemându-i din capul miriștii:

„Pitpalac! pitpalac!”

Repede au zburat înspre ea și au găsit-o. Ea i-a numărat: lipsea unul.

– Unde e nenea?

– Nu știm, a zburat.

Atunci prepelița disperată a început să-l strige tare, mai tare, ascultând din toate părțile. Din lăstar i-a răspuns un glas stins:

„Piu! piu!”...

Când l-a găsit, când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că era pierdut; dar și-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiasca pe el...

D-atunci au început zile triste pentru bietul pui; se uita cu ochii plânși cum frații lui se învățau la zbor dimineța și seara; iar noaptea,

când ailalți adormeau sub aripa mamei, el o întreba cu spaimă:

– Mamă, nu e așa că o să mă fac bine? Nu e așa c-o să merg și eu să-mi arăți cetăți mari și râuri, și marea?

– Da, mamă, răspundea prepelița, silindu-se să nu plângă.

Și a trecut vara. Au venit țăranii cu plugurile de au arat miriștea; prepelița s-a mutat cu puii într-un lan de porumb de alături; dar peste câțeva vreme au venit oamenii de au cules porumbul, au tăiat cocenii și au întors locul; atunci s-a mutat în niște pârloage din marginea lăstarului. În locul zilelor mari și frumoase au venit zile mici și posomorâte, a început să cadă bruma și să se rărească frunza lăstarului.

Pe înserate se vedeau rândunici întârziate zburând în rasul pământului, ori pâlcuri de alte păsări călătoare, iar în tăcerea nopților friguroase se auzeau strigătele cocorilor, mergând toate în aceeași parte, către miazăzi.

În inima bieteii prepelițe era o luptă sfâșietoare. Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu copiii sănătoși, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul schilod,

care se agăța de ea cu disperare.

Suflarea dușmănoasă a crivățului, pornită fără veste într-o zi, a hotărât-o.

Decât să-i moară toți puii, mai bine numai unul – și fără să se uite înapoi, ca să nu-i slăbească hotărârea, a zburat cu puii zdraveni, pe când cel rănit striga cu deznădejde:

– Nu mă lăsați! Nu mă lăsați!

A încercat să se târască după ei, dar n-a putut, și a rămas în loc, urmărindu-i cu ochii până au pierit în zarea dinspre miazăzi.

Peste trei zile, toată preajma era îmbrăcată în haina albă și rece a iernii. După o ninsoare cu viscol, urma un senin ca sticla, aducând cu dânsul un ger aprig.

La marginea lăstarului, un pui de prepeliță, cu aripa ruptă, sta zgribulit de frig. După durerile grozave de până adineaori, urmează acum o piroteală plăcută. Prin mintea lui fulgeră crâmpie de vedenii... miriște... un carâmb de cizmă pe care se urca o furnică... aripa caldă a mamei. Se clatină într-o parte și într-alta, și pică mort, cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați, cu ajutorul dicționarului sensul cuvintelor: *ocrotitoare*, *cofeturi*, *lăstar*, *aprig*, *piroteală*, *preajmă*, *crâmpie*. Alcătuiți cu unele din aceste cuvinte câteva enunțuri.
2. Identificați în textul povestirii formele populare ale unor cuvinte folosite de autor și indicați forma lor literară.
3. Explicați sensul următoarelor expresii din text: „*moartă de oboseală*”, „*îi bătea inima*”, „*o clipă de socoteală*”, „*zburând în rasul pământului*”.
4. Găsiți câteva sinonime pentru cuvintele: *a se strecura*, *pârloage*, *tăcerea*, *sfâșiетоare*, *schilod*. Utilizați-le în câteva enunțuri.
5. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte: *cioculețe*, *primejdios*, *drumeagul*, *încremenită*, *deznădăjduiască*.

OBSERVAȚI!

1. Recitiți primele alineate din povestire și indicați locul și timpul desfășurării acțiunii.

2. Care sunt preocupările de prim ordin ale prepeliței întoarse din țările calde?
3. Ce sentimente are prepelița-mamă când își face cuibul, clocește ouăle și își îngrijește puii?
4. Indicați personajele povestirii și înscrieți-le în caiete.
5. Efectuați o mică descriere a puișorilor de prepeliță.
6. Ce detalii folosește scriitorul în descrierea personajelor sale?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Ce emoții v-au trezit îndeletnicirile prepeliței în așteptarea puilor săi?
2. Cum o prezintă autorul pe această mamă? Dar cum sunt copilașii săi?
3. De ce credeți că în unele momente prepelița și puii sunt în pericol? Din partea cui vine acest pericol?
4. Cum se schimbă puișorii odată cu venirea verii? Care este grija cea mai mare a prepeliței?
5. Cum derulează lecțiile de zbor? Ce sfaturi le dă prepelița puilor săi?
6. Care dintre pui îi iese din cuvânt și pentru aceasta este pedepsit?

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Efectuați o expunere orală a textului citit, împărțindu-l pe fragmente. Alcătuiți planul dezvoltat al povestirii.
2. Selectați în caiete cuvintele prin care autorul descrie locul și timpul desfășurării acțiunii.
3. Determinați care sunt personajele principale și cele secundare din povestire. Realizați o scurtă caracteristică a unuia dintre ele.
4. Identificați elementele de scriere și cele narrative din textul citit.
5. Selectați și înscrieți în caiete câteva figuri de stil cunoscute de voi. De ce credeți că autorul le folosește?

REȚINEȚI!

Povestirea este o specie a genului epic, definită ca o narațiune literară de dimensiuni relativ reduse, care conține un fond liric.

Povestirea alegorică este o operă literară, de dimensiuni relativ reduse, care conține un fond liric cu caracter alegoric care ajută la exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Narațiunea este o modalitate de existență a genului epic și este un semn distinctiv al acestuia.
- După forma lor, povestirile pot fi în proză și în versuri, iar după conținut: satirice, filozofice, psihologice, alegorice, licențioase.
- În literatura română povestirea a fost cultivată de Ioan Neculce, Dm. Cantemir, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade etc.

TEXT ȘI INTERPRETARE

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Explicați titlul povestirii. Care ar fi versiunea voastră?
2. Comentați oral modul de comportare al prepeliței în situații dificile.
3. De ce credeți că prepelița este o mamă adevărată? Motivați-vă răspunsul.
4. Notați în caiete părerea voastră despre puiul neascultător. Argumentați-vă părerea.
5. De ce credeți că prepelița ia decizia de a zbura cu puii sănătoși în țările calde? Ce se petrece în sufletul prepeliței în momentul decisiv?
6. Ce atitudine aveți față de fapta prepeliței? Motivați-vă răspunsul.

OBSERVAȚI!

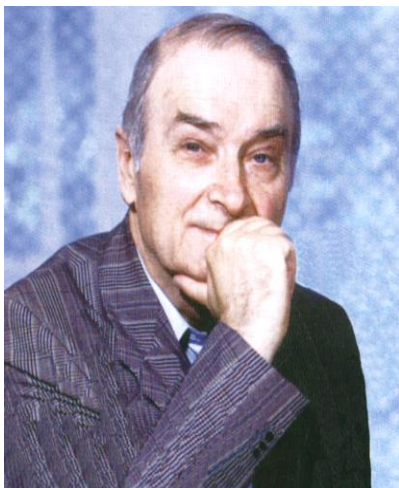
1. Cum este realizată narațiunea în povestirea lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești?
2. Care dintre personajele povestirii sunt cele mai semnificative? De ce? Exprimați-vă părerea.
3. Ce semnificație au anotimpurile prezentate de autor în povestire?
4. Identificați dialogurile din text. Ce semnificație au ele?

5. Cum interpretați cuvintele: „Nu mă lăsați! Nu mă lăsați!”. Ce sugerează aceste cuvinte?
6. Care este tema și ideea acestei opere literare?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Realizați un rezumat al momentelor care v-au impresionat cel mai mult în această operă literară.
2. Schițați un portret verbal al unuia dintre personajele povestirii.
3. Comentați scena morții puiului neascultător și explicați sensul ultimelor sale cuvinte.
4. Exprimați-vă părerea. Cum ar fi fost finalul acestei povestiri, dacă puiul asculta de mama prepeliță?
5. Scrieți o mică compunere despre rolul părinților în viața copiilor.
6. Încercați și voi să scrieți o mică povestire alegorică.

ION DRUȚĂ (n. 1928)

„Druță este cel mai valoros scriitor național al Basarabiei din a doua jumătate a secolului XX...”

Minail Dolgan

Ion Druță s-a născut la 3 septembrie 1928, în satul Horodiște, județul Soroca, în prezent în raionul Dondușeni (Republica Moldova) și este un scriitor român de origine basarabeană.

În 1939, familia Druță se mută în satul Ghica Vodă, de lângă Bălți, unde

viitorul scriitor va face clasele primare.

În 1945, urmează cursurile unei școli de tractoriști. A absolvit școala de silvicultură și Cursurile superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki” al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.. Din 1960 locuiește la Moscova, Rusia.

Primele povestiri ale prozatorului sunt publicate la începutul

anilor 50. Operele sale, adunate în 4 volume, „Frunze de dor”, „Balade din câmpie”, „Ultima lună de toamnă”, „Povara bunătății noastre”, „Clopotnița”, „Horodiște”, „Întoarcerea țărâniei în pământ”, „Biserica albă”, „Toiagul păstoriei” ș.a. fac parte din fondul de aur al literaturii naționale contemporane și sunt traduse în mai multe limbi de circulație mondială.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Cine este autorul textului *Vânătorii de rațe*?
2. Ce știi tu despre Ion Druță?
3. Unde s-a născut Ion Druță?
4. Citește primul alineat din povestire și identifică personajele.

Dezvoltați-vă vocabularul!

1. Explicați sensul cuvântului *zamă*. Care este forma corectă a acestui cuvânt?
2. Scrieți câteva sinonime pentru următoarele cuvinte: *totdeauna, istovit, nenorocire, neam*.
3. Explicați sensul expresiei *a da ortul popii*.

Fiți creativi!

Alcătuți un text narativ în care să vorbiți despre una dintre tradițiile specifice familiei voastre.

VÂNĂTORII DE RAȚE

În lunga lui viață moș Trofim a dus-o și mai bine, și mai rău, dar păsări a ținut pe lângă casă mai totdeauna, și când îi zicea babei să facă o zamă, în casa lor se lumina, și mirosea a zamă. Le-a plăcut, la neam de neamul lor, zama de pasăre.

„Zamă” au și fost porecliți, și nu se supărau de această poreclă, hotărâți s-o ducă cu demnitate la sfârșitul vieții, dar iată că porecla a rămas, iar păsări prin ogradă tot mai puține, apoi mai că nu se aude defel.

Rămas numai cu porecla, moș Trofim s-a simțit deodată istovit,

singuratic, părăsit de toată lumea și, întristat cum nu se mai poate, a prins a tânji. Rar când se arăta pe câmp, prin sat, rămânând mai mult pe lângă casă, mai mult pe prispă, mai mult pe cuptor. Se plângea că-l împunge ceva sub coastă – și tot așa din vară în vară, din an în an. Pesemne, ar fi dat demult ortul popii, de n-ar fi avut noroc de-o babă harnică, stăruitoare, care își ținea cu munca și casa, și masa, și mult întristatul său moșneag.

Cu vremea moș Trofim s-a obișnuit a o duce fără zamă, însă rămânea veșnic abătut, gândindu-se în sinea lui: halal de-o așa viață;

când veneau duminicile și zilele de sărbătoare, chiar că nu-și putea afla locul. Amintirile marilor petreceri îl înghesuiau din toate părțile, auzea ciocnindu-se pahăre, auzea cântând mesenii, ba chiar la un moment dat pornea a dibui primprejur în căutarea

unui pai să-și scobească dinții și i se părea că va crăpa fierea într-însul, de nu va găsi un pai curățel și nu va porni a umbla cu el, printre puținii dinți ce i-au rămas.

Nenorocirile însă se țineau scai de dânsul și iată că într-o zi, pe când l-au podidit pârdałnicele de amintiri, se apleacă să ridice de jos un pai, dar nu mai avea în ograda aceea a lui nici măcar paie.

– Cum, nici asta să nu mai fie?

Trăind la marginea satului, hat în hat cu câmpurile, moș Trofim iese prin porțiță și tot căutând ba aici, ba colo – s-a îndepărtat de sat și ba mai urcă un delușor, ba mai coboară într-o vâjdică.

Cam pe la amiază, coborând în Valea celor Trei Iazuri, a găsit un pai tocmai bun pentru ceea ce îi trebuia lui. Totuși, oricum ai întoarce valul amintirilor, fără o frumoasă masă, cu zamă de găină și cu răcături, scobitul dinților nu mai are nici un haz. A oftat deci moș Trofim Zamă, s-a așezat la umbra unui copăcel să-și mai hodinească picioarele înainte de-a fi pornit spre casă și, cum stătea el așa la umbră lângă o coadă de iaz acoperită cu papură și stufării,

zărește deodată ceva albind.

Vânător din neamul vânătorilor, moș Trofim saltă iute, prinde a se furișa și, când colo, vede într-un cuib ascuns sub o tufă de papură un ou de rață sălbatică. A stat o vreme la pândă: poate vine rața și o prinde cu pălăria, căci auzise de undeva că dacă găsești cuibul, poți prinde rața cu o nimica toată, dar las'că nu era proastă nici rața. După ce-a tot stat la pândă fără nici un rost, moș Trofim a luat oul vinețel, l-a pus în pălărie și a pornit încet cu el spre casă. La urma urmei, o gospodină bună poate face dintr-un ou un scrob, că se satură o mahala întreagă.

– Păcat, măi moșnege, a zis sara mătușa când s-a întors de la deal și moșul i-a pus în poală oul de rață sălbatică. Păcat să stricăm așa frumusețe. Mai bine l-am pune sub cloșcă. Nici nu prinzi de veste cum iese puiul, apoi nici nu bagi de seamă cum se face puiul cela mare...

Zama de rață sălbatică l-a dus pe moș Trofim iară cu gândul la lumea acelor vise frumoase de demult, dar asta e: de unde să iei o cloșcă?

– Poate să mă reped la neamurile de pe Prut? Că, așa săraci cum sunt, dar din an în an mai țin câte-o pasăre pe lângă casă.

Moș Trofim nu prea avea ochi buni să vadă neamurile mătușii. Acum nu mai ținea nici el minte pentru ce se sfădise, dar nici să se ducă la dânșii, nici să-i vadă în casa lui nu-i plăcea. Totuși era poreclit „Zamă”, și a sta o sară cu o farfurie aburind în fața ta...

Spre sară mătușa se întorcea cu o găscă, cu vreo patru ouă mari și așa înfierbântată cum era de drum a găsit un cuibar vechi, l-a dus în casă, a mestecat ouăle, căutând ca cel vinețel să fie cât mai la fund.

– Nu-l mai ascunde, bre babă, că-l vor turti ouăle acestea mari.

– Mi-i în grijă să nu-i zărească găscă și să-l arunce din cuibar, pentru că aiestea albe îs de ia neamuri, da acela e de la Dumnezeu...

Gospodină bună cum era, a ascuns oul la fundul cuibarului și găscă nu l-a văzut. Abia peste vreo două săptămâni, mestecând odată ouăle cu pliscul, a zărit sub aripă unul vânat și așa de mititel, că oricât ar fi fost ea de găscă, dar a apucat-o râsul și pe dânsa:

– Ga-ga-ga! Pe urmă oul s-a strecurat spre fund și oricât căuta biata găscă să-și mai facă chef de răs, n-a mai putut da de dânsul.

A mai trecut o vreme și într-o dimineță găscă a început să-și cheme bobocii:

– Ga...ga...ga...

După care a și plesnit coaja unui ou, s-a arătat un cioculeț, apoi un căpușor, și doi ochi negri au prins a se uita în toate părțile, căutând ceva de mâncare.

– Hai scoală, măi moșnege, că avem musafiri...

Moșul a sărit de pe cuptor, căci nu văzuse încă niciodată cum arată un pui de rață sălbatică, dar mai era încă mult până la toamnă și rățușca n-avea ce se grăbi.

Iată însă că într-o noapte aude mătușa cum țipă plângăreț un boboc, alergând prin casă. S-a ridicat, a aprins lumina să-l poată prinde. Și când se uită – o rățușcă micuță ca un pui de vrabie alerga, cât o țineau picioarele.

– Măi Trofim, îi cea sălbatică!

Moș Trofim s-a ițit de pe cuptor, s-a scărpinat subțioară.

– Vrednică rață. Și frumoasă.

– Aha. Cenușică.

A netezit-o pe cap, dar rățușca era posomorâtă – o ciupise găscă cea bătrână și pe lăbuța stângă i se prelingea o mărgică de sânge.

Baba i-a legat laba, a mai cocolit-o și a dat s-o ducă la găscă, dar găscă – ce-o fi apucat-o? Să n-o vadă în cuibar, că o înghite.

– Bat-o pustia, parcă nu-i tot pasăre și asta! se crucea bătrâna. Dar s-o vâre cu de-a sila în cuibar s-a temut – te pui cu mintea găștei? A hrănit rățușca, i-a făcut cuibar din niște vechituri și a culcat-o după pernă, lângă dânsa. Dar pe semne că rațele cele sălbatice dorm numai ziua. Rățușca mai întâi a încercat să se vâre sub pernă, dar n-a izbutit, ș-atunci s-a suit deasupra ei. Tot plimbându-se așa, a dat de babă și a ciupit-o de nas.

– D-apoi de ce nu dormi?

A culcat-o cu de-a sila, dar rățuștei nu-i era somn. Până dimineță a cercat plapoma, a ciupit un ghem de lână să vadă de n-o fi el bun de mâncare și, când era gata să sară într-un pahar cu lapte să

încerce de poate înota, s-a făcut ziuă și mătușa s-a sculat.

Abia a răsărit soarele, că mătușa era de-amu gata să se ducă la deal, dar stătea pe gânduri; parcă poți să te duci? Gâsca, cum zărește rățușca s-o îngroape de vie, nu alta! Ei și ce să facă mătușa? Să scoată bobocii afară – îi păreau mititei. S-or duce prin mahala de nu le va mai putea da de urmă.

– Am s-o iau cu mine la prășit.

Și în coșulețul din nuiele de salcie, în care își lua de mâncare la deal, alături de șipul cu apă a așternut o mănușă veche și a vârat rățușca într-însa. Apoi a trecut sapa prin toarta coșulețului, a pus-o pe umăr și s-a dus..

Coșul se legăna din mers pe coada sapei, și rățuștei leagănul îi plăcea grozav. Se uita printre nuiele cum se leagănă dealuri și văi, încerca să prindă câte-o muscă ce se interesa ce are baba în coș. Nu-i plăcea șipul – în șip mai era o rățușcă ce se uita lung la dânsa. Mai ales i se făcea inima cât un purice atunci când baba muta coșul de pe un umăr pe celălalt, coșul se legăna groznic, rățușca cea străină se mustuia din șip și, când Cenușica o aștepta să iasă de după coș, rățușca se întorcea din nou în șipul cu apă.

Cum au ajuns la deal, Cenușica a sărit din coș și s-a pornit în urma babei, dar mătușa a prins-o și a pus-o înapoi la locul ei, spunându-i să fie cuminte: se rătăcește și dacă dau niște bulihari peste ea, cine a scoate-o din ghearele lor.

La amiază, mătușa a fărâmat o bucățică de pâine pe-o frunză de răsărită, a stropit-o cu câteva picături de apă și s-au așezat la masă – mătușa cu bucatele sale, Cenușica – cu ale sale. După care mătușa a făcut cu șalinca o umbră mare, să le ajungă la amândouă, și s-au culcat. Cenușica s-a lipit de mâna ei caldă și, trudite amândouă, au adormit. Din ziua aceea au prins a umbla împreună la deal. Cenușica se trezea pe la miezul nopții, când în casă mai dormea gâscă cea bătrână, visându-și bobocii mari; se furișa încetișor pe laiță, până în colț, unde mătușa își lăsa coșul, și se vâra într-însul. Era gata de drum. Tăcea chitic până ieșeau din casă. Abia pe drum se ridica în vârful labelor și-și desfăcea aripile, ca să vadă cât au mai crescut de ieri. Se deprinsese chiar și cu rățușca ceea din șip. Nu-i făcea nimic, și aceea o lăsa în pace. La deal păzea toată ziua coșul mătușii și, cum vedea că se dă câte-o vrabie lângă dânsul, ridica

cioculețul în sus – mac! mac! – de-și făcuse dușmani toate vrăbiile de pe dealurile celea.

Da odată chiar că o pățise rău de tot. Ședea și păzea traista, iar șipul cu apă era culcat ceva mai la o parte. Din ciocălăul cu care era astupat șipul picura din când în când câte o picătură, și Cenușica s-a dus să vadă de n-a putea să-și facă acolo un iezușor mic să se scalde. Picăturile însă cădeau rar – rățușca a prins a ciupi ciocălăul să vadă de ce vin picăturile așa încet și când s-a uitat la coș – niște dihanii cu coadă se ghemuieră lângă dânsul și începuseră să roadă din nuiele. Până atunci nu mai văzuse șoareci, și când l-a zărit pe unul ce dinți are și cum mai ronțăie cu dânsii, a pornit într-un suflet spre babă, țipând disperată.

– Mac! Mac! Mac!

Dar n-o putea găsi, fiindcă din buimăceală o luase cu totul în altă parte. Noroc că mătușa a auzit-o. A venit la fugă, a legat coșul de-o pălărie de răsărită, să nu-l ajungă șoarecii și, pentru că Cenușica păzise bine, i-a netezit puful pe cap și i-a mai dat câteva fărâmituri de pâine, cu toate că până la amiază mai era mult.

Era de amu mărișoară când s-au întors odată sara și mătușa a scos-o din coș și i-a dat drumul în fața casei. Biata Cenușică, îngrozită că amuș o lasă găscă fără pene, s-a pornit cât o țineau picioarele să se ascundă în colț după mătură. Pe urmă, după ce i-a venit inima la loc, s-a ițit de după mătură, dar, ca să vezi, nu mai era în casă găscă cea mare. O scoase mătușa afară cu tot cu boboci.

Sara mătușa a culcat-o în cuibaru care era amu slobod, dar Cenușica dormea prost, avea visuri urâte și toată noaptea țipa prin somn – așa mai țipa, că dinspre ziuă mătușa s-a sculat și a culcat-o cu dânsa. A dormit ea mult și bine, cu capul așezat pe-o aripă, iar când s-a trezit, în casă era ziuă albă și baba nu se mai afla alături. S-a dus și a lăsat-o!

– Ma-ac!

Moș Trofim dormea buștean, căci abia dimineața, când se ducea lumea la muncă, îi venea lui somnul cela dulce. Văzând că a rămas singură, rățușca a umblat prin casă, apoi a ieșit în tindă. A găsit lângă ușă un hârb cu crupe – îi lăsase mătușa de mâncare. A ciupit o frunză de sfeclă, dar i-a retezat numai vârful. Li era urât singură – n-avea ce păzi, nu era șipul cu apă ca să-i ciupească ciocălăul jilav.

Tot umblând așa prin tindă, a dat de-o gaură mică făcută în perete lângă prag, ca să poată intra și ieși motanul când a vrea. S-a ițit prin gaură afară și

a zărit un boboc care ciupea niște holbură crescută pe gard. A auzit cum umbla găscă prin fața casei – Cenușica s-a tupilat și stă moartă. A așteptat până bobocul, săturat de holbură, a pornit cu ale lui, legănându-se leneș de pe o parte pe alta. Cenușica a ieșit repede afară. S-a uitat primprejur – nu-i nimeni. Apoi, tot o fugă până la gard, a găsit un loc pe sub scânduri și a ieșit la drum. S-a uitat primprejur, s-o ia la deal ori la vale? La deal! Și, ca să nu rătăcească drumul, aleargă cât aleargă, apoi se întoarce cu coada înaintea, așa se dumerea mai bine, fiindcă se deprinsese a se uita din coș mai mult în urmă.

Uite fântâna cu o băltoacă alături, vrăjmaș bună de scăldat, pe aici treceau amândouă dimineața. Pe urmă,

ceva mai departe, două lobode lungi crescute pe marginea drumului, la dânsese se uita deseori Cenușica și chibzuia cum să fie ele la gust. Apoi a zărit pe marginea drumului cele trei grăunțe de păpușoi călcate cu roțile în pământ, lângă care totdeauna stătea câte-o cioară, necăjindu-se să le scoată de acolo. Amu lângă grăunțe erau doi cioroi, s-au uitat lung la dânsa, dar Cenușica s-a prefăcut că nu-i vede. Îi era și frică, și se temea c-au s-o puie să fe scoată din pământ grăunțele îngropate de roțile carelor.

Și tocmai când mătușa s-a așezat la masă, aude la spatele ei:

– Mac! Mac!

– Cenușica! Bată-te norocul să te bată! Da cum de nu te-ai rătăcit?

Știi, mi-a părut rău că te-am lăsat acasă, mi s-o și făcut, iaca, dor de tine... Din toate vorbele acestea Cenușica n-a înțeles nimica. Numai când a simțit pe cap palma aspră a mătușii, s-a lăsat la pământ, și-a ascuns căpșorul între aripi, de parcă niciodată n-avusese gât și sta cu ochii mijiți de plăcere.

Vai, dragostea, ce rost ar avea viața pe lume fără un pic de dragoste!

Și iar au început să umble amândouă la deal. Numai că de data asta veneau amândouă pe jos, Mătușa înainte, Cenușica din urmă. Mătușa pășea tăcută, iar Cenușica speria vrăbiile, încerca la gust fel de fel de buruieni și lângă fântână înota oleacă. Dacă mătușa era de amu departe, pornea în urma ei țipând disperată:

– Ma-ac! Ma-ac!

Sara, când se întorcea, lângă poartă Cenușica o ciupea pe mătușa de fustă – nu cumva să uite de dânsa și s-o lase pe sama găștelor, căci o pășise de mai multe ori. Mătușa se apleca, o lua subțioară și intrau. Gâștele se repezeau nebune în jurul babei, dar Cenușica nici că-i pasă. Deși era rață, știa ea destul de bine cât poate sări o găscă.

Dar treceau zilele, și când trec zilele, crește răsărita, crește iarba, cresc și rățuștele... Până a da frigul, bobocii își schimbaseră puful în pene, și de-i chema găscă la câte-un grăunte, nu mai venea nici unul. Erau de acum mari, erau deștepți, trăia fiecare după mintea sa. Crescuse și Cenușica. Avea și ea de amu rând de pene pe la creasta aripilor și pe cap îi răsărise un moțoc mititel, când o lua baba în poală s-o mângâie, își ferea capul, nu cumva s-o încurce motocul.

Într-o bună zi moș Trofim a zis că a venit vremea să se repadă spre Nistru, să vadă ce fac neamurile lui: odată ce spre Prut au fost, urmau să se ducă și spre Nistru. Vrând-nevrând, baba s-a gătit de drum, a încuiat ușa, ș-a lăsat-o pe Cenușica singură. Rățuștei îi era urât și a început să-și caute de lucru prin casă. În tindă a găsit o strachină cu fasole și a început a da jos fasolele cu pliscul, de parcă le număra. La fundul farfuriei rămăseseră numai câteva fasole, pe care Cenușica nu le putea scoate, când, deodată, prin crăpătura ușii a răsărit un plisc lung și galben.

– Ss-tt...

Pesemne, o râdeau că nu poate scoate fasolele ce-i mai rămăseseră în strachină. Dar, ce-i pasă? Cine râde de alții, acera de dânsul râde. Mătușa, când ieșea, încuia întotdeauna ușa, și Cenușica văzuse în viața ei multe pliscuri fioroase, dar nu se temea – găștele vedeau că nu pot intra și, în cele din urmă, o lăsau în pace. Las, și-a zis, vor sâsâi cât vor sâsâi, după care își vor vedea de treabă. S-a suit cu etichetele pe marginea străchinii s-o răstoarne, cu tot cu fasolele rămase, când deodată ușa s-a mișcat, au apărut un cap de găscă cu tot cu gât și alte patru în urma ei. O clipă s-au uitat găscă la rățușcă

și rățușca la gâscă, mirosea a mare bătălie, a luptă pe viață și pe moarte și deci slăvit fie cel ce cade pe câmpul dreptății!...

S-au repezit piept la piept și așa s-au ciocnit, că au zburat amândouă în sus, umplând tinda cu pene albe și cenușii. Apoi un gânsac a apucat-o de-o aripă, Cenușica l-a ciupit de picior, și gânsacul i-a dat drumul. Dar n-a dovedit să se întoarcă, și gâscă cea bătrână de acum hohotea cu câteva pene pe care i le smulsese din piept. S-a repezit la dânsa, dar un gânsac i-a sărit în spate, a dat-o jos și într-o clipă în jurul ei șuierau atâtea pliscuri, că, dacă mai apărea unul, n-ar fi găsit pene să smulgă. Se fărâma, sârmana, dar nu știa cum să scape. Și, deodată, i s-a năzărit fusta cenușie a mătușii.

Mătușa era însă departe, mătușa nu venea. S-a opintit Cenușica, s-a smuncit din răspuțeri și a trebuit să culce patru găște, ca să se scoale în picioare. Pe ușă – și afară, cu găștele în urma ei. Cenușica face trei pași, gâscă cea bătrână doi și uite amuș, amuș o ajunge.

Cenușica a luat drumul spre răsărit și o ținea tot una și una. A trecut glonte pe lângă fântâna cu băltoacă, pe lângă cele două lobode, îngălbenite de amu, ea înainte, găștele, pe urma ei. Dar, fugea, fugea, căci i se năzărea o fustă, îi părea că vede cum vine mătușa cu o vargă și o scoate din gheara neînduplecaților săi dușmani. Încă nici nu ajunsese bine la răsărit, când a început a țipa de departe:

– Ma-ac! Ma-ac!

Și așa se luase cu strigătul, că a simțit lângă aripă un plisc.

– Ma-ac! Ma-ac!

Ea – înainte, găștele – din urmă și n-o slăbesc măcar mori.

De câteva ori a trecut răsărita dintr-un capăt în altul, dar mătușa nu i se repede în ajutor. Biata pasăre, de unde avea ea să știe că răsărita a început a se coace, și când se coace răsărita, stăpânul nu mai vine s-o prășească; când începe a se coace răsărita, stăpânii pornesc prin musafirie...

Slăbită de puteri, Cenușica s-a poticnit lângă un pelin – un cârd întreg de găște s-a vărsat peste dânsa, umplând pământul cu pene cenușii. Peste o clipă era de amu însângerată, nu mai putea mișca nici aripile, nici pliscul... Și-a ridicat capul și a văzut deodată sus cerul.

S-a adunat ghem, cu o săritură sălbatică s-a rupt din mijlocul găștelor. Apoi încă două sărituri. Pentru întâia dată și-a desfăcut aripile. Le-a clătit în văzduh o dată, de două ori și și-a înfipt ca o săgeată în albaștrimi. Ajunsă sus, a prins a se roti, lăsându-se când pe o aripă, când pe alta, s-a uitat la găștele ce rămăseseră trăsnite cu pene în pliscuri, la, niște găște proaste, și-o fi zis rățușca în cele din urmă, după care și-a desfăcut larg aripile și s-a topit în zare.

Trece vremea, și când vremea trece, se duc păsările călătoare, se duce toamna, lama a fost crâncenă și grea, cum mai rar se întâmplă. Omăt peste omăt, ger peste ger. O vreme a zăcut la pat moș Trofim și nu era chip să-l aduci înapoi pe lume fără o zamă bună, apoi se îmbolnăvește baba și iar se taie o găscă. De iernat au iernat ei câine - câinește, dar cum a venit primăvara, iar e pustiu în ogradă, nici o pasăre de răs, și iar e trist și supărat pe lume moș Trofim Zamă...

Într-o dimineață de primăvară moșul a ieșit pe prispă să-și mai încălzească oasele. A stat toată ziua singur, gândindu-se la marea lui singurătate, la marile nedreptăți ale lumii, și atât de singur și de părăsit se simțea, încât grozav s-a mai bucurat când, spre sară, a scârțâit porțița și a intrat mătușa. Aducea din pădure niște vreascuri și un coș cu câteva nimicuri. Îmbătrânise de tot, fără băț nu mai putea merge. S-a oprit lângă prag, nu-i mai ajung puteri să intre în casă. S-a așezat pe prispă să se hodinească, a pus alături coșul și s-a lăsat furată de gânduri. Undeva departe, se aud întorcându-se păsările călătoare. Mătușa ridică atunci capul, pune palma streășină, dar nu mai vede nimica. Nu le-a văzut nici atunci când cârdul a început a se roti deasupra casei lor, nici când s-au lăsat în ogradă nu le-a văzut. Și deodată un fâlfâit de aripi, o adiere ușoară de vânt. „Ma-ac! Ma-ac!” – și o rață mare, frumoasă i s-a așezat în poale. Mătușa speriată, uluită se uită la dânsa. Apoi, când rața a sărit în coș – de data asta era mare și nu mai încăpea, mătușa și-a plesnit mâinile deasupra capului a mare bucurie.

– Cenușica! Bată-te norocul să te bată! De-amu ce-am mai tânjit

eu după tine! Aiestea ți-s neamurile? Vai, ce rațe frumoase ți-ai crescut în jurul tău! Să-ți fie ele sănătoase!

A luat-o în brațe, a început s-o netezească pe cap cu mâinile.

Cenușica amu era mare și nu se mai ferea, l-a încâlcit mătușa tot moțocul, dar stătea răbdătoare, înduioșată.

- Să vă dau niște fărâmituri? Îți fi flămânde de pe drum... Unde-s celelalte?

Celelalte se roteau deasupra casei, erau

sălbaticе și se temeau să se lase în ogradă. Zburau încet, chemându-și mama:

- Ma-ac! Ma-ac!

- Ține-o cu vorba, i-a șoptit moșneagul, până scot eu din casă alicele.

Bătrâna îi dă fărâmituri, dar Cenușica nu le ia. Asculta puii ce zburau pe deasupra casei – îi părea rău de pui, îi părea rău de mătușă...

- Îi mamă de-amu a zâmbit mătușa. Săraca mamă...

A mai mângâiat-o o dată, apoi a ridicat-o, cu mana ei, lăsând-o să se întoarcă la pui...

Când a ieșit moșneagul cu alicele, – el avea alicе, dar n-avea pușcă, – Cenușica nu mai era.

- Ce-ai făcut, măi tu, babă proastă ce ești? Ți s-o lăsat prada în poală, o aveai în mâinile tale, dintr-o asemenea rață se putea face o zamă care nu se mai află!!!

- Dacă nu, a zis mătușa, că Cenușica n-a fost pentru zamă.

Domnul ne-a dat-o pentru îmbucurarea sufletului.

- Ei și după ce ți-ai îmbucurat sufletul, parcă nu puteai face ș-o zamă?!

– Nu, a zis mătușa. Din ceea ce bucură sufletul din aceea zamă nu se face. Cenușica le-a mai arătat o dată puilor locul baștinei sale, apoi cârdul a luat-o spre apus, topindu-se într-un amurg de primăvară.

UNIVERSUL OPEREI

▶ FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE! ▶

1. Selectați din textul povestirii cuvintele care sun folosite în formă populară și indicați forma literară a acestora.
2. Explicați sensul locuțiunilor din text: *ba ici, ba acolo; câine-câinește; piept la piept; să-și caute de lucru.*
3. Indicați sinonimele cuvintelor: *asaltă, neamuri, chitic, plisc, a ronțai, omăt, ogradă.*
4. Explicați cum s-au format cuvintele: *iernat, rățușcă, buimăceală, primprejur, mărișoară.*
5. Determinați ce sens are în text cuvântul *vânător* și încercați să alcătuiți câteva enunțuri cu acest cuvânt.

OBSERVAȚI!

1. Citiți integral textul și împărțiți-l în fragmente. Povestirea conține o acțiune sau mai multe. Numiți-le.
2. Care sunt evenimentele principale ce prezintă aceste acțiuni?
3. Unde și când au loc acțiunile din textul povestirii?
4. Care dintre evenimente considerați că este cel mai semnificativ? De ce? Argumentați-vă răspunsul.
5. Cum evoluează atitudinea lui moș Trofim față de rățușcă?

REFLECTAȚI!

1. Împărțiți textul în fragmente și dați un titlu semnificativ pentru fiecare dintre ele.
2. Care sunt modalitățile de exprimare pe care le folosește autorul în acest text?
3. Ce elemente are conține povestirea „*Vânătorii de rațe*” cu schițele lui Emil Gârleanu citite de voi anterior?
4. Înscrieți în caiete un dialog din acest text care v-a impresionat cel mai mult.
5. Ce rol joacă monologul în textul povestirii?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care credeți că sunt personajele principale în acest text? Dar cele secundare?
2. Ce relații ați sesizat între personajele povestirii?
3. Care este atitudinea mătușii față de Cenușica? Motivați-vă răspunsul.
4. De ce rățușca este atât de afectuoasă cu mătușa?
5. Ce sentimente v-a trezit finalul povestirii?

OBSERVAȚI!

1. Ce legătură există între Cenușica și celelalte personaje ale povestirii?
2. De ce moș Trofim este atât de indiferent față de rățușcă? Cum o tratează el la începutul povestirii? Dar în final?
3. Prin ce se deosebește Cenușica de celelalte viețuitoare de pe lângă casa bătrânilor?

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Efectuați o mică caracteristică a lui moș Trofim.
2. Care sunt modalitățile prin care este caracterizată mătușa în acest text? Exemplificați.
3. Ce trăsături de caracter puteți atribui mătușii? Înscrieți în caiete câteva enunțuri prin care s-o caracterizați.
4. Cum s-a schimbat viața bătrânilor din momentul când în ea a apărut Cenușica? De ce?
5. Care sunt încercările prin care trece Cenușica?

REȚINEȚI!

Opera literară este o lucrare în versuri sau în proză prin care autorul creează un univers imaginar propriu, folosind resursele expresive ale limbii, și care trezește în inima cititorului anumite emoții și sentimente.

Opera literară în proză este opera literară în care ideile, sentimentele și gândurile autorului sunt exprimate cu ajutorul personajelor și al acțiunilor.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Despre **opera literară în proză** putem spune că:

- autorul este creatorul *universului creator*;
- autorul este persoana imaginară creată de narator;
- modurile de expunere este modalitatea folosită de autor pentru a-și transmite mesajul;
- acțiunea cuprinde desfășurarea întâmplărilor;
- personajele sunt eroii întâmplărilor;
- conflictul apare între personaje, idei, acțiuni.

Modurile de expunere în operele literare în proză sunt:
narațiunea, descrierea, dialogul.

REFLECTAȚII!

1. Ce știi despre descriere? Descrieți portretul colegului de bancă.
2. Ce știi despre dialog? Alcătuiți un dialog.
3. Realizați o mică narațiune despre o întâmplare din viață care v-a marcat.

REȚINEȚI!

Subiectul operei literare este constituit din succesiunea faptelor, a evenimentelor la care participă personaje literare caracterizate tocmai prin intermediul întâmplărilor relatate.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

Subiectul operei literare:

- se întâlnește în operele epice și dramatice.
- are mai multe **momente**:

- I. **Expozițiunea sau expoziția** (partea introductivă în care autorul prezintă locul, timpul acțiunii și unele dintre personaje).
- II. **Intriga** (momentul sau faptul important care determină întreaga desfășurare a acțiunii).
- III. **Desfășurarea acțiunii** (partea cea mai întinsă, care cuprinde faptele, întâmplările determinate de intrigă).

- IV. **Punctul culminant** (partea care cuprinde momentul de maximă încordare, de intensitate în desfășurarea acțiunii).
- V. **Deznodământul** (ultima parte, care cuprinde sfârșitul acțiunii, al evenimentelor).

NOTĂ:

Nu toate operele literare au momente ale subiectului în această ordine.

Unele momente, precum *expozițiunea* sau *deznodământul* pot lipsi, autorul începând cu intriga sau înlăturând deznodământul pentru a lăsa cititorului posibilitatea de a-și imagina sfârșitul întâmplărilor.

UNIVERSUL OPEREI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Comentați titlul povestirii. De ce credeți că anume așa se întitulează ea?
2. Recitiți din text fragmentele în care se observă cel mai bine comuniunea omului cu natura. În ce constă această comuniune? Argumentați-vă răspunsul.
3. Comentați cuvintele din text: „*Vai dragostea, ce rost ar avea viața pe lume fără un pic de dragoste*”.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Vă place să călătoriți și să cunoașteți lucruri noi? Motivați.
2. Ce înseamnă munca pentru voi?
3. Citiți primul alineat din textul de mai jos și indicați personajul principal.
4. De ce credeți că autorul și-a propus ca personaj central o furnică?

ȘTIAȚI CĂ?

Ion Druță este un scriitor care a descris foarte sensibil și frumos viața unei furnici, arătând caracterul dârz al acesteia și scoțând în evidență unele trăsături pe care le putem atribui și oamenilor.

Furnicile sunt cele mai curate și harnice insecte.

Sunt foarte multe curiozități despre furnici pe care ar fi bine să le știi.

Fiți creativi!

Alcătuți o poveste despre o insectă sau o altă vietate, reliefând trăsăturile de bază ale acesteia.

POVESTEA FURNICII

Trei zile a cutreierat culmea dealului, trei zile lungi de vară și toate trei au fost în zadar, căci de fiecare dată se întorcea fără nimic. A patra zi s-a trezit cu toate cete șase lăbuțe amorțite de oboseală și poate că n-ar fi fost rău să rămâie ziua ceea la furnicar, sa-și mai vie oleacă în fire, dar așa s-a întâmplat că nu i-a venit gândul ista în cap. S-a sculat dis-de-dimineată și a pornit-o repejor la deal, căci, cât îs de mari zilele de vară și cât îs de mici furnicile, dacă nici tor nu prea te ajunge vreme.

Când s-a ridicat soarele sus de-o suliță pe cer, ea suise și coborâse de acum mii de bolovani, trecuse pe sub câțiva snopi de păpușoi, că era cât pe ce să-și dea zilele. Pe la amiază căzuse chiar într-o gaură de șobolan și ce frică a mai tras, noroc că nu era șobolanul acasă. A ieșit repede și și-a văzut de drum. Pe urmă a pus-o păcatul să se suie pe un bostan și s-a rătăcit, l-a înconjurat de vreo sută de ori până a dat iar de pământ. Și ar mai fi ținut-o ea multă vreme la fuguța, dar în cele din urmă i s-a făcut foame. S-a suit pe o răsărită să vadă de n-a găsi pe marginea pălăriei vreo fărâmitură de miez uitată de vrăbii. Dar, când era de acum bine suită și o luase spre pălărie, a bătut deodată vântul și a dat-o jos, furnica a căzut și în cădere și-a scrântit un picioruș. La furnici însă nu-i mare pagubă, că-i mai rămăsese încă cinci picioare sănătoase, a pornit-o dar la fugă mai departe, căci trecuse o bună jumătate din ziua a patra.

Din răsărită a dat într-o miriște și era vai de viața ei, amțeșise tot ocolind tufele grâului cosit. Bine a zis cine a zis că nu-i pe lume lucru mai strașnic decât o furnică prinsă de ploaie în miriște. Trebuia însă s-o treacă cu orice preț, chiar de ar fi fost să rămâie cu un singur picioruș, trebuia s-o treacă. Și furnica a trecut-o. După miriște a dat într-un codru de răsărită, o frumusețe de codru, că-ți râdea inima uitându-te la dânsul. Înalt verde, și cât vezi în sus tot frunze și frunze, mare lucru să închizi ochii și să lași vântul să te legene cu tot cu frunză, până ațipești. Toată viața visase ea să

se legene măcar o clipă pe-o margine de frunză, dar ce să-i faci – nevoile...

Ispita însă se ținea scai de dânsa, căci în drumul ei foșneau mii de frunze, șoptind încet, somnoros... înțeleaptă fiind, atunci când i s-a nimerit în cale o sămânță de mohor, și-a aruncat-o din fugă în

spinare. Știa că n-are nevoie de sămânța ceea, dar a luat-o ca să nu se poată uita în sus, prea o ademeneau frunzele. Un moscălaș dormita la soare și văzând-o cum aleargă cu sămânța de mohor în spate, a dat disprețuitor din mustăți.

Nu-i pe lume leneș mai mare decât moscălașul și orice furnică în locul ei s-ar fi oprit să-i spuie că a pieri la toamnă odată cu muștele. Furnica

noastră însă a înghițit-o și pe asta, văzându-și de drum... Tot suind și coborând bulgării, a dat de un plugar ce hodinea pe răzor – arată-mi o furnică în toată lumea care a trecut pe lângă plugar și nu i s-a suit pe picioare! Ea însă nu s-a suit, căci se trecea și a patra zi, nu mai avea vreme...

Deodată a zărit lângă un cuiabar de prepeliță o fărâmitură de miez de răsărită – și-a adus aminte că nu mâncase nimic în ziua ceea. A lăsat jos sămânța de mohor, și-a zvârlit în spate miezul de răsărită și a pornit-o mai departe, ciupindu-l din mers. A dovedit să mănânce numai jumătate, cealaltă jumătate a lăsat-o jos, căci se luase în urma ei un fercheș – și nu că-i era tare dor de dânsul, dar nu vroia s-o vadă mâncând... Fercheșul i-a dat câteva ocoluri și pe semne că-i plăcuse furnica, a prins a sări de pe bulgări jos, ridica câte-o jumătate de frunză în spate, cercând în fel și chip să-i atragă atenția... Pe semne, era și frumușel, furnica însă n-avea vreme să se uite la dânsul, căci se sfârșea și a patra zi, trebuia cu orice preț să aducă ceva la furnicar... În cele din urmă, fercheșul s-a lăsat păgubaș și a făcut foarte bine, căci nu mai putea călca cu piciorul scrântit. Deodată, trecând pe lângă un furnicar adăpostit la rădăcina unei răsărite, a văzut cum alergau furnicile și cărau de zor

grăunțe scoase afară la uscat. Până în seară mai rămăsese vreme și s-a mirat furnica în capul ei:

– Oare ce să le fi venit?

Îi era însă oarecum să se oprească și să întrebe niște furnici necunoscute. Acuma nu mai putea alerga, ba și la pas se mișca greu de tot – mai avea mult de mers, apoi drumul

înapoi... „Fără un pic de hodină, și-a zis, nu mai merge. A prins a alege primprejur o răsărită, se suie pe-o frunză; deodată însă a văzut cum cern și cad de sus frunze verzi, frunze mari... S-a stins lumina caldă, vântul a prins a macină grăunțe de pământ de pe crestele bulgărilor, iar din sus tot veneau frunze mari, frunze verzi...

„– Vine ploaia...”

De asta și căra furnicarul cea grăunțele înăuntru. Până una alta, poate găsește ea măcar ceva-ceva... Au trecut pe alături câteva furnici, care se întorceau cu deșertul – veneau într-o goană nebună, ca să dovedească la furnicar înaintea ploii. Da frunzele tot veneau din sus și era amarnic greu de mers. Trebuiau ocolite, căci le mâna vântul pe jos și dacă urcai pe-o frunză, vântul te ducea cine știe unde cu frunză cu tot.

Pe abia când au început să cadă primii stropi de ploaie, furnica s-a oprit locului lângă o coajă de răsărită. Era coaja de care avea nevoie și pentru care alergase patru zile, făcând atâta amar de drum. Furnica a ocolit-o de câteva ori, apoi s-a suit în covățica ei, cercetând-o ca nu cumva să fie crăpată. Era tărcățică, întreagă, curată – o coajă bună, cu alte cuvinte. Și-a aruncat-o în spate și a pornit drumul înapoi.

În sfârșit, aduce și ea ceva la furnicar. Au să se adune toate furnicile și au s-o laude – au s-o laude pentru că a găsit-o, pentru că a adus-o... Pe urmă au să o așeze – știu ele unde trebuie așezată o minune de coajă ca asta... Ploaia se îndesea – din vreme în vreme nimerea câte un strop în coaja de răsărită, de-i frângea furnicii tot

trupul și-i vâră piciorușele pe jumătate în pământ. Apoi stropii se tot îndeseau, mânând-o la fuguța, și ea alerga într-una, căci mai avea mult până la furnicar, avea de mers toată noaptea, și bine ar fi fost de-ar fi putut ajunge a doua zi pe la zori.

Acum pe sub fiecare bulgăraș se zărea câte o fărâmitură de pământ uscat, arată-mi o furnică pe lume care în locul ei nu s-ar fi vârât sub un bulgăr să aștepte până a trece ploaia...

Ea însă nu putea face lucrul acesta, după trei zile de alergătură, a găsit o coajă și trebuia s-o aducă repede.

Trecând pe lângă furnicarul care își cărase din vreme grăunțele înăuntru, a zărit câteva găurele lăsate neastupate pentru cei care mai întârziaseră pe undeva. Poate s-ar fi găsit și pentru dânsa vreun locușor, dar îi era oarecum să intre, cum să te vâri tu udă, cu coaja în spate, la niște furnici necunoscute?...

Ploaia răzmuiase coaja de răsărită, că nu era nici un chip s-o ții în lăbuțe, aluneca la fiecare pas. Și nu era mare greutate s-o ridici iar de jos, numai că, ridicând-o, se lipea de coajă câte-o fărâmă de pământ și se făcea grea, de parcă ducea o fasole în spate.

Avea însă mare nevoie de dânsa – o căutase patru zile, și furnica o ducea cuminte, abia mai zărind drumul de oboesală.

Odată, ridicând din nou coaja ce-i căzuse, l-a zărit pe fercheș, se întorcea la furnicarul lui... Nenorocit, plin de glod, venea cu deșertul, abia târându-și picioarele din urmă.

„- Vai de steaua lui, s-a gândit furnica. Iaca așa poți să-ți legi capul cu un netrebnic, și pe urma o viața întregă nu poți scăpa de dânsul...”

Deodată s-a oprit locului – a lăsat coaja jos și s-a uitat primprejur plină de groază. Miriștea... Cum de uitase! Ei, la urma urmei, poate a trece-o cumva... Dar de abia a dovedit să intre într-însa, că s-a și făcut noapte. Ploaia nu contenea. Biata furnică la fiecă pas se pocnea cu coaja de rădăcina vreunui pai. Apoi prindea să și-o caute pe jos – mai face un pas și iar se ciocnește de un pai și iar își caută coaja prin întuneric. Totuși amarnic deștept a fost cel de-a spus pentru întâia oară că nu-i pe lume lucru mai grozav decât o furnică prinsă de ploaie pe miriște și, mai ales, noaptea...

Furnica însă se liniștea cu gândul că ploaia, uite, cum a sta, coaja s-a mai zbici, s-a face mai ușoară, și te pomenești, pe la miezul

noptii, că ajunge acasă. Și tot mergea, trăgând cu greu lăbuțele prin glod, scăpând coaja la fiecare pas, căutând-o prin întuneric și zicându-și întruna:

– Să știi că ploaia a început a conteni...

Mare-i nădejdea, când nu rămâne decât una singură... Nu știu pentru ce i-a trebuit furnicii coaja cea de răsărită și ce-a avut de gând să facă dintr-însa. Nici măcar nu știu de a dovedit s-o ducă la furnicar, căci ploaia a turnat toată noaptea. Poate a ajuns furnica acasă, poate s-a pierdut undeva în mijlocul miriștii. Oricum însă, chiar dacă s-a pierdut, avuse și ea în viață o mică poveste a ei – vrasăzică, trăise.

UNIVERSUL OPEREI

OBSERVAȚI!

1. Relatați într-un mic rezumat „mica povestioară” a furnicii. Ce v-a impresionat cel mai mult în acest text?
2. Recitiți selectiv fragmentele care v-au impresionat cel mai mult și notați în caiete cuvintele care sugerează că furnica trăiește în universul său propriu (univers de dimensiuni reduse).
3. Găsiți în text aspectele imaginate de scriitor care nu pot fi reale.
4. Observați și comentați cum se schimbă viziunea furnicii în timpul călătoriei făcute.
5. Care sunt lucrurile, obiectele care o impresionează cel mai mult pe furnică?

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați din text aspectele prin care lumea furnicilor este asemănată de autor cu universul în care trăiește omul.
2. Identificați semnele prin care se sugerează că furnica ar avea caracteristicile unei persoane.
3. Arătați ce fapte atribuite furnicii pun în evidență un comportament apropiat de cel omenesc.
4. Selectați în caiete cuvintele și expresiile de limbă vorbită.
5. Găsiți verbele care denumesc acțiunile furnicii. La ce timp sunt majoritatea dintre ele? De ce?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care dintre elementele imaginate de scriitor în această povestire vi s-au părut cele mai interesante? Prin ce v-au impresionat aceste elemente?
2. Încercați să realizați un portret al personajului principal din acest text, scoțând în evidență trăsăturile care v-au impresionat mult.
3. Ce secvențe din povestirea citită vă fac să trăiți anumite sentimente în raport cu personajul dat?
4. Ce credeți că se va întâmpla cu furnica mai departe? Ați continua povestea?
5. Discutați în echipe episoadele care v-au plăcut cel mai mult, motivându-vă alegerea.

SARCINI

1. Citiți individual și alte povestiri din creația lui Ion Druță în care autorul personifică „viețuitoare care nu cuvântă” (ex. „*Balada celor cinci motănași*”).
2. Căutați în enciclopedii diverse curiozități despre viața furnicilor. Împărtășiți-le colegilor de clasă.
3. Arătați printr-un desen drumul parcurs de furnică.

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

Realizați o mică povestioară despre o „ființă necuvântătoare” prin care să demonstrați cât de apropiate ne sunt nouă, oamenilor, aceste vietăți.

SARCINĂ ALTERNATIVĂ

Redactați rezumatul unui text citit mai sus, respectând pașii de elaborare a acestuia:

- alcătuirea rezumatului; relatarea întâmplărilor;
- eliminarea detaliilor; transformarea dialogului în narațiune;
- înlocuirea expresiilor și a locuțiunilor cu echivalentele lor;
- omiterea figurilor de stil; respectarea limitei de spațiu;
- aranjarea textului în pagină; corectitudinea scrierii.

TESTE DE EVALUARE

1. Schița **Căprioara** este scrisă de:
 - a) Ion Druță
 - b) Mihail Sadoveanu;
 - c) Emil Gârleanu.
2. În povestirea **Puiul** de I. Al. Brătescu-Voinești este descrisă o:
 - a) prepeliță;
 - b) o ciocârlie;
 - c) o pupăză.
3. Cum se numește opera în care sunt descrise peripețiile unei insecte:
 - a) *Gândăcelul*;
 - b) *Vânătorii de rațe*;
 - c) *Povestea furnicii*.
4. **Povestirea** este o specie a genului:
 - a) liric;
 - b) dramatic;
 - c) epic.
5. **Narațiunea** este:
 - a) o figură de stil;
 - b) un mod de expunere;
 - c) un gen literar.

GRIGORE VIERU (1935 – 2009)

„Cuvântul lui Grigore Vieru e sensibil și sonor, fiindcă e limpede și pur, ca și sufletul său”. George Meniuc

Grigore Vieru s-a născut la 13 februarie 1935 în satul Pererâta, raionul Briceni, Moldova. A început să scrie versuri fiind elev. Debutează în 1957 cu volumul de poezii pentru copii *Alarma*. În timpul vieții a publicat peste 30 de cărți de versuri pentru copii și adulți. De o mare popularitate s-a bucurat în rândul copiilor abecedarul

lui Gr. Vieru *Albinuța – cartea preșcolarului* (1994). Opera lui poetică este cunoscută și apreciată astăzi în mai multe țări din lume.

Pentru merite deosebite în dezvoltarea culturii și literaturii i-au fost decernate distincții de stat și titlurile de Maestru Emerit al Artei și Scriitor al Poporului din Republica Moldova. În 1993 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

S-a stins din viață la 18 ianuarie 2009, în urma unui accident rutier.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

Dezvoltați-vă vocabularul!

1. Oferiți câteva sinonime pentru cuvintele *cântec*, *leagăn* și construiște enunțuri cu ele.
2. Explicați sensul cuvântului *leagăn*.
3. Citiți primele 4 versuri și identificați cuvintele necunoscute. Explicați-le cu ajutorul DEX-lui.

ȘTIAȚI CĂ?

Grigore Vieru s-a născut în satul Pererâta, Republica Moldova. Acest sat se află pe malul râului Prut în apropiere de Cernăuți.

Primul oraș pe care l-a vizitat Grigore Vieru, fiind copil, a fost anume orașul Cernăuți.

Poetul basarabean a cântat-o cu multă dragoste în poeziile sale pe mama – cea mai scumpă ființă din viața lui.

PROGRESAȚI!

Aflați mai multe despre Grigore Vieru și opera sa.

CÂNTEC DE LEAGĂN PENTRU MAMA

Dormi-adormi, măicuță dragă,
Dorm nepoții tăi de fragă,
Dorm și blidele spălate,
Dorm și rufele curate;
Dorm trudite-a scării trepte
Lângă cuibul meu de pietre,
Doarme-n tihnă greierașu-n

Clopoțelul de la ușă;
Doarme casa ta bătrână,
Doarme via sub țărână.
Dormi! Prin vis, pe val de mare
Să te vezi copilă mare,
Lângă-un ciob și o cordică
Să te vezi copilă mică.
Să te vezi și mai nainte:
Când erai cum nu ții minte.
Dormi, măicuța mea albită,
Dormi, măicuța mea iubită!

UNIVERSUL OPEREI

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați sensul din text al cuvintelor: *fragă, trudite, ciob, cordică*. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste cuvinte.
2. Identificați cuvintele care se repetă în această poezie și explicați-le sensul. De ce credeți că poetul le repetă?
3. Selectați din textul poeziei cuvintele care sunt folosite de poet în forma lor populară.
4. Explicați cum s-au format cuvintele: *măicuță, greierașul, clopoțelul*. De ce autorul le folosește în această formă?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care este semnificația sintagmei „*cântec de leagăn pentru mama*”?
2. De ce credeți că anume așa și-a intitulat autorul poezia?
3. Ce imagini predomină în această poezie? Exemplificați cu versurile potrivite.
4. Ce element din poezie determină atitudinea eroului liric față de ființa iubită? Motivați-vă răspunsul.
5. Care este îndemnul pe care îl aduce poetul măicuței? De ce?

OBSERVAȚI!

1. Selectați din texte elementele care redau dragostea poetului pentru mamă.

2. Prin ce se face simțită în poezie prezența eului liric?
3. Comentați din acest punct de vedere ultimele versuri din poezie.
4. Ce sugerează substantivele diminutive din textul poeziei?
5. Care este rolul verbului *a dormi* în această poezie?
6. Identificați în textul poeziei câteva verbe formate prin derivare.

REȚINEȚI!

Opera lirică este opera literară în care sunt exprimate în mod direct idei, sentimente și emoții ale autorului.

Eroul liric își exprimă direct gândurile și sentimentele, fără a apela la acțiuni, întâmplări și personaje.

REFLECTAȚI!

1. Cum își exprimă poetul sentimentele ce le are față de ființa dragă?
2. Ce modalități de exprimare sunt folosite în această poezie?
3. Cine și cum își exprimă sentimentele în textul de mai sus?
4. Identificați câteva figuri de stil cunoscute de voi.

TEXT ȘI INTERPRETARE

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv textul poeziei.
2. Determinați motivul central al acestei poezii.
3. Ce sugerează adresarea din primul vers?
4. Care este îndemnul poetului pentru mama?
5. Ce semnifică cuvintele: *nepoții, blidele, rufele, treptele*?
6. Determinați rima în această poezie.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. De ce autorul repetă verbul *a dormi* mai multe ori?
2. Alcătuiți câteva enunțuri cu verbul *a dormi*.
3. Ce semnifică verbele la modul conjunctiv?
4. Ce sugerează îndemnul „*Dormi-adormi*”?
5. Care sunt sentimentele ce v-a trezit această poezie? Argumentați-vă răspunsul.

6. Selectați în caiete cuvintele care ar face o caracteristică a mamei.

SARCINI

1. Care ar fi îndemnul vostru pentru cea mai scumpă ființă – mama?
2. Realizați un text în care să demonstrați că „mama este icoana sufletului” nostru.
3. Încercați să compuneți și voi mici poezioare dedicate mamei.

DUMITRU MATCOVSCHI (1939 - 2013)

„Dumitru Matcovschi își propune să intoneze „o cântare a pătimirii noastre” în versuri accentuat folclorice... peste care se revarsă lacrima unui colț de țară românească înstrăinat...” Mihai Cimpoi

Poetul, dramaturgul, prozatorul și publicistul Dumitru Matcovschi s-a născut la 20 octombrie 1939 în satul Vadul-Raşcov, județul Soroca, Moldova.

Este membru titular al Academiei de Științe din Moldova, laureat al mai multor premii literare.

A publicat peste 20 de volume de versuri, proză și piese de teatru, dintre care amintim cărțile de poezii: *Maci în rouă* (1963), *Graiul* (1974), *Vad* (1998), *Să mai iubești* (2003), *Aici, departe* (2004) precum și romanele *Duda* (1973), *Focul din vatră* (1982), *Roman teatral* (1984). În opera sa scriitorul abordează cu mult talent și măiestrie artistică cele mai diverse teme legate de viața omului și de sufletul lui.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Completeți spațiile punctate, pentru a reliefa chipul mamei.

- mama.....
-o mamă
- Mamă,
-, mamă,.....

2. Citiți prima strofă din poezie și identificați cuvintele care o caracterizează pe mama.

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Priviți imaginile de mai jos și spuneți ce știți despre aceste îndeletniciri.
2. Amintiți-vă unele texte literare dedicate mamei. Ce ați putea spune despre ele?
3. Ce cântece v-a cântat mama în copilărie? Ce cântece știți despre mama?

MAMA

Palma ta ne-a mângâiat,
 Vorba ta ne-a legănat,
 Am crescut cu alți copii de-o seamă
 Lângă pomul cel rotat,
 Lângă spicul cel bogat,
 Lângă pragul casei noastre, mamă.

Am fost buni, și răi am fost,
 Tu ne-ai căutat un rost,
 Cu povețe plânse în năframă
 Tu ne-ai învățat un grai,
 Tu ne-ai dăruit un plai,
 Și-am plecat cu el în lume, mamă.
 Patru zări am colindat,
 Le-am trecut în lung și-n lat,
 Drumurile și acum ne cheamă.
 Tu ne-ai așteptat mereu,
 Am venit când ne-a fost greu,
 Te-am găsit încărunțită, mamă.

Ploile sunt azi de dor,
 Arșițele de ogor,

Noaptele sunt clopote de-aramă.
Toamnele te-au veștejit,
Iernile te-au troienit,
Ca pe-o floare din grădină, mamă.

UNIVERSUL OPEREI

OBSERVAȚI!

1. Cum este limbajul folosit de autor în această poezie?
2. Identificați cuvintele care vă sunt mai puțin cunoscute și explicați-le cu ajutorul dicționarului.
3. Găsiți câteva sinonime pentru cuvintele: *povețe, grai, pomul, încărunțită*.
4. Alcătuiți câteva enunțuri în care să folosiți cuvintele: *vorba, povețe, zări, a troieni*.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv textul poeziei, respectând semnele de punctuație utilizate de poet.
2. Explicați cum este structurată poezia. Din câte strofe este alcătuită?
3. Câte versuri conține fiecare strofă a poeziei? Cum se numește astfel de strofă?
4. Stabiliți rima și măsura versurilor în această poezie.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Ce figuri de stil întâlnim în poezie. Identificați-le și înscrieți câteva dintre ele în caiete?
2. Care dintre figurile de stil cunoscute de voi este utilizată cel mai des în poezie?
3. Selectați în caiete verbele din textul citit și observați la ce timp sunt ele. De ce credeți că autorul folosește anume acest timp?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. În ce mod își exprimă în această poezie gândurile, emoțiile și sentimentele? Cum se numește acest erou?

2. Demonstrați că textul citit de voi este o operă lirică.
3. Cum își exprimă eroul liric sentimentele față de mama?
4. Indicați cuvintele care arată unde și când se desfășoară acțiunile descrise.

REAMINTIȚI-VĂ!

Opera lirică este opera literară în care sunt exprimate în mod direct ideile, gândurile, sentimentele și convingerile autorului.

Eroul liric își exprimă în mod direct gândurile, emoțiile, sentimentele și convingerile.

TEXT ȘI INTERPRETARE

OBSERVAȚI!

1. Recitați expresiv poezia și observați cu ce cuvânt încheie poetul fiecare strofă. De ce? Argumentați-vă răspunsul.
2. Cum își exprimă autorul sentimentele față de ființa dragă? Selectați în caiete câteva cuvinte care demonstrează dragostea lui pentru mama.
3. Ce figure de stil cunoscute de voi predomină în poezie? Înscrieți-le în caiete.
4. Ce semnifică cuvântul „*pragul*” din prima strofă? Argumentați-vă răspunsul. Alcătuiți câteva enunțuri cu acest cuvânt.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Identificați persoana verbelor din text și explicați ce sugerează aceste verbe.
2. Cum se autocaracterizează eroul liric? Selectați în caiete aceste expresii.
3. Ce semnificați au expresiile: „*ne-ai căutat un rost*”, „*ne-ai învățat un grai*”, „*povețe plânse în năframe*”. Explicațiile și argumentați-vă răspunsul.
4. Cum credeți ce etape din viața eroului liric sunt prezentate în această poezie? Identificați-le.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Cum este prezentat în poezie portretul mamei?

2. Identificați modalitățile de exprimare în text? Citiți expresiv versurile respective.
3. Ce idei sugerează versurile din strofa a doua?
4. Ce anotimpuri amintește autorul în poezie? Care este semnificația lor?
5. Selectați în caiete personificările din textul poeziei și alcătuiți cu ele câteva enunțuri.

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți și alte poezii din literatura română și cea universală în care este redat chipul mamei. Efectuați o comparație între acele poezii și cea a lui Dumitru Matcovschi.
2. Realizați o compunere în care să redați chipul mamei voastre.

NICOLAE DABIJA (1948 - 2021)

„Virtuțile...poeziei lui Nicolae Dabija vin să sporească prestigiul omului de artă, dedat cu trup și suflet înaltei sale meniri.,,

Mihail Dolgan

Nicolae Dabija s-a născut la 15 iulie 1948 în satul Bișcotari din raionul Cimișlia, Moldova. Poet, publicist, traducător, eseist, el a publicat circa 30 de cărți, o parte a lor fiind menționate cu premii literare. Amintim volumele de versuri *Zugravul anonim* (1985), *Lacrima care vede* (1994), *Cerul lăuntric* (1998), *Doruri interzise* (2003), *Fulger înrourat* (2005). Poeziile lui N. Dabija au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, engleză, italiană.

În versurile sale poetul cântă dragostea pentru baștină și limba maternă, omul simplu, cu durerile, necazurile și bucuriile lui zilnice.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Ce idei vă sugerează titlul poeziei de mai jos? Argumentați.

2. Care credeți că va fi mesajul poeziei?
3. Care, credeți, că sunt cele mai sfinte lucruri pentru fiecare om?

ACTIVITATE INTERDISCIPLINARĂ

1. Unde este situată Republica Moldova pe hartă? Ce știi tu despre această țară?
2. Ce semnificație are cuvântul *clopotniță*? Explică cu ajutorul dicționarului.
3. Audiază cântecul pe versurile lui Nicolae Dabija.

CÂT TRĂIM

Cât trăim pe-acest pământ
Mai avem un lucru sfânt:
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă
Și un nai, care mai cântă,
Cât părinții vii ne sânt –
Mai există ceva sfânt.

Cât pădurile ne dor
Și avem un viitor,
Cât trecutu-l ținem minte –
Mai există lucruri sfinte.

Cât Luceafărul răsare
Și în cer e sărbătoare,
Și e pace pe pământ –
Mai există ceva sfânt.

Cât avem un sat, departe,
Și un grai ce n-are moarte,
Cât ai cui zice „părinte” –
Mai există lucruri sfinte.

Cât durea-ne-vor izvoare
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt –
Vom trăi pe-acest pământ.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘȚINȚELE!

1. Ce semnificație are în această poezie cuvântul „cât”? Încercați să găsiți câteva expresii sinonime pentru acest cuvânt.
2. Indicați sinonimele potrivite pentru cuvintele: *câmpie*, *țară*, *grai*, *deal*, *există*.
3. Găsiți echivalentul potrivit pentru expresiile „*ținem minte*”, „*n-are moarte*”. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.
4. Găsiți antonime pentru cuvintele din text: *deal*, *vii*, *trecutul*, *răsare*, *moarte*, *dispare*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A POEZIEI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Citiți expresiv poezia și identificați lucrurile pe care poetul le consideră sfinte.
2. Care este rolul lor în poezie? Argumentați-vă răspunsul.
3. Care este semnificația cuvântului *sfânt*? De ce credeți că poetul îl repetă de mai multe ori?
4. Ce idei sugerează cuvintele *mai există*? Argumentați-vă răspunsul.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Înscrieți în caietele voastre cuvintele care indică lucrurile considerate de poet sfinte.
2. Ce sunt aceste cuvinte ca parte de vorbire? Dar ca parte de propoziție?
3. Alcătuiți cu aceste cuvinte câteva enunțuri în care să le păstrați sensul din poezie.
4. Amintiți-vă ce este repetiția și identificați repetițiile din textul poeziei.

REȚINEȚI!

Enumerația este figura de stil care constă în înșirarea unor termeni, argumente, aspecte, fapte, lucruri care se referă la aceeași împrejurare sau temă și duce la amplificarea ideii exprimate.

Exemplu: „În trecut era iubire, erau raze, era trai...”

(Alexandru Macedonschi, *Noapte de februarie*)

OBSERVAȚI!

1. Cum sunt aranjate părțile de propoziție în următoarele versuri:
„Cât părinții vii ne sânt – / Mai există ceva sfânt. / Cât trecutul ținem minte – / mai există lucruri sfinte. Este respectată topica lor?
2. Aranjați-le în ordinea lor obișnuită.
3. Identificați în poezie și alte versuri cu astfel de topică.

REȚINEȚI!

Inversiunea este figura de stil care constă în abaterea de la topica propoziției cu scopul de a scoate în evidență profunzimea ideilor și a sentimentelor sau de a sublima anumite însușiri ale personajelor.

Exemple:

„A noastre inimi își jurau / Credință pe toți vecii...”

(Mihai Eminescu, *Când amintirile...*)

„Jelui-m-aș și n-am cui/Jelui-m-aș codrului... (Folclorul românesc)

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Cu ce scop folosește poetul inversiunile în poezia citită de voi?
2. Selectați toate inversiunile din text și înscrieți-le în caiete. Aranjați-le în ordinea lor obișnuită. Ce-ați observat?
3. Ce s-ar schimba în poezie dacă am lăsa aceste părți de propoziție în ordinea lor obișnuită?
4. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste inversiuni.

TEXT ȘI INTERPRETARE

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Ce sentimente ale autorului desprindem din conținutul acestei poezii?
2. Exprimați prin cuvinte proprii starea sufletească a eroului liric.
3. Explicați semnificațiile expresiilor care v-a impresionat cel mai mult și motivați-vă răspunsul. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste expresii.
4. Extrageți din poezie cuvintele care semnifică ceva sfânt.
5. Ce impresie de ansamblu desprindem din această poezie?

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

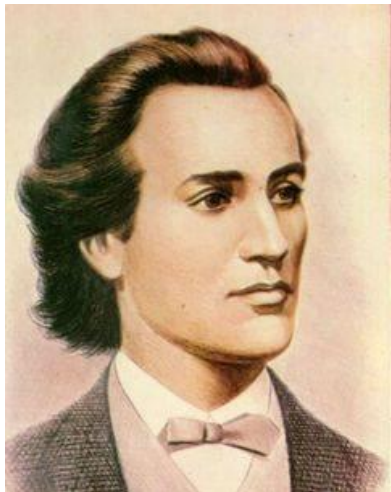
1. Identificați în poezie figurile de stil cunoscute și explicați-le.
2. Care este mesajul principal al acestei poezii? Ce alte idei desprindem din textul poeziei?
3. Ce semnificație au versurile: „*Cât mai avem ceva sfânt / Vom trăi pe-acest pământ.*”? Argumentați-vă răspunsul.
4. Determinați rima, ritmul și măsura versurilor în această poezie.
5. Ce figuri de stil sunt dominante în poezia lui Nicolae Dabija „*Cât trăim*”?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Înscrieți într-un tabel lucrurile pe care poetul le consideră sfinte și încercați să le găsiți un determinativ.
2. Citiți și alte poezii care au un mesaj comun cu poezia lui Nicolae Dabija și efectuați o comparație între ele.

3. Realizați o compunere-raționament pe tema: „ Cât mai avem ceva sfânt, vom trăi pe-acest pământ”.
4. Redați printr-un desen imaginile din poezie care v-au impresionat cel mai mult.

MIHAI EMINESCU (1850 - 1889)

„Literatura română are mulți poeți, dar numai Eminescu este poetul național, etalonul de platină al conștiinței colective, proiecția sa în absolut.” Ana Blandiana

Mihai Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850 la Botoșani, în familia căminarului Gheorghe Eminovici. Ipoteștii, satul unde și-a petrecut copilăria, este locul mirific care l-a dezmiertat și l-a fermecat cu șoapta pădurilor și susurul izvoarelor, cu poveștile bătrânului pădurar și frumusețea angelică a fiicei acestuia - Ileanuța. Între anii 1858-1860 învață la școala primară din Cernăuți, iar între anii 1860-1863 este elev la Liceul german din același oraș. La Cernăuți are șansa unui profesor de limbă română cu o cultură profundă - Aron Pumnul, pe care l-a avut ca exemplu de urmat întreaga-i viață. Primele poezii le-a scris tot la Cernăuți.

Este cel mai mare poet român din toate timpurile, descriind în versurile sale natura frumoasă a locurilor natale, momente din istoria zbuciumată a poporului român și cântând sentimentele cele mai profunde de care este stăpânit omul. Capodopera sa, poemul *Luceafărul*, a fost tradus în mai multe limbi de circulație mondială.

Mihai Eminescu s-a stins din viață la 15 iunie 1889 și a fost înmormântat în cimitirul Belu din București. Opera lui este veșnică și va exista cât timp se va vorbi românește pe acest pământ.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Indicați cinci cuvinte pe care le asociați cu imaginea de mai jos.
2. Citiți prima strofă din poezie, identificați cuvintele necunoscute. Explicați-le cu ajutorul DEX-ului și alcătuiți câteva enunțuri cu ele.
3. De ce credeți că Eminescu alege anume codrul pentru a-l descrie în poezia sa?

ȘTIAȚI CĂ?

Mihai Eminescu este cel mai mare poet român, care a lăsat o operă inconfundabilă în literatura română și cea universală.

Poetul și-a făcut studiile primare și cele gimnaziale la Cernăuți împreună cu frații săi.

În majoritatea poeziilor sale, Eminescu descrie natura în toată amploarea și frumusețea ei.

Un loc aparte, în lirica lui Eminescu, îl ocupă codrul – nespus de îndrăgit de poet.

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scânteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Pintre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri –
Cine știe să le-asculte?

Ale pasărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Și vorbesc cu-atât de multe
Înțelesuri.

Cucu-ntreabă: – „Unde-i sora
Viselor noastre de vară?
Mlădioasă și iubită,
Cu privirea ostenită,
Ca o zână să răsară
Tuturora.”

Teiul vechi un ram întins-a,
Ea să poată să-l îndoaie,
Ramul tânăr vânt să-și deie
Și de brațe-n sus s-o ieie,
Iară florile să ploaie
Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul
– „Unde mi-i crăiasa oare?
Părul moale despletindu-și,
Fața-n apa mea privind-și,
Să m-atingă visătoare
Cu piciorul?”

Am răspuns: – „Pădure dragă,
Eu nu vine, nu mai vine!
Singuri, voi, stejari, rămâneți
De visați la ochii vineți,
Ce luciră pentru mine
Vara-ntreagă.”

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m-am prins tovarăș!
O poveste încântată
Care azi e-ntunecată...
De-unde ești, revino iarăși,
Să fim singuri.

UNIVERSUL OPEREI

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte folosite în text: *somnoroasă, mlădioasă, despletind, ciripesc, revino*.
2. Identificați în text cuvintele ce aparțin câmpului lexical al substantivelor *apa* și *crânguri*.
3. Scrieți în caiete antonimele cuvintelor *întunecată, trist, tânăr, răcoare*.
4. Explicați sensul cuvintelor *mlădioasă, aleanul, crânguri* și alcătuiți cu fiecare dintre ele câte un enunț.
5. Găsiți cel puțin un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *încântată, visătoare, ostenită, scânteie*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A POEZIEI

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Citiți expresiv poezia și observați cum sunt aranjate versurile în cadrul stofelor.
2. Câte versuri sunt în fiecare strofă din această poezie?
3. Copiați prima strofă în caiete . Împărțiți pe silabe cuvintele din primul vers și stabiliți măsura.
4. Selectați epitetele și metaforele din textul poeziei și înscrieți-le în caiete.
5. Ce rol joacă în acest text figurile de stil pe care le-ați identificat?

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Ce sentimente v-a trezit lectura acestei poezii? Argumentați-vă răspunsul.
2. Indicați elementele vii care redau tabloul naturii. Comentați rolul acestora în cadrul poeziei.
3. Ce sentiment este dominant în poezia lui Mihai Eminescu? Notați în caiete cuvintele s-au secvențele care v-au impresionat cel mai mult.
4. Identificați semnele de punctuație folosite de autor în textul poeziei și explicați ce rol au ele.
5. De ce credeți că autorul și-a intitulat poezia *Freamăt de codru*? Ce alt titlu ați putea propune? Motivați-vă răspunsul.

OBSERVAȚI!

1. Ce moduri de expunere literară folosește poetul în această poezie? Exemplificați cu secvențele respective din text.
2. Cum își exprimă autorul dragostea și admirația față de codru?
3. Ce semnificație are cuvântul *codru* în această poezie? În ce opere literare ați mai întâlnit motivul codrului?
4. Recitiți ultima strofă și exprimați-vă părerea referitor la dispoziția eroului liric.

REAMINTIȚI-VĂ!

Eul liric reprezintă vocea prin intermediul căreia autorul își exprimă stări sufletești și idei. Acestea depășesc propria experiență de viață a autorului, exprimând adeseori sentimente general umane, cum sunt tristețea, iubirea, bucuria, admirația, nostalgia etc.

Eul liric nu se confundă cu autorul unui text poetic, așa cum naratorul dintr-o povestire nu se confundă cu autorul.

TEXT ȘI INTERPRETARE

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Ce sentimente față de natură se degajă din această poezie?
2. Care este tema poeziei?

3. Exprimați prin cuvinte proprii starea sufletească surprinsă în versurile: „Cucu-ntreabă: „ – Unde-i sora / Viselor noastre de vară?...”
4. Identificați imaginile vizuale și cele auditive din text și explicați rolul lor în poezie.
5. Ce impresie de ansamblu se desprinde din finalul poeziei?

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați verbele din textul poeziei și indicați timpul lor. Motivați utilizarea lor anume la acest timp.
2. Cum descrie autorul peisajul natural? Dar starea eroului liric? Argumentați cu secvențe din text.
3. Prin ce figură de stil le sunt atribuite elementelor naturii însușiri umane? Exemplificați.
4. Identificați elementele care se referă la spațiul terestru și cele ce țin de spațiul ceresc. Scrieți-le în caiete. Ce legătură există între ele?
5. Ce sentimente general umane desprindem din această poezie?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Selectați din textul poeziei imaginile care v-au impresionat cel mai mult și alcătuiți câteva enunțuri cu ele.
2. Având ca punct de reper titlul poeziei, realizați un text în care să vă exprimați sentimentele proprii referitor la comuniunea dintre om și natură.
3. Realizați un desen în baza acestei poezii și dați-i un titlu.
4. Încercați să compuneți o poezie despre natură.

FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM

Fiind băiet păduri cutreieram
 Și mă culcam ades lângă izvor,
 Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
 S-aud cum apa suna-ncetișor:
 Un freamăt lin trecea din ram în ram
 Și un miros venea adormitor.
 Astfel ades eu nopți întregi am mas,
 Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna, îmi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un val de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un buciom cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunza-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschide:
Din el ieși o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-mi plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;

Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Și ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viața ta
Un înger blând cu fața radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar păru-i blond și moale ca mătasa
Grumazul alb și umerii-i vădea.

Prin hainele de tort subțire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

UNIVERSUL OPEREI

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați cum s-au format următoarele cuvinte folosite în text: *adormitor, îngânat, tainic, radioasă, dulceată*.
2. Explicați sensul cuvântului *freamăt* și alcătuiți câteva enunțuri cu el.
3. Găsiți în text cuvinte care aparțin câmpului lexical al substantivelor *păduri* și *ceață*.
4. Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *ram, văpaie, cete, crăiasă, freamăt, grumaz, maramă*. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele.
5. Găsiți antonime pentru cuvintele: *nopti, rai, dulceată, tânără, deasă, mic, alături*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A POEZIEI

OBSERVAȚI!

- Din câte strofe este alcătuită această poezie?
- Câte versuri conține fiecare strofă?
- Care versuri rimează între ele?
- Care e măsura versurilor în această poezie?
- Reamintiți-vă ce se numește strofă, ce se numește vers? Câte tipuri de strofe cunoașteți?
- Ce știți despre măsura versurilor?

REȚINEȚI!

Rima constă în identitatea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.

Rima încrucișată apare atunci când primul vers al unui catren rimează cu al treilea, iar al doilea rimează cu al patrulea.
(1 - 3, 2 - 4, 5 - 7)

REFLECTAȚI!

1. Citiți expresiv prima strofă din poezie și copiați-o în caiete.
2. Împărțiți pe silabe cuvintele din primul vers, pronunțând corect cuvintele. Accentuați silabele.
3. Câte silabe accentuate și neaccentuate sunt în primul vers? Care este succesiunea acestor silabe.
4. Efectuați această procedură și în versul al doilea. Ce-ați observat?

REȚINEȚI!

Ritmul este succesiunea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate într-un vers.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Unitatea de bază a ritmului este silaba.
- Unitatea ritmică poate fi reprezentată de un grup de silabe lungi și scurte sau de silabe accentuate și neaccentuate.
- Silabele lungi și scurte, respectiv accentuate și neaccentuate, se grupează în picioare metrice.
- Ritmul este elementul esențial al armoniei poetice a versului.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Care sunt cuvintele din textul poeziei care aparțin câmpului lexical al cuvintelor *pădurea* și *apa*?
2. Identificați în textul poeziei imaginile auditive și cele vizuale.
3. Ce secvențe din poezie sugerează frumusețea de nedescris a naturii? Înscrieți-le în caiete?
4. Cum este prezentată de către poet tânăra crăiasă? Înscrieți în caiete expresiile care o caracterizează.
5. Ce figuri de stil cunoscute de voi ați întâlnit în acest text? Înscrieți-le în caiete.

OBSERVAȚI!

1. În câte tablouri ați structura această poezie?
2. Care este gama cromatică folosită de Eminescu în textul poeziei?

3. Ce imagini v-au impresionat în descrierea tinerei fete? Cu ce este asemănat părul ei?

REȚINEȚI!

Comparația este una dintre cele mai frecvente figuri de stil și constă în alăturarea a doi sau mai mulți termeni cu scopul evidențierii primului termen.

Exemple:

„Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărătic...”

(Mihai Eminescu, *Călin – file din poveste*)

„Soarele rotund și palid se prevede printre nori

Ca un vis de tinerețe printre anii trecători”

(Vasile Alecsandri, *Iarna*)

TEXT ȘI INTERPRETARE

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. Indicați elementele sugestive pentru cadrul natural din această poezie. Comentați rolul lor în acest text.
2. Ce sentiment dominant se desprinde din poezie? Argumentați-vă răspunsul.
3. Ce anume contribuie la realizarea atmosferei care se desprinde din poezie: natura ca atare sau felul cum o vede privitorul, prin prisma propriei stări sufletești?
4. Ce efecte au imaginile auditive din această poezie? Înscrieți-le în caiete.
5. Ce sentimente v-a trezit vouă această poezie?

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Recitați expresiv poezia și determinați câte tablouri se conțin în ea.
2. Efectuați în caietele voastre un tabel în care să înscrieți toate figurile de stil din această poezie.
3. Poezia conține un peisaj real și unul imaginar. Delimitați-le și observați cum se interpătrund aceste două peisaje.
4. Identificați în text regionalismele și explicați utilizarea lor de către poet.
5. Care sunt trăirile eroului liric din această poezie?

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Care cuvânt indică prezența eului liric în această poezie?
2. Ce sentiment îl face pe poet să vadă chipul dragei sale reflectat în oglinda naturii?
3. Prin ce se evidențiază ultima strofă a poeziei? Observați modificările care apar aici. În ce constau ele?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți și alte poezii din creația lui Mihai Eminescu, și ale altor poeți în care este prezentată natura. Faceți o comparație între ele.
2. Relatați unele trăiri sufletești, când vă aflați în mijlocul naturii.
3. Scrieți o mică compunere după tabloul dat, folosind figuri de stil.

ARCADIE SUCEVEANU (1952)

„...Arcadie Suceveanu reprezintă nu numai poezia bucovineană și cea basarabeană, ci poezia în general.”

Grigore Bostan

Născut la 16 noiembrie 1952 în satul Suceveni, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. A început să scrie versuri fiind elev. A publicat mai multe volume de versuri pentru maturi și copii, eseuri, publicistică literară, dintre care amintim: *Mă cheamă cuvintele* (1979), *Mesaje la sfârșit de mileniu* (1987), *Arhivele*

Golgotei (1990), *Eterna Danemarcă* (1995), *Corabia lui Sebastian* (2003), *Emisferele de Magdeburg* (eseuri, portrete literare, 2005), *Cheițe pentru vise* (versuri pentru copii, 2005) ș.a.

Este președinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și deținător al mai multor premii literare de prestigiu.

CARTEA LUI MOȘ CREANGĂ

Câteodată, când mă strigă
Vara dulce din cireși,
Mi se face dor de Nică –
Un băiat din megieși.

Îl găsesc atunci în carte,
Și-nțeleși doar din priviri –
O pornim în doi prin toate
Cele file cu-*Amintiri*...

La prichiciul dat cu humă,
Sturlubatici și șoltici,
Suntem vornici mari, nu glumă,
Peste sate de pisici.

Alegăm prin lunci, pe crește,
Peste pajiști de amiezi,
Și pe margini de poveste
Paștem capra cu trei iezi.

Ațâțăm cu gluma jocul
Printre cei mai mititei,
Și când vine iarmarocul
Prindem Pupăza din tei.

Și pe malurile-Ozanei –
Ce ți-i apa în urechi! –
Auraș, nu-i spune mamei,
Că ți-oi da parale vechi...

Trecem firele prin ițe,
Țesem bata-n curmeziș,

Și în ochi de Smărăndițe
Strângem mure pe furiș.

Mergem și la școli, firește,
Ne ițim în clasă, și
Ascultăm cum buchisește
Trăsnea: mi-ți, ni-vi, i...

Apoi, ca băieți de treabă,
Adormim într-un târziu:
El – în cartea lui moș Creangă,
Eu – pe fila ce v-o scriu...

TEXT ȘI INTERPRETARE

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Precizați, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvântului *prichici*. Alcătuiți cu el câteva enunțuri.
2. Scrieți o serie de sinonime care s-ar potrivi, în context, cuvintelor *sturlubatici* și *buchisește*.
3. Precizați sensul expresiilor: *băieți de treabă*, *a țese bata-n curmeziș*, *pe furiș*.
4. Scrieți câte un sinonim pentru fiecare din cuvintele: *fila*, *parale*, *pajiști*, *humă*, *megieși*. Argumentați polisemia cuvântului *capră*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A POEZIEI

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Citiți expresiv poezia, respectând punctuația folosită de autor.
2. Stabiliți din câte strofe este alcătuită această poezie și câte versuri conține fiecare strofă.
3. Copiați prima strofă în caiete. Împărțiți în silabe primele două versuri și determinați măsura lor.
4. Stabiliți ce tip de rimă și care e ritmul acestei poezii.
5. Identificați figurile de stil. Alcătuiți enunțuri cu unele din ele.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Ce sugerează expresia „*mă strigă vara dulce din cireși*”? Explicați sensul ei și argumentați-vă răspunsul.

2. Ce sentimente desprindem din această poezie: de bucurie, de tristețe, de nostalgie? Motivați răspunsul.
3. Găsiți în poezie pasajele în care autorul ne vorbește nemijlocit despre Ion Creangă. Înscrieți-le în caiete.
4. Selectați verbele din textul poeziei și observați la ce timp sunt ele. De ce credeți că poetul le folosește anume în această formă?
5. Ce atmosferă predomină în această poezie? Argumentați-vă răspunsul prin unele cuvinte sau pasaje din text.

OBSERVAȚI!

1. Care sunt sentimentele poetului față de eroul său din poezie?
2. Ce cuvinte sau expresii folosește autorul pentru a reda copilăria fericită a eroului său? Selectați-le și înscrieți-le în caiete.
3. Din ce operă a lui Ion Creangă se inspiră poetul scriind această poezie?
4. Recitiți ultima strofă din poezie și comentați-o. Prin ce se deosebește ea de celelalte strofe?

TEXT ȘI INTERPRETARE

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Determinați mesajul principal al acestei poezii.
2. Identificați personajele pe care autorul le enumeră în poezia sa, preluându-le din opera marelui Creangă. Înscrieți-le în caiete.
3. Indicați elementele din poezie care prezintă cadrul rural. Înscrieți aceste cuvinte sau expresii în caiete și explicați-le.
4. Ce modalități de expunere folosește autorul în această poezie?
5. În ce constă simplitatea limbajului artistic atât de simplu folosit de autor? Cum motivați acest lucru?

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. De ce autorul îl numește pe Nică „*un băiat din megieși*”? argumentați-vă răspunsul.
2. Ce v-a impresionat cel mai mult în urma lecturii acestei poezii? De ce?
3. De ce autorul și-a intitulat poezia „*Cartea lui moș Creangă*”? Argumentați-vă răspunsul. Cum ați intitula-o voi?

4. Care este atitudinea voastră față de cele relatate în poezie?
5. Ce anume contribuie la realizarea atmosferei care se desprinde din poezie?

SARCINI

1. Citiți și alte poezii din creația lui Arcadie Suceveanu și discutați-le în clasă.
2. Realizați o compunere în care să descrieți unele momente impresionante din viața voastră de copil.
3. Prezentați printr-un desen un fragment din poezie, preluat din opera lui Ion Creangă.
4. Încercați să-i scrieți o scrisoare imaginară lui Ion Creangă. Ce i-ați spune în ea?

FIODOR IVANOVICI TIUTCEV (1803 - 1873)

„Creație de excepție, poezia lui Fiodor Tiutcev își găsește doar câteva și prea puțin semnificative asemănări cu poezia epocii sale...Pentru el numai natura are existență reală, omul e vis,închipuire a naturii.” Alexandru Sincu

Fiodor Ivanovici Tiutcev s-a născut la 5 decembrie 1803. Este unul dintre cei mai renumiți poeți și diplomați ruși din secolul al 19-lea. În anii 1840 scrie câteva articole politice la baza cărora stă

relația Rusiei cu civilizația occidentală. În 1850 Tiutcev a compus o serie de poezii cu tematica dragostei, unde dragostea este reprezentată ca ceva tragic. Aceste poezii, mai târziu sunt adunate în așa numitul ciclu „*Denisieva*”, adică un ciclu de poezii dedicat iubitei poetului E. A. Denisieva. Prima sa culegere de versuri a apărut în 1854.

Una dintre cele mai cunoscute poezii – „*Silentium!*” este o chemare amară la tăcere, o părere de rău la baza căruia stă faptul că oamenii niciodată nu se vor putea înțelege între ei. Poetul rus a creat o suită întreagă de poezii dedicate naturii, prin care își exprimă dragostea și admirația față de acest miracol creat de Dumnezeu.

S-a stins din viață la 27 iulie 1873.

ACTIVITATE DE PRE-LECTURĂ

PROGRESAȚI!

1. Complați spațiile punctate.

Pentru mine, dacă primăvara ar fi un film,

ar fi.....

ar fi o melodie, ar fi.....

ar fi un sentiment, ar fi.....

ar fi o culoare, ar fi.....

2. Indicați trei elemente care anunță venirea primăverii.

ȘTIAȚI CĂ?

Fiodor Tiutcev este un poet care aparține literaturii ruse.

Poeziile lui Fiodor Tiutcev au fost traduse în mai multe limbi ale lumii.

Traducerea poeziei *Furtună de primăvară* aparține poetului bucovinean Ilie Tudor Zegrea.

FURTUNĂ DE PRIMĂVARĂ

E luna mai și-admir furtuna

Cu primul tunet, domolit,

Ce-și pune,-n joc ștregar, cununa
De fulgere, în cer vrăjit.

Prin bubuiri amețitoare
Se-aruncă ploaia-n praf și vânt,
Și stropi, ca perlele în soare,
Leagă înaltul de pământ.

Din deal sprintar șuvoi coboară,
În crâng – vacarmul păsăresc,
Și larma cea, șuvoiu-n seară
Țin hangul zeului ceresc.

(Traducere de Ilie Tudor Zegrea)

VALORIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Selectați cuvintele necunoscute din textul poeziei și explicați-le cu ajutorul dicționarului. Alcătuiți câteva enunțuri cu aceste cuvinte.
2. Indicați cel puțin câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *admir*, *domolit*, *praf*, *cununa*, *amețitoare*, *perle*.
3. Identificați cuvinte ce aparțin câmpului lexical al substantivelor *cer* și *pământ*. Alcătuiți câteva enunțuri cu unele dintre ele.
4. Explicați cum s-au format cuvintele: *domolit*, *vrăjit*, *amețitoare*, *păsăresc*, *ceresc*.
5. Găsiți antonime pentru cuvintele din text: *primul*, *deal*, *înaltul*, *larma*, *seară*, *coboară*.

MODALITĂȚI DE STRUCTURARE A POEZIEI

FOLOȘIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Citiți expresiv poezia și stabiliți tipul strofei.
2. Copiați în caiete prima strofă din poezie, împărțiți cuvintele din primul vers în silabe și determinați măsura versurilor.
3. Indicați ritmul și rima poeziei. Înscrieți în caiete cuvintele care rimează.
4. Comentați utilizarea semnelor de punctuație din această poezie.
5. Indicați și înscrieți în caiete figurile de stil din textul poeziei.

UNIVERSUL OPEREI

DEMONSTRAȚI-VĂ CREATIVITATEA!

1. Ce fenomen al primăverii este prezentat de autor în această poezie? Motivați-vă răspunsul prin imaginile corespunzătoare.
2. Ce modalitate de expunere folosește autorul pentru a reda acest aspect al primăverii?
3. Ce figuri de stil predomină în textul poeziei? Alcătuiți cu ele câteva enunțuri.
4. Identificați o comparație în text și explicați semnificația ei.
5. Ce sentimente ne trezește această poezie? Argumentați-vă răspunsul.

TEXT ȘI INTERPRETARE

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Care este mesajul principal al acestei poezii?
2. Care este semnificația titlului acestei poezii?
3. Selectați verbele din text și indicați timpul lor. De ce autorul folosește anume acest timp?
4. Comentați ultima strofă a poeziei și determinați care este figura de stil principală în această strofă.
5. Indicați cuvintele ce indică spațiul și cele care indică timpul în textul dat.

EXPRIMAȚI-VĂ PĂREREA!

1. De ce credeți că poetul a descris anume acest aspect al primăverii: furtuna?
2. De ce sentimente este cuprins eroul liric? Argumentați-vă

răspunsul.

3. Ce lună a primăverii este descrisă în poezie? De ce anume această lună? Care este denumirea populară a lunii mai?
4. De ce autorul numește primul tunet „domolit”? Ce semnificație are în popor primul tunet?
5. Ce v-a impresionat cel mai mult în această poezie? De ce?

EXERCIȚII. APLICAȚII

1. Citiți și alte poezii ale scriitorilor români și universalii în care este descris anotimpul primăverii și faceți o comparație între aceste poezii.
2. Auziți în clasă câteva melodii dedicate primăverii și exprimați-vă sentimentele în urma acestor audieri.
3. Faceți o plimbare printr-un parc primăvara și apoi realizați un desen.
4. Ce opere ale scriitorilor români și universalii cunoașteți în care e descris anotimpul primăvara?
5. Realizați o compunere descriptivă despre un aspect al primăverii care vă place cel mai mult.

TESTE DE EVALUARE

1. Poezia *Cartea lui Moș Creangă* este scrisă de:
 - a) Grigore Vieru;
 - b) Arcadie Suceveanu;
 - c) George Coșbuc.
2. Poezia *Fiind băiat păduri cutreieram* are rimă:
 - a) îmbrățișată;
 - b) încrucișată;
 - c) împerecheată.
3. În *opera lirică* autorul își exprimă emoțiile și sentimentele în mod:
 - a) direct;
 - b) indirect;
 - c) prin intermediul personajelor.
4. **Enumerația** este:
 - a) figură de stil;
 - b) un mod de expunere;
 - c) specie literară.
5. Chipul mamei care își așteaptă feciorul este redat în poezia lui:
 - a) Grigore Vieru;
 - b) Arcadie Suceveanu;
 - c) George Coșbuc.
6. **Rima** este:
 - a) identitatea sunetelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri;
 - b) succesiunea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers;
 - c) numărul de silabe dintr-un vers.

❖ Scrieți o microcompunere despre rolul pădurilor în viața omului.

LECTURĂ INDIVIDUALĂ

FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ

de Mihai Eminescu

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului, – în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miază-noaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe.

Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lese moștenirea urii lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără, însă pustiu și nebinecuvântat, trist mergea la război cu inima neîmblânzită, și împărăteasa sa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. (...)

Împărăteasa se ridică în toată mărirea ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcase îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă, și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii.

Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie.

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă. Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

*Scenă din filmul „Făt-Frumos” Regizor:
V. Ioviță, N. Esinescu, Moldova film*

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu – îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunii; căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gâturile fetelor de-mpărați, își puse-n brâu verde un fluier de doine și altul de hore, și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii. (...)

Când era-nspre seara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă, și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. (...)

Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul; am auzit de tine, da' de văzut nu te-am văzut.

– Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

– Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să umple cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

– De cine-n lume te temi tu mai mult?

– De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

– Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Mama-pădurilor.

O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se

risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătălie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.

Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare, cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de păraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit Mama-pădurilor cea nebună. Ochii ei – două nopti turburi, gura ei – un hău căscat, dinții ei – șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care-o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul închis, dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăț; când prin bolțile ferestrelor, la lumina lunii, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama-pădurilor, neputând să iasă, trecea peste ape cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dără lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luându-și buzduganul pe umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă, până ce ajunse lâng-o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunii în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. (...)

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat. Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți țes o haină urzită în descântece, bătută-n fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu ți-aș face o haină, din zilele mele, o viață plină de dezmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână și furca căzu alături de ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zisese,

măinile ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi dezmierdă încet fruntea și părul și-i șopti:

- Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

- A Mamei-pădurilor, răspunse ea suspinând; mă vei iubi tu acuma, când știi a cui sunt? Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

-Ce-mi pasă a cui ești, zise el, destul că te iubesc.

- Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui; dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, și dac-ai muri tu, eu aș nebuni ori aș muri și eu.

- N-ai frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

- De când a venit se zbuclumă în puiă în care-ai încuiat-o tu și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

- Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

- Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă! Să te-nvăț eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buțile aste două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: „Stăi, să mai bem câte-oleacă de apă!” Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc: ea nu va ști și va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, așa au și făcut. El se rezezi după casă.

- Ce faci, babă? strigă el. Baba, de venin, se smulse odată din puiă-n sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până-n nori.

- A, bine că mi-ai venit, Făt-Frumos! zise ea, făcându-se iar scurtă, ia acum hai la luptă, acu om vedea cine-i mai tare!

- Hai! zise Făt-Frumos. Baba-l apucă de mijloc, se lungi repezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țărână până-n glezne. Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă-n pământ până în genunchi.

- Stăi, să mai bem apă, zise Mama-pădurilor ostentivă. Statură și se răsuflă. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, ș-un fel de foc nestins îi cutreieră cu fiori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite. C-o putere îndoită, cu brațe de fier, o smunci pe babă de mijloc și- o băgă-n pământ până-n gât. (...)

Apoi o izbi în cap și-i sîpi creierii.

Prin acel întuneric des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mâinile ridicate și palidă. El se apropie de ea și-o cuprinse cu brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, și mâinile ei reci s-ascuseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer, luna roșie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite; iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi, și uimite - ochii miresei lui. El o luă pe brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea și culcase capul în sânul lui și părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse-n luntre, ducând-o ca-ntr-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat, în care-o așeză ca-ntr-un cuib. (...)

Scenă din filmul „Făt-Frumos”

Regizor: V. Ioviță, N. Esinescu, Moldova film

Când era soarele-n amiezi, firea tăcea și Făt-Frumos asculta fericita ei răsufare, caldă și umedă. Încet se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și-ntinzându-se somnoroasă, zise încet și zâmbind:

- Tu aici ești?

- Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? zise el mai lăcrămând de fericire.

Cum ședea el lângă ea, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

- Hai, scoală, zise el dezmierdând-o, e ziua-n amiaza-mare. Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul, ea-i înconjură grumazul - și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă, spuindu-i că-i mireasa lui.

Împăratul zâmbi, apoi îl luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare, pe

care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spusese nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripile ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

– Plângi împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

– Făt-Frumos, zise împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

– Ce, împărate?

– Vezi tu lebăda ceea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgît de viață, și cu toate astea de câte ori am vrut să-mi fac samă. Iubesc o fată frumoasă, cu ochii gânditori, dulce ca visele mării – fata Genarului, om mândru și sălbatic ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne. O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât zilele, mai scumpă decât mireasa.

– Împărate prea luminate, din câte noroace-ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai, că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vânt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui – Ileana o chema – îi zise încet la ureche, sărutându-l cu dulce:

– Nu uita, Făt-Frumos, că pe cât vei fi tu departe, eu oi tot plânge. El se uită cu milă la ea, o mângâie, dar apoi, desfăcându-se de îmbrăçoșările ei, se avântă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și când răsărea dintre stânci bătrâne luna cam palidă, ca fața unei fete moarte, atunci vedea din când în când câte-o streanță uriașă atârnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vârful vreunui munte - o noapte sfârtecată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Când se luminează de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o

măreață stâncă de granit, din care răsărea ca un cuib alb o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată, oacheș și visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră și deschizând porțile mărețului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu, astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea, și steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește. (...)

Făt-Frumos luă fata în brațe și punând-o pe cal, zburau amândoi prin pustiul lungului mării ca două abia văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

– Ce e? îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan. Ți s-a urât cu binele?

– Nu mi s-a urât mie cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

– Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

– Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge. Genarul încălecă și zbură ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curând îi și ajunse. Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

– Făt-Frumos, zise Genarul, mult ești frumos și mi-e milă de tine. De astă dată nu-ți fac nimica, dar de altă dată... ține minte!

Și luându-și fata alături cu el, pieri în vânt, ca și când nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plânsă ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vânătoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alți cai din chiar grajdul Genarului. (...)

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvârli în nourii cei negri și plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu fată cu tot. Făt-Frumos, ars de fulgere, nu căzu din el decât o mână de cenușă în nisipul cel

fierbinte și sec al pustiului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant, pe lângă el arbori nalți, verzi, stufoși răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde până-atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul umbla încă pe pământ. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Era Domnul și sf. Petrea. Picioarele lor înfierbântate de nisipul pustiului călcară atuncea în răcoarele și limpedele pârău ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu gleznelor sfâșiau valurile până la umbratul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă și-și spălă fața sa cea sfântă și luminată și mâinile sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amândoi în umbră, Domnul cugetând la tatăl său din cer, și sfântul Petrea ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise sf. Petrea: „Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte”. „Amin!” zise Domnul ridicând mâna sa cea sfântă, după care apoi se depărtară înspre mare, fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec pieri izvorul și copacii, și Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe sf. Petrea, care, mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul sf. Petrea se risipi în depărtare, și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât dacă soarele n-ar fi fost în amiezi, ai fi crezut că soarele apune! El înțelesese minunea învierii sale și îngenunche înspre apusul acelu soare dumnezeiesc. Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută. Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serii ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar când îl văzu, fața ei se-nsenină cum se-nsenină o undă de o rază. El îi povesti cum înviase; atunci ea-i zise:

– De răpit nu mă poți răpi până ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela.

Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare.

El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastră și cânta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

– Veselă fata mea? și de ce ești veselă? întrebă el.

– Pentru că nu mai este Făt-Frumos ca să mă răpească, răspunse ea râzând. Se puseră la cină.

– Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care umbli la vânat?

– La ce-ți trebuie s-o știi? zise el încruntând sprâncenele.

– Știi prea bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o știu decât numai ia-așa ca s-o știu, pentru c-acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

– Știi tu că nu mă împotrivesc ție niciodată, zise Genarul. De parte de-aicea, lângă mare, șede o babă care are șapte iepe. Ea ține oameni care să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decât de trei zile), și dacă cineva i le păzește bine, ea-l pune să-și aleagă drept răsplată un mânz, iar de nu, îl omoară și-i pune capul într-un par. Chiar însă dacă păzește cineva bine iepele, totuși ea-l viclenește pe om, căci scoate inimile din caii toți și le pune într-unul singur, încât cel ce-a păzit alege mai întotdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decât unul de rând... Ești mulțumită, fata mea?

– Mulțumită, răspunse ea zâmbind. Totodată însă Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă dintr-un vis, de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea din fereastră veghea printre frunzele ei, ca o stea roșie prin încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăși des-dimineată la vânătoare. Fata sărută murmurând floarea roșie și Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

– Ei, știi ceva? o întrebă el.

– Nu știi nimica, zise ea tristă și punând dosul mâinii pe fruntea ei, am uitat tot.

– Însă eu am auzit tot, zise el. Rămâi cu bine, fata mea; în curând ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal și dispăru în pustiuri. În arșița cea dogoritoare a zilei... văzu aproape de pădure un țânțar zvârcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

– Făt-Frumos, zise țânțarul, ia-mă de mă du până-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul țânțarilor.

Făt-Frumos îl duse până în pădurea prin care era să treacă.

Ieșind din pădure, trecu iar prin pustiu de-a lungul mării și văzu un rac atât de ars de soare, încât nu mai avea nici putere să se mai întoarcă-napoi...

– Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă-n mare, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul racilor.

Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea. Când înspre sară ajunsese la un bordei urât și acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai niște lungi țăruse ascuțite, din care șase aveau fiecare-n vârf câte un cap, iar al șaptelea fără, se clătina mereu în vânt și zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrână și zbârcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere și frumoase, care-i căuta în cap.

– Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculându-se. Ce-ai venit? ce cauți? Vrei să-mi paști ielele poate?

– Da.

– Ielele mele pasc numai noaptea... Uite, chiar de-acu poți să pornești cu ele la păscut... Fată hăi! ia dă tu flăcăului demâncatul ce i-am făcut eu și pornește-l.

Alături cu bordeiul era sub pământ o pivniță. El intră în ea și acolo văzu șapte iepe negre strălucite – șapte nopti, care de când erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau și băteau din picioare.

Nemâncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba ș-apoi, încălecând pe una din iepe, mână pe celelalte în aerul întunecos și răcoare al nopții. Dar, încet, încet simți cum se strecoară un somn de plumb

prin toate vinele lui, ochii i se painjiniră și el căzu ca mort în iarba pajiștii. El se trezi pe când mijeia de ziuă. Când colo, iepele nicăieri. El își credea capul pus în țeapă, când vede ieșind dintr-o pădure, nu depărtare cele șapte iepe alungate de un roi nemărginit de țânțari și un glas subțire-i zise:

– Mi-ai făcut un bine, ți l-am făcut și eu. Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos și să bată fata, care nu era de vină.

– Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

– Nimica, zise ea, mi-a venit și mie toane. Asupra ta n-am nimica... sunt foarte mulțumită. Apoi intrând în grajd, începu să bată caii, tipând: Ascundeți-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească, ucigă-l crucea și mănânce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos și dormi până ce mijeia de ziuă. Desperat, era să ieie lumea-n cap, când deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de-o mulțime de raci.

– Mi-ai făcut un bine, zise un glas, ți l-am făcut și eu. Era împăratul racilor. El mână caii-nspre casă și vede iar o priveliște ca-n ziua trecută. Însă în cursul zilei roaba babei s-apropie de el și-i zise încet strângându-l de mână:

– Eu știu că tu ești Făt-Frumos. Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu somnoroasă... Ți-oi face eu altfel de bucate.

Fata într-ascuns îi făcu merinde, și-nspre sară, când era să plece cu caii, își simți ca prin minune capul treaz.

Spre miezul nopții se-ntoarse acasă, mână caii în grajd, îi încuie și intră în odaie. Pe vatra cuptorului, în cenușă mai licureau câțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gândi c-a murit ș-o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca deloc. El trezi fata, ce dormea pe cuptor.

– Uite, zise el, ți-a murit baba.

– Aș! asta să moară!? răspunse ea suspinând. Adevărat că acu e ca și moartă. Acu-i miazănoaptea... un somn amorțit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la câte răspinteni stă, cine știe pe câte căi a vrăjilor umblă. Până ce cântă cucoșul, ea sugă inimile celor ce mor, ori pustiește sufletele celor nenorociți. Da, bădică, mâine ți se-mplinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta, că ți-oi fi de mare folos.

Eu te voi scăpa din multe primejdii pe care ți le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hârbuite și vechi o cute, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineață i se împlinise lui Făt-Frumos anul. Baba trebuia să-i dea unul din cai și-apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe când prânzeau, baba ieși până în grajd, scoase inimile din câteșisapte cai, spre a le pune pe toate într-un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă și după îndemnarea babei se duse să-și aleagă calul ce trebuia să și-l iei. Caii cei fără inimi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într-un colț pe-o movilă de gunoi.

– Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătând la calul cel slab.

– Da' cum Doamne iartă-mă, să slujești tu degeaba!? zise baba cea vicleană. Cum să nu-ți iei tu dreptul tău? Alege-ți unul din caii îți frumoși... oricare-ar fi, ți-l dau.

– Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ținând la vorba lui. Baba scrâșni din dinți ca apucată, dar apoi își strânse moara cea hârbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.

– Hai, ia-ți-l! zise-n sfârșit. El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiu- lui se ia după urmele lui, și zbura ca un gând, ca o vijelie printre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aștepta fata fugită. El o urcă pe cal după dânsul și fugea mereu.

Noaptea inundase pământul cu aerul ei cel negru și răcoare.

– Mă arde-n spate! zise fata. Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă, verde, se vedeau nemișcați doi ochi de jăritic, a căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

– Aruncă peria, zise fata. Făt-Frumos o ascultă. Și deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămând de lupi.

– Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopții. Luna palidă trecea prin nouri suri ca o față limpede prin mijlocul unor vise turburi și seci.

Făt-Frumos zbura... zbura neconținut.

– Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsător, ca și când s-ar fi silit mult ca să nu spuie încă.

Făt-Frumos se uită și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decât ochii roșii, ca două fulgere lănțuite de un nor.

– Aruncă cutea, zise fata. Făt-Frumos o aruncă. Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingând de nori.

Făt-Frumos vâjâia prin aer așa de iute, încât i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adânc nevăzut.

– Mă arde, zise fata. Baba găurise stânca într-un loc și trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, a cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

– Aruncă năframa, zise fata. Făt-Frumos o ascultă. Și deodată văzură în urmă-le un luciul întins, limpede, adânc, în a cărui oglindă bălaie se scâldea în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri – pierdută în naltul cerului - plutea încet, încet prin albastrul tăriei Miazănoaptea bătrână cu aripile de aramă.

Când baba înnota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu-n nori și lovi Miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de douăsprezece ori.

Luna s-ascuse într-un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adâncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iar în mijlocul

lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osândit al babei.

– Am scăpat, zise fata.

– Am scăpat, zise calul cel cu șapte inimi. Stăpâne, adăogi calul, tu ai izbit Miazănoaptea, de a căzut la pământ cu două ceasuri înainte de vreme, și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se nisipul. (...)

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe nisipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se-nfundase în cap, oasele și încheieturile feței îi ieșise afară, pielea din oacheșă se făcuse vânăta, mâna grea ca plumbul și rece ca un sloi de gheață.

– Ce ți-i? o întrebă Făt-Frumos.

– Nimica, nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins: și se culcă în nisip, tremurând ca apucată.

Făt-Frumos dădu drumul calului, apoi se culcă pe mantaua ce

și-o așternuse. El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul și prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărindu-se spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă și argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palate nalte, albe... cu mii de ferestre trandafirii; și din lună se scobora la pământ un drum împărătesc acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Iară din întinsele pustii se răscoleau din nisip schelete nalte... cu capete seci de oase... învelite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțile lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spini auriți și lungi... și încălicați pe schelete de cai, mergeau încet-încet... în lungi șiruri... dungi mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunii, și se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetății din lună, prin a cărora ferești se auzea o muzică lunatecă... o muzică de vis.

Atunci i se păru că și fata de lângă el se ridica încet..., că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decât oasele, că, inundată de o manta argintie, apuca și ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzi... se înnegri – și nu mai văzu nimica.

Când deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea și aievea.

Dar în pustiul arid necheza calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru-ntâia oară.

Făt-Frumos se avântă pe el și-n răstimpul câtorva gânduri fericite ajunse la castelul încolțit al Genarului.

De astă dată Genarul vâna departe cale de șapte zile. El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gâtul cu brațele ei și-și ascunsese capul în sânul lui, pe când poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor nisipul pustiei. Mergeau așa de iute, încât i se părea că pustiul și valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunând din câte șapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul își aude calul nechezând.

– Ce e? îl întrebă.

– Făt-Frumos îți fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

- Putea-l-om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că știa că-l omorâse pe Făt-Frumos.

- Nu, zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inimi, pe când eu n-am decât două.

Genarul își înfipse pintenii adânc în coastele calului, scuturându-se... ca o vijelie. Când îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, și zise calului:

- Spune frățâne-tău să-și arunce stăpânul în nori și să vină la mine,

că l-oi hrăni cu miez de nucă și l-oi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frățâne-său ceea ce-i spusese, iar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

- Zi frățâne-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-și arunce stăpânul-n nori, și l-oi hrăni cu jăratic și l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frățâne-său, și acesta azvârli pe Genarul până în nori. Norii cerului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos, iar din două gene de nouri se vedeau doi ochi albaștri ca cerul, ce repezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului, exilat în împărăția aerului.

Făt-Frumos domoli pasul calului și așeză pe fată pe acela al tătâne-său. O zi încă, și ajunseră în mândra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, când se împrăștie faima venirii lui, ziua-și muie aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurând la faima venirii lui, cum vuieste un lan de grâu la suflarea unui vânt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa? Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu nalte ziduri de fier, și acolo, culcându-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plânse într-o scaldă de aur, așezată lângă ea, lacrimi curate ca diamantul. În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, născură din petriș

*Scenă din filmul „Făt-Frumos”
Regizor: V. Ioviță, N. Esinescu,
Moldova film*

sterp, din arșița zilei și din secăciunea nopții flori cu frunze galbene și c-o culoare stinsă și turbure ca turburii ochi ai morților – florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiți de plâns, nu mai vedeau nimica, decât i se părea numai că-n luciul băii, plină de lacrimile ei, vedea ca-n vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de a mai vărsa lacrimi.

Dar cum auzi vuietul venirii lui, fața ei se-nsenină; ea luă o mână de lacrimi din baie și stropi grădina. Florile triste și turburi se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit, și din botezul de lacrimi luară numele lăcrămioare.

Împărăteasa cea oarbă și albă umblă încet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe care apoi, așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos. Ea s-aruncă la gâtul lui, însă, amuțită de bucurie, ea nu putu decât să îndrepte asupra-i ochii săi stinși și orbi, cu care ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea îl luă de mână și-i arătă baia de lacrimi.

Împărăteasa se culcă și ea lângă el și visă în vis că Maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineții și i le așezase pe frunte.

A doua zi, deșteptată, ea vedea... A treia zi se cunună împăratul cu fata Genarului. A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos. Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum hoiesc îngerii când se sfințește un sfânt. (...)

Mirele-și puse cămașă de tort de raze de lună, brâu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea. Și se făcu nuntă mândră și frumoasă, cum n-a fost alta pe fața pământului.

Ș-au trăit apoi în pace și în liniște ani mulți și fericiți, iar dac-a fi adevărat ce zice lumea, că pentru feții-frumoși vremea nu vremuește, apoi poate c-or fi trăind și astăzi.

LEGENDA RÂNDUNICII

(Rochița-rândunicii, floare de câmp, în care s-ar fi transformat rochița copilei când a fost răpită de Zburător și a devenit rândunică)

A fost odată un mare împărat căruia împărăteasa îi născu o fată. La naștere, o zână ursitoare îi meni să fie mlădioasă ca trestia, să aibă graiul dulce ca mierea și obraji ca bujorii. Apoi zâna îi dăruie o

rochița fermecată, pe care copila nu trebuia s-o scoată niciodată de pe ea, ca să fie ferită de rele și spuse că trebuie să se ferească de Zburătorul luncilor.

Crescu frumos copila, după cum menise zâna. Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă.

Atunci auzi glasul ademenitor al Zburătorului.

Zburătorul, care îi spunea cuvinte dulci despre frumusețea ei, despre părul ei negru și chipul ei alb, despre buzele ca niște cireșe și ochii ca niște luceferi strălucitori.

Fata de împărat fugi, dar într-o noapte caldă de vară, când nici o adiere nu mișca frunzele și toată natura dormea sub razele lunii, copila se duse la malul pârâului să se scalde. Scoase rochița fermecată și se scufundă în apă. Toate păreau să îi admire frumusețea: și iarba de pe maluri, trestiile, valurile și nuferii, pădurea și chiar luna argintie.

Copila auzi cântatul cocoșului, care vestea zorii. Se grăbi să iasă din apă, dar rochița îi dispăruse. Pe mal se afla Zburătorul, cu ochii aprinși. O cuprinse în brațe, dar deodată se trezi cu brațele goale și auzi un freamăt de aripă. Copila se preschimbă în rândunică și își luase zborul, iar rochița fu luată de vânt și se topi în raze ce căzură pe pământ. Din ele crescură până dimineață florile ce se cheamă și azi rochița rândunicii, după cum spune legenda rândunicii.

LEGENDA RÂNDUNICII (legendă populară din Bucovina)

Era odată un cioban care avea trei fete cumiști și de treabă. Când păștea el oile, ele trebăluiau acasă și mergeau toate cu cale și la locul lor. De la o vreme simte ciobanul că prind a apăsa bătrânețile pe umerii lui și într-o bună zi le spune el fetelor:

– Dragele mele, am îmbătrânit, nu mai am puteri să port de grijă turmei.

- Vai, tată, nu te întrista, stai acasă și te odignește și o să îți intrami puterile, că turma vom paște-o noi singure pe rând, zise fata cea mai mare.

- Ar fi, draga tatii, așa, după cum zici, de ați fi trei băieți, da așa niște fete ca alde voi, mă tem, că veți speria și de buruieni.

- Alei, tată, face fata cea mai mare, să vezi, cum le-om paște noi, numai ți-a râde inima de bucurie.

- Taci, draga tatii, că de când tot pasc oile, n am prea văzut cioban în catrință și cu broboadă.

- D-apoi noi ne îmbrăcăm bărbătește: cu suman, cușmă, opinci și cine o să ne cunoască?

Și nu zăbovi multă vreme, până fata cea mai mare îmbracă sumanul, încălță opincele și puse cușma pe cap. Amu nici n-ai fi zis că nu îi băiat. Era încinsă cu un brâu roșu, ca para focului, iar cușma era pusă, hoțește, cam pe ceafă.

A dat ea drumul oilor din ocol și fluierând le-a îndreptat pe o costișă.

Bătrânul tată n-a pus prea mult temei pe vorba și îndrăzneala fetei, ci a vrut să vadă dacă într-adevăr s-ar putea nădăjdi pe pasul și fapta ei. Și cam pe ocolite, să nu fie văzut de celelalte două fete, a luat binișor o piele de urs de pe grindă și, pe altă parte, din niște tufișuri,

îi iese fetei înainte în chip de urs și mor! ... mor! dă buzna drept în cârdul de oi. Când au văzut oile că se apropie dihania de dânsele, au prins a zbiera și au croit-o de fugă, de nu le prindeai cu ochii. Ciobanul a înghețat și el pe loc. Îi tremura tot corpul. A luat-o înapoi și, cât îl țineau picioarele, a fugit drept acasă.

Amu scârbă și necaz pe bietul tată, cum nu mai avuse toată viața. Venind acasă, dă cu ochii de fata lui, speriată și galbenă ca ceara.

- Of, păcatele mele, simțeam eu că nădejde în voi nu mai este. Atâta sunteți bune numai: a vă corcoli pe lângă vatră.

- Lasă, tată, nu te amărî, sare cu cuvânt a doua fată, că m-oi duce eu.

- Dragă tatii, mai bine te-ai astâmpăra, că n-aș vrea să te bage și pe tine dihăniile în sperieți, cum au băgat-o pe soră ta.

Dar n-a fost chip s-o potoale. Fata s-a îmbrăcat băiețește, a luat oile din urmă și le-a pornit încotro gândea ea, că îi pășunea mai bună.

Tată său însă nu-și găsea liniștea. Vroia să vadă, dacă s-ar putea el bizui pe fapta și puterea fiicei celei mijlocii.

Și tot așa neștiut și nevăzut a luat pielea cea de urs și la o limbă de pădure a pus pielea pe cap și mor! ... mor! îi aține calea. Fata, văzând așa o nămetenie ce venea, mormăind și clănțănind, a întors repede oile și tiva spre casă.

– Decât pradă urșilor, mai bine acasă la tata, că are ce mânca.

Bătrânul tată a strâns pielea și, călcând de a puterile pe urmele fetei, a intrat odată cu dânsa în ogradă. Le-a strâns el pe trustrele și le-a spus:

– Se vede că n-a mai fost să am noroc în viață: de aș fi avut un fecior, aveam astăzi o mână de ajutor, dar așa, ce fac eu?

– Tată, zise fiica cea mai mică, amu mă duc eu să pasc oile.

– Potolește-te, draga mea, spor și ajutor n-a fost de la astea mai mari, deci de la tine nici atâta. O să sară ursul înainte și o să te spărie.

Fata îi zice:

– Să știu că mă întâlnesc cu moartea, dar înapoi nu mă întorc.

Cât a zis bătrânul tată „ba”, ea a zis „da” și, până la urmă, tot pe a ei a ieșit. A îmbrăcat sumanul, a încălțat opincile, a pus cușma pe cap și sa pornit cu oile.

Când ieșise ea cu turma în largul câmpului, o mioară i-a vorbit, în grai omenesc:

– Când a ieși ursul, să nu dai înapoi. Să-l lovești bărbătește cu bățul.

Fata s-a pornit înainte. Nu zăbavă iese ursul, mormăind, și dă năvală peste oi și peste fată. Fata a ridicat dârjaua să-l sugrume. Bătrânul tată răcni:

– Stai, draga tatii, nu trage, văd că tu ești bună de păstorit.

Fata, când a văzut una ca asta, nici să creadă, nici să înțeleagă nu putea. Tata atunci s-a apropiat de dânsa, a îmbrățișat-o și i-a zis:

– Fiica mea, tu te-ai aflat a fi de nădejde, nu te-ai înspăimântat ca surorile tale, fii binecuvântată de mine, că are cine să le poarte de grijă oilor și nimeni nu s-a încumeta să spună că tu nu ești un

adevărat cioban.

De atunci fata a păscut oile și le-a tot păscut în lungul și în latul locurilor celea și treburile mergeau în bună rânduială, că îi era și tatălui ușor la inimă și lumii drag să vadă așa un cioban.

Odată ducându-se fata pe locurile mai depărtate, întâlnește alt cioban cu o turmă de oi și, după cum e rândul și obiceiul ciobanilor, s-au dat în cârdășie și unul o vorbă, altul alta, a aflat fata, că acesta era feciorul babei Cotoroața.

Mai bâr oaie la deal, mai bâr la vale, nu știu cum se făcu și se uită feciorul Cotoroaței prea lung la fată și parcă i-a scânteiat la inimă că ciobanul acesta e fată, nu flăcău, după cum era îmbrăcămintea. Și aceasta, odată sălășluită în inima lui, îl rodea și nu îi da astâmpăr nici zi nici noapte, îl făcea să se bată cu gândurile ca marea cu vânturile. Sara, când s-a dus acasă i-a spus Cotoroaței:

– Azi am întâlnit un cioban și parcă mi-a părut că-i fată după boiul și făptura lui, dar nici cu cuvântul, nici cu ochiul n-am putut pătrunde această taină.

– Nu-ți face sânge rău, pune-l la încercare, după cum ți-oi spune eu și numaidecât îi afla. Iată mâine, când te vei întâlni cu dânsa, dă-ți oile așa pe sub streșina codrului, pe unde să fie pâlcuri de flori și, de a fi flăcău, se va trage la copaci, să aleagă băț de dârjă ori de fluier, iar de a fi fată, se va trage spre flori.

Prinse firul mioara năzdrăvană încotro bate gândul feciorul Cotoroaței și amu căuta a da tuturor făpturilor dezlegare, s-o scape pe fată de orice ispită.

Când le-a fost pornirea spre codru, mioara i-a șoptit gândul și păsul ciobanului.

Fata călca pe ele, de parcă nici nu le vedea și se îndrepta în grosul pădurii, îmbiindu-l și pe cioban să-și aleagă băț de dârjă și lemn de fluier.

Feciorul Cotoroaței își călcă pe inimă și era când într-o părere, când în alta. Sara Cotoroața îi spune să-l poftască cu turma la dânsii și ea va face în tot chipul să afle, de e fată ori flăcău.

Cotoroața îi aștepta. De cu zi gătise lăutoare, chipurile să-l spele pe feciorul său, însă chitea altele: să-l facă pe cioban să se spele, să vadă, nu cumva are gâțe și atunci – harul ei!

Mioara făcu ce făcu și numaidecât îi șopti ciobanului.

- Când a găti lăutoarea să te speli, eu voi merge pe acolo și am sprăvăl alghiuța, iar tu să spui că nu te speli cu lăutoare de a doilea. Orice n-ar face să nu te dai. Așa a și fost. Abia gătise Cotoroața lăutoarea și pofti ciobanul străin, că mioara a trecut și a vărsat apa.

- Așteaptă voinice, să-ți torn altă apă.

Ciobanul a răspuns:

- Eu în lăutoare de a doilea nu mă spăl.

Vede Cotoroața că n-are ce face. Când le așază ciobanilor să se culce le pune sub cap câte o stiblă de busuioc: de a rămâne verde până dimineată, să știi că-i băiat, iar de s-a vesteji e fată.

Se culcă ciobanii, unul pe un capăt de pernă, altul pe celălalt, unde le așezase Cotoroața. În zori de zi, , mioara se duce încetisor și schimbă stiblele de busuioc.

Dis-de-dimineată sare Cotoroața, se duce la busuioc și vede amândouă stiblele la fel. Nimic nu ieșise din descântecele și farmecele ei.

A fost o părere, dragul mamei, îi zise ea feciorului, acest cioban e băiat. Amu, dacă s-au sfetit așa treburile, feciorul Cototroaței s-a despărțit de cioban și și-a căutat de treburile sale.

N-a trecut multă vreme și nimerește ciobanul cu oile pe la casa feciorului Cotoroaței. Când se apropie, a văzut foc, arzând dinaintea casei și niște chirostree, pe care fierbea o oală. Mai la o parte lângă un copac, feciorul Cototroaței jupuia un cârlan, iar prin fața casei se porăia femeia lui. Când era de tot aproape, se aprinse focul mai tare și oala a dat în foc.

Femeia de colo sare, înfășură mâinile în poala spiniței, apucă oala și o ia de pe foc.

- Vai, face ciobanul, de când umblu pe lume, n-am văzut gospodină să ia oala de pe foc cu spinița. Și, ce necaz, a trântit cușma la pământ. Părul ei, s-a slobozit pe umeri în jos, i-a îmbrăcat fața în valuri aurii, că feciorul Cotoroaței, când a întors capul, a tresărit și cu mâinile pline de sânge, cum era, s-a repezit în fugă s-o cuprindă.

Fata s-a rotit împrejur și sa prefăcut într-o rândunică și el, cum o îmbrățișase cu mâinile de gât, așa a și rămas sângele roșu până astăzi.

Feciorul Cotoroaței se repede și o apucă de coadă, dar rândunica s-a smuncit și el a rămas cu un smoc de pene în mână.

Rândunica cu coada ca foarfecele s-a ridicat tot mai sus și mai sus. De atunci sunt rândunelele pe lume și toate au pene roșii la gât și coada foarfece, iar cuibul și-l fac pe sub streșinile caselor – semn că din viță de om se trag.

TOAMNA

de Octavian Goga

Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrilă.

De vifornița păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult și simt subt gene
Cum o lacrimă-mi învie:
– Ni se-aseamănă povestea,
Pui golaș de ciocârlie.

DRUM DE IARNĂ

de Alexandr Puskin

Luna se strecoară-alene
Printre ceți, cernând scânteii,
Și pe Tristele poeme,
Varsă trist lumina ei.

Pe întinsul drum iernatic,
Troica lunecă în zbor,
Clopoțelul singuratic
Clinchetă chinuitor.

Surugiul pune-n cântec
Ceva scump, natal și sfânt:
Când al doilea descântec,
Când al inimii avânt...

Nici lumini nu sunt, nici sate,
Frig, pustiu, zăpezi... Și doar
Stâlpii verstelor vârstate,
Dinaintea mea răsar...

Mi-i urât... Dar mâine, Nina,
Va zâmbi în fața mea,
Focu-și va juca lumina,
Ochi în ochi voi sta cu ea.

Minutarul, fără-odihnă,
Drumul său și-l va urma,
Pe noi singuri stând în tihnă
Miezul nopții ne-o lăsa.

Surugiul, cu i-e felul,
Moțăie. Sânt trist, mi-e dor...

Luna-n ceață; clopoțelul
Clinchetă chinuitor...

ZÂNA ZORILOR

de Ioan Slavici

A fost ce-a fost: dacă n-ar fi fost nici nu s-ar povesti.

A fost odată un împărat, un împărat mare și puternic; împărăția lui era atât de mare, încât nici nu se știa unde se începe și unde se sfârșește.

Unii ziceau că ar fi fără de margini. Iar alții spuneau că țin minte de a fi auzit din bătrâni că s-ar fi bătut odinioară împăratul cu vecinii săi, din care unii erau și mai mari și mai puternici, iară alții mai mici și mai slabi decât dânsul.

Despre împăratul acesta a fost mers vorba cât e lumea și țara, cum că cu ochiul cel de-a dreapta tot râde, iară cu cel de-a stânga tot lăcrămează neîncetat. În zadar se întreba țara, că oare ce lucru să fie acela, că ochii împăratului nu se pot împăca unul cu altul. Dacă mergeau voinicii la împăratul, ca să-l întrebe, el zâmbea a râde și nu le zicea nimic. Așa rămase vrajba dintre ochii împăratului o taină mare despre care nu știa nimeni nimic, afară de împăratul.

Crescură feciorii împăratului. Ce feciori! Ce feciori! Trei feciori în țară ca trei luceferi pe cer! Florea, cel mai bătrân era de un stângen de înalt, cu niște umeri încât nu l-ai putea măsura cu patru palmi cruciș.

Cu totul alta era Costan: mic la statură, îndesat la făptură, cu brațul de bărbat, cu pumnul îndesat. Al treilea și cel mai tânăr fecior al împăratului e Petru: înalt, dar subțire, mai mult fată decât fecior. Petru nu face multă vorbă: el râde și cântă, cântă și râde de dimineață până în seară.

Numai câte odată-l vede omul mai întunecat, dă cu mâna pletele în dreapta și în stânga de pe frunte și atunci ți se pare că vezi pe un bătrân din sfatul împăratului.

– Măi Floreo, tu ești acum mare; du-te și întreabă pe taica, pentru ce-i plânge lui un ochi, iar altul râde pururea.

Așa zise Petru către frate-său Florea într-o bună dimineață. Dar Florea nu s-a dus: el știa încă de mic că împăratul se supără, dacă-l întreabă cineva de astă treabă.

Tot așa o păți Petru și cu frate-său Costan.

– Nu cutează nici unul; lasă c-oi cuteza eu, zise la urmă Petru. Vorba fu zisă; lucrul fu gata. Petru merse ca să întrebe.

– Oarbă-ți fie mumă-ta! ce treabă ai tu de aceea?! îi zise împăratul mânios, și-i dete o palmă pe de-a dreapta și alta pe de-a stânga.

Petru se duse supărat și spuse fraților săi cum a pățit-o cu tatăl său.

De când a întrebat Petru de treaba ochilor, se părea cum că ochiul cel din stânga plânge mai puțin, iară cel de-a dreapta râde mai mult.

Petru își întări inima și mai merse o dată la împăratul. O palma e o palma și două-s două! Gândi și făcu.

O păți din nou, cum a mai pățit-o.

Ochiul cel din stânga lăcrăma acuma numai din când în când, iară cel din dreapta se părea a fi înjunit cu zece ani.

– Dacă e treaba așa, gândi acum Petru, apoi știu eu ce-oi face. Atâta mă duc, atâta întreb, atâta rabd la palmi, până ce nu vor râde amândoi ochii.

A zis-o, a și făcut-o! Petru nu zicea nimic de două ori.

– Fătul meu, Petre! zise împăratul, acuma mai blând și râzând cu amândoi ochii. Eu văd că ție nu-ți iese grija din cap; ți-oi spune dar treaba cu ochii mei. Vezi, ochiul acesta râde de bucurie, când văd că am așa trei feciori ca voi; iar celălalt plânge pentru că mă tem că voi nu veți fi în stare să împărățiți în pace și să apărați țara de vecinii cei vicleni. Dacă-mi veți aduce însă apă de la fântâna Zânei Zorilor, ca să mă spăl cu ea pe ochi, îmi vor râde amândoi ochii, căci voi ști că am feciori voinici, pe care mă pot răzema.

Așa zise împăratul. Petru-și luă pălăria de pe prispă și se duse să spună fraților săi ce-a auzit. Feciorii împăratului se puseră la sfat și gătiră lucrul pe scurt, cum se cade între frații cei buni. Florea, ca cel mai bătrân dintre cei trei, se duse în grajd, alese calul cel mai bun și mai frumos puse șaua pe el și apoi luă ziua-bună de la casă și masă. „Mă duc, zise către frații săi, și dacă nu voi veni într-un an, o lună, o săptămână și o zi cu apă de la fântâna Zânei Zorilor să vii tu Costane după mine”. Se duse.

Trei zile și trei nopți Florea nu mai stătu; calul zbură ca năluca peste munți și peste văi până ce n-ajunse la marginile împărăției.

Jur împrejur pe lângă împărăție era o prăpastie adâncă și peste

această prăpastie o singură punte. La puntea asta mai stătu Florea o dată: să privească înapoi, apoi să ia "ziua-bună" de la țară.

Ferească Dumnezeu și pe sufletul păgân de aceea ce văzu Florea acum, când era să plece mai departe. Un balaur! dar balaur cu trei capete, cu niște fețe grozave, cu o falcă-n cer, cu una în pământ.

Florea nici nu mai așteptă ca balaurul să-l scalde în văpaie, ci dete pinteni la cal și se duse ca și când nici n-ar fi fost aici.

Balaurul suspină o dată și pieri fără de urmă.

Trecu o săptămână! Florea nu mai veni; trecură două; de Florea nu se mai auzea nimic. Trecu o lună; Costan începu a alege între cai. Când crăpară zorile de un an, o lună, o săptămână și o zi, Costan se sui pe cal, își luă ziua-bună de la frate-său mai mic. „Să vii și tu, dacă voi pieri și eu” zise și se duse cum s-a fost dus frate-său.

Balaurul de la punte era acum mai înfricoșat; capetele lui erau mai îngrozitoare și fuga voinicului mai repede.

Nu se mai auzi de amândoi frații: Petru rămase singur.

– Mă duc și eu în urma fraților mei, zise el într-o zi către tatăl său.

– Apoi mergi cu Dumnezeu, îi zise împăratul, doară vei avea mai mult noroc decât frații tăi.

Și cel mai tânăr fecior al împăratului luă dară „ziua-bună” și porni către marginea împărăției.

Pe puntea cea mare stătea acum un balaur și mai mare și mai grozav, cu fălcile și mai înfricoșate și mai deschise. Balaurul avea acum nu trei, ci șapte capete.

Petru stătu în loc când văzu dihania asta înfricoșată. „Feri din cale!” strigă apoi. Balaurul nu feri. Petru mai strigă o dată și încă de a treia oară; după aceea se repezi la el cu sabia scoasă. Îndată i se întunecă cerul de nu văzu alta decât foc! Foc în dreapta, foc în stânga, foc pe dinainte, foc pe dinapoi. Balaurul arunca la foc din toate șapte capetele.

Calul începu a horcăni și a se arunca în două picioare încât voinicul nu putea să lupte cu sabia. „Stai! c-așa nu-i bine!” zise el și se coborî de pe cal. În mâna stânga calul, în mâna dreapta sabia. Nici așa nu merse: Făt-Frumos nu vedea alta decât foc și văpaie. (...)

CENUȘĂREASA

de Charles Perrault

A fost odată un om bogat, care și-a luat ca nevastă de-a doua o femeie rea și îngâmfată, cu două fete ce-i semănau leit.

Bărbatul avea la rândul lui o fiică buna ca pâinea caldă. Mama vitregă nu putea suferi harurile acestei tinere copile, ce le făceau pe fetele ei și mai nesuferite. Fata era pusă sa robotească cât e ziua de mare. Spăla vase, freca podelele din camerele doamnei și domnișoarelor, dormea într-un pod pe un braț de paie, în timp ce surorile ei se lăfaiu în camere dichisite, cu paturi moi și oglinzi în care se vedeau din cap până-n picioare. Sărmana fată era tare chinută și nu îndrăznea să se plângă tatălui ei, care știa de frică nevastei. Când își termina treaba, se cuibărea în cenușă, într-un colț al vetrei, și din această pricină o porecliseră „Cenușăreasa”.

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vařlav Vorlăcek, 1973 (Cehia)

Cu toate hainele sale ponosite. Cenușăreasa era însutit mai frumoasă decât surorile ei.

Într-o bună zi, fiul regelui puse la cale o mare petrecere la care fură poftite toate fetele frumoase din împărăție, vestite prin frumusețea lor. Cenușăreasa călca pentru surorile ei, iar ele nu vorbeau decât de toaletele lor.

– Voi îmbrăca rochia de catifea roșie, spuse sora cea mare.

– Iar eu, fusta cea albă, mantia țesută cu flori de aur și colanul de diamante, adaugă mezina. Surorile cerură părerea Cenușăresei, care le sfătui cum știa mai bine, ba chiar se oferi să le aranjeze pieptănăturile. Astfel surorile încuviințară ca Cenușăreasa să le pieptene. Ele o întrebă:

- Cenușăreaso, ți-ar plăcea și ție să mergi la bal?

- Vai, domnișoarelor, vă bateți joc de mine? Acolo nu-i loc pentru una ca mine!

- Ai dreptate, lumea s-ar prăpădi de răs, văzând-o pe Cenușăreasă la bal. Fata, care era bună la inimă le-a pieptănat pe cele doua surori, care nu mâncaseră timp de doua zile, răbdând de foame în fața oglinzii. În sfârșit, sosi și seara petrecerii. Surorile plecară și Cenușăreasa le urmări cu privirea.

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vaňlav Vorkláček, 1973 (Cehia)

Când le pierdu din ochi, se porni să verse lacrimi amare.

Nașa fetei, văzând-o înlăcrimată, o întrebă:

- De ce plângi? Ce-i cu tine?

- Aș dori atât de mult... aș dori atât de mult.

Cuvintele nu se mai auzeau printre suspine. Atunci, nașa ei, zâna, o întrebă:

- Nu-i așa că ai vrea să te duci la bal?

- Vai, da, spuse Cenușăreasa și suspina din nou.

- Ei bine, dacă vei fi ascultătoare, te voi ajuta să te duci. Apoi spuse: Mergi în grădina, alege un dovleac și adu-mi-l.

Cenușăreasa plecă să-l caute.

După un timp, aduse un dovleac de toată frumusețea. Zâna îl scobi, lăsându-i numai coaja. Apoi îl atinse cu nuiua fermecată și îl prefăcu într-o caleașcă aurită.

Se duse apoi la cursa de șoareci, unde găsi șase șoareci și, cu o atingere de nuiua, îi prefăcu, unul după altul, în șase armăsari suri. Era un echipaj de toată frumusețea.

- Să văd dacă nu e vreun șobolan în capcană, spuse Cenușăreasa, care căuta acum un vizitiu.

- Ai dreptate, răspunse nașa fetei, du-te și vezi.

Fata aduse cursa cu trei șobolani și unul fu pe dată prefăcut într-un vizitiu cu mustața făloasă.

- Du-te în grădină și adu-mi șase șopârle din cele pitite după stropitoare, mai spuse zâna fetei.

Cenușăreasa aduse cele șase șopârle cerute, pe care nașa le transformă în șase lachei chipeși, care se urcară în spatele caleștii.

Zâna o întrebă pe Cenușăreasă:

- Ei bine! Ești gata să mergi la bal! Ești mulțumită?

- Da, dar cum o să mă duc cu straiile astea vechi și urâte?

Zâna le atinse cu nuiua fermecată, și pe îndată hainele ei se preschimbară în veșminte din aur și argint. Îi dăruie o pereche de conduri din sticlă, cum nu se mai văzuseră.

Astfel gătită, Cenușăreasa se urcă în caleașcă, iar nașa o preveni să nu zăbovească după miezul nopții.

Cenușăreasa promise nașei că va părăsi balul înainte de miezul nopții și plecă fericită.

Regele însuși șopti reginei:

Prințul știind de sosirea unei prințese, alerga în întâmpinarea ei, oferindu-i brațul, la scara caleștii, și o conduse în marea sală de bal, unde se aflau oaspeții.

Dansatorii încremeniră și viorile amuțiră. „E neasemuit de frumoasă”, se auzea de pretutindeni.

- Niciodată n-am văzut o făptură atât de frumoasă și de blândă. Doamnele îi cercetau veșmintele și pieptănătura, iar fiul regelui îi oferi cinstea de a o invita la dans, în admirația tuturor pentru grația cu care mișca. În timpul ospățului, prințul, stând cu ochi la ea, nu mânca mai nimic. Fata se apropie de surorile ei, spunându-le cuvinte de laudă, dar ele nu o recunosc. În timp ce o admirau, Cenușăreasa auzi orologiul bătând un sfert de ora înainte de miezul nopții; ea făcu o plecăciune adâncă și dispăru. Acasă o întâlni pe

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vaňlav Vornáček, 1973 (Cehia)

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vaňlav Vornáček, 1973 (Cehia)

nașa ei, căreia îi mulțumi zicând:

- Tare aș vrea să merg și mâine la petrecere. În aceeași clipă bătură la ușă cele două surori și Cenușăreasa se duse să le deschidă.
- Ce mult ați zăbovit! le spuse ea.

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vařlav Vorlăcek, 1973 (Cehia)

- Am văzut la bal pe cea mai frumoasă prințesă din lume.

Nimeni n-o cunoaște, îi spuse una din surori.

A doua zi, cele două se duseră din nou la petrecere și Cenușăreasa de asemenea, mai frumoasă decât întâia dată.

Prințul nu se mișcă de lângă ea, și cum fata

se distra de minune, uită de povețele nașei ei.

Când auzi prima bătaie a orologiului, de la miezul nopții, se ridică și fugi sprintenă ca o căprioară.

Prințul o urmă, dar nu o prinse. În grabă, se întâmplă să-i cadă un condur din sticlă, pe care prințul îl culese. Ajunse acasă fără caleașcă, fără lachei, cu hainele ponosite și numai cu un condur în picior. Când surorile se întoarseră de la bal, Cenușăreasa le iscodi:

- Ați văzut-o pe prințesa cea frumoasă?

Acestea îi răspunseră:

- Prințesa a dispărut cum a bătut miezul nopții și a lăsat să-i cada un condur de sticlă, pe care prințul l-a cules și l-a privit tot restul petrecerii. E tare îndrăgostit de prințesa cea frumoasă, mai spuseră surorile.

Câteva zile mai târziu, fiul regelui dădu de știre că va lua de soție pe aceea căreia i se va potrivi pantofiorul pe care îl găsisese. Îl încercară mai întâi prințesele, apoi ducesele și întreaga curte, dar în zadar. A fost adus apoi celor două surori, care s-au străduit în fel și chip să le între piciorul în condur, dar n-au reușit. Cenușăreasa,

care le privea, recunoscu condurul și întrebă:

- Pot și eu să-l încerc?

Surorile se puseră pe râs, bătându-și joc de ea.

Cavalerul care adusesse condurul o privi pe Cenușăreasă cu luare-aminte și o găsi tare frumoasă.

- Am porunca să încerce toate fetele condurul, spuse el și se aproprie cu pantofiorul de piciorul Cenușăresei, pe care se potrivea fără nici o greutate.

Și mare fu uimirea celor două surori, când Cenușăreasa scoase

dintr-un buzunar un al doilea condur pe care-l puse în picior. În aceeași clipă sosi și nașa fetei. Ea atinse cu nuiua fermecată zdrențele Cenușăresei, prefăcându-le într-o mândrețe de straie. De îndată, cele două surori o recunoscură și se aruncară la picioarele ei, cerându-i iertare pentru toate relele pricinuite. Cenușăreasa le ajuta să se ridice spunându-le:

- Vă iert din toată inima și vă rog să mă iubiți veșnic.

Cenușăreasa fu condusă la prinț, care a fost și mai impresionat de frumusețea ei. Puțin timp după aceea, el o luă de soție. Iar ea le primi pe cele două surori ale sale la palat și le găsi drept soți doi curteni de neam.

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vařlav Vorlăcek, 1973 (Cehia)

Scenă din filmul „Trei alune pentru Cenușăreasă”, regizat de Vařlav Vorlăcek, 1973 (Cehia)

PĂCALĂ ÎN SATUL LUI de Ioan Slavici (fragment)

I se urăse și lui Păcală să tot umble răzleț prin lume, așa fără de nici o treabă, numai ca să încurce trebile altora și să râdă de prostia

oamenilor. Se hotărî dar să se facă și el om așezat, ca toți oamenii de treabă, să-și întemeieze casa lui, să-și agonisească o moșioară, – vorbă scurtă, – să se astâmpere odată.

Și fiindcă românul zice că nu e nicăieri mai bine ca în satul lui, Păcală se întoarce și el în satul lui și începu cum încep toți oamenii care n-au nimic, adică făcu ce făcu de-și agonisi o vițelușă și o trimise la pășune în izlazul satului.

Căci așa se facea averea. Păscând, vițelușa se face vițea, vițeaua se face juncă, junca se face vacă, vaca fată, iar vaca cu vițelul o vinzi ca din prețul ei să cumperi șapte vițelușe și să le trimiți și pe ele la pășune în izlazul satului.

De ce e oare izlazul izlaz, dacă nu pentru ca să-l pască vițelușele oamenilor?

Păștea dar vițelușa lui Păcală, păștea, și cu cât mai mult păștea, cu atâta mai vârtos creștea, încât nu era în tot satul vițea care s-o întrecă, iar când ajunse și ea vițea, nici juncile nu se puteau potrivi cu ea.

– Măi! ziceau vecinele lui Păcală, ce lucru să mai fie și ăsta? vițeaua asta le întrece pe toate! Ce-i va fi dând oare să mănânce? Ce soi o fi de crește așa de frumos?

Nu era nici soiul vreun soi deosebit, nici hrana mai de-a cătarea; vițeaua era însă vițeaua lui Păcală, iar Păcală își căuta de treabă, n-avea vreme s-o mai păzească și să nu rupă câteodată și din holdele oamenilor.

Ajungând junincă, vițeaua lui Păcală se făcu stăpână pe întregul hotar. Umbla și ea cum umblase și stăpânul ei mai nainte de a se fi astâmpărat, și unde n-o căutai, acolo dădeai de ea, mai prin lanul de grâu, mai prin porumbiște, mai știe bunul Dumnezeu pe unde.

De ce e oare izlazul izlaz, dacă nu pentru ca să-l pască vițelușele oamenilor?

Păștea dar vițelușa lui Păcală, păștea, și cu cât mai mult păștea, cu atâta mai vârtos creștea, încât nu era în tot satul vițea care s-o întrecă, iar când ajunse și ea vițea, nici juncile nu se puteau potrivi cu ea.

– Măi! ziceau vecinele lui Păcală, ce lucru să mai fie și ăsta? vițeaua asta le întrece pe toate! Ce-i va fi dând oare să mănânce? Ce soi o fi de crește așa de frumos?

Nu era nici soiul vreun soi deosebit, nici hrana mai de-a cătarea; vițeaua era însă vițeaua lui Păcală, iar Păcală își căuta de treabă, n-avea vreme s-o mai păzească și să nu rupă câteodată și din holdele oamenilor.

Ajungând juncă, vițeaua lui Păcală se făcu stăpână pe întregul hotar. Umbla și ea cum umblase și stăpânul ei mai nainte de a se fi astâmpărat, și unde n-o căutai, acolo dădeai de ea, mai prin lanul de grâu, mai prin porumbiște, mai știe bunul Dumnezeu pe unde.

Nu-i vorbă, oamenii s-ar fi plâns și ei, dar nu mai aveau cui să i se plângă când Păcală îi lua pe dinainte și li se plângea de te prindea mila de el.

Când văzură dar că junca lui Păcală în curând are să fie vacă, oamenii se puseră pe gânduri. Știau

ei cum au să urmeze lucrurile mai departe. Vedeau parcă cele șapte vițelușe cum se fac vițele, junci, cum ajung în cele din urmă vaci și ele, și cum le vinde Păcală și pe ele și se întoarce de la târg cu o spuză de vițelușe, toate flămânde, toate pornite din fire să se facă vițele, juninci și vaci în cele din urmă.

– Măi! strigară ei, asta ne mănâncă și urechile din cap cu vițelușa lui, ne seacă, ne face întregul hotar bătătură.

Dar ce puteau să-i facă lui Păcală? El nu era de vină și avea treabă, nu putea să-și piardă vara umblând după coada juninței.

Se sfătuiră dar între dânșii și iar se sfătuiră, se tot sfătuiră, până ce n-ajunseră a se dumeri că toată carnea pe care a pus-o vițelușa ca să se facă vițea și din vițea juncă e carne adunată din nutrețul de pe hotarul lor, adică după toată dreptatea carne din care ar fi fost să fie a lor și numai pielea e a lui Păcală, fiindcă pielea avuse juninca și când venise ca vițelușă în sat.

Dumeriți odată astfel, tăiară juninca, îi luară carnea și o mâncară, iară pielea o aruncară peste gard în curtea lui Păcală.

Nu-i vorbă, a fost cam scurtă socoteala aceasta, dar în satul lui Păcală multe se întâmplă.

Păcală, de! ce să facă! Dacă ar fi voit, ar fi găsit el ac pentru cojocul sătenilor; el însă nu voia. Avea tragere de inimă penru oamenii din satul lui. Nu! pe oamenii din satul lui nu putea el să-i încurce, cum ar fi încurcat a bunăoară pe oamenii din satul lui Tândală.

Întinse dar pielea să se usuce, iar după ce se uscă, o luă în vârf de băț și plecă cu ea la târg, ca s-o vândă.

Așa ajunse Păcală iar pe drumuri. Se duse și tot se duse mereu, de dimineață până la prânz și de la prânz până seara...

ÎN CASA BUNICILOR

de Ionel Teodoreanu (fragment)

În casa bunicilor totul începe și sfârșește cu bunica. Bunicul, de pildă, niciodată nu trece pragul ușii de din față, fără să nu spuie, oprindu-se cu așteptare:

– Eu plec, Elencu... Asta înseamnă mai în adânc decât vorba: „Pot să plec?”

– Du-te mata, Alecule. Numai această încuviințare descuie lacătul din calea bunicului de fum. Iar dacă nepotul, făcându-se că nu știe cum și ce fel, întreabă: „Bunicule, pot să mă duc în oraș?” – bunicul trece vorba:

– I-auzi mata, Elencu, poate să plece?

– Da dumnealui n-are gură? sare bunica.

– Cum să n-am? Am spus, bunică.

– Bunică-ta să-i spui, că ea, săraca, îți poartă negreața păcatelor. Și du-te odată, că mai năucit! Cu ce oare să o fi năucit? Că nepotul tace ca omătul de pe casa bunicilor, adunându-și ca și acela, negreața păcatelor, dar nu printr-un cinstit hogeag (al amintirii lui Moș Crăciun), ci cu țigaretă de lemn de cireș cumpărată de la tutungeria lui domnu' Iacob cu ban dat de bunicul „pentru acadele”. Nepotul se duce, și uneori vine cu sania. Cum dă cu ochiul de nepot, bunica bate din nări.

– Iar ai fost la tat-tău, la club?

– Am fost, bunică, răspunde nepotul stând cât mai la o parte de

nasul bunicei.

- El ți-o dat bani de sanie?
- Nu, bunică, mi-a dat chiar sania lui.
- Și mai ce?
- Atâta bunică. ...

Vine și primăvara în casa bunicilor, dar nu din calendar, căci oricât ar spune calendarul april, april, april, bunicul tot cu șoșoni, blană, fular și căciuliță de lustră ruginie se încumetă pe-afară, până la hală, de pildă (de unde aduce nepotului câte o bucată de halviță) sau până la Piața Sfântului Spiridon. (Grozav îi plăcea nepotului, când era mic, să audă că bunicul a fost în Piața Sfântului Spiridon: adică în vizită la sfântul Spiridon. Și de ce „piață”? Păi dacă un boier de pe pământ primește musafiri în salon, un boier din cer, adică un sfânt, nu-i poate primi decât într-o piață; din care judecată, în afară de altele, se poate vedea și vârsta nepotului.) Până când într-o bună zi, tocmai când bunicul să plece împodobit ca un Moș Crăciun, glasul bunicei răsună glumeț, dar și cam urzicat, de pe undeva din fundul casei:

- Hei, coane Alecule, da mata nu mai scuturi iarna? Căci doar nu te-ai tocmit moșneag cu anul la cojoace! Iar către nepot, c-n octavă mai jos:

- Flaimucule, sai de-ajută lui bunicu-tău să fie cavalier. Prin urmare, nepotul scoate șoșonii bunicului care pleacă la plimbare, fără mănuși de lână, scârțâind la fiecare pas din botinele ușurele, însoțit până la portiță de nepot și de motanul raitelor de primăvară. Cu capul gol în soare și în adiere, nepotul rămâne la portița de lemn, ca și cum ar aștepta pe cineva. Nu așteaptă pe nimeni. Stă în soare, pe urma bunicului. Portița e de lemn albastru – așa cum mai târziu a văzut că e și biserița Sfântului Mercurie de pe ulița Rădășenilor. E tare dulce lemnul albastru când începe primăvara. Parcă stai lângă cer, cot la cot cu îngerii. Vorba bunicei: „Mata nu mai scuturi iarna?” e ca o piatră năzdrăvană: de-acolo începe primăvara; și cu nepotul și cu celelalte, până la bunicul. Crengile zarzărilor fumege floare nouă cu atâta lumină, că parcă în fiecare zarzăr e un răsărit de lună plină. Apoi se pornesc piersicii, merii, prunii, cu fustele de floare și de frunză clătinate în scrânciobul primăverii. Bunicul își pune lavalieră de mătasă albă cu puchiței.

- Măi, măi, zice bunica; să nu te deochi! Bunica scoate de la ferestre perdelele de iarnă, punându-le la naftalină într-un sipet cât o fântână de adânc, înlocuindu-le cu perdele lungi și albe ca straiul zânelor. Ferestrele stau tot mai mult deschise. Sobele au amuțit. Motanul e mereu pe afară. Melcii scot coarne bourești. Încep fluturii albi ca lavaliera bunicului.

Într-o dimineață, nepotul aude ceva și nu-i vine să creadă. Glasul bunicei încearcă să cânte.

- Bravo, bunică!

- Ia să nu-ți iei nasul la purtare!

- Lasă-l, Elencule, doară te-o complimentat.

- Unul ca el să mă complimenteze? Mata să mă complimentezi,

Alecule, dacă n-ai uitat... Vine Pastele cu explozia marei grijituri, apoi cu denii, cer albastru, cozonaci și ouă roșii. Trece Pastele, lăsându-l pe nepot fără vacanță pe hotarul de pădure tăiată al cozonacilor. Bunicul devine din ce în ce mai cavalier. În timpul ninsorilor de iarnă, părul și barba bunicului sporeau ca din fulgii de afară, troienindu-l și pe el, în rând cu casa și grădina, Dar iată că acuma, într-o bună zi, bunicul răsare pe ușă ca dintr-un an rămas în urmă.

- Măi, măi, măi! răsună bunica, bătând toba cu glasul. Da ce-ai pățit mata, Alecule? Bunicul se face roș, cu încercare de fulger în ochii de culoarea toporașilor.

- M-o ferit Dumnezeu să pătesc ceva, Elencule. M-am tuns.

- Bine că-mi spui mata, Alecule, că altminteri aș fi crezut că te-or fi pedepsit vrăjmașii.

- Bunică-ta glumește, drăguță! îl lămurește bunicul pe nepot. Dar într-adevăr, chipul bunicului, scos din iarnă de foarfeca unui bărbier, a întinerit glumeț, depărtându-se de amintirea lui Moș Crăciun. ...

TEME ORIENTATIVE PENTRU GENERALIZAREA ȘI SISTEMATIZAREA MATERIEI STUDIAȚE

1. Explicați noțiunea de *literatură artistică*. Argumentați-vă răspunsul prin exemple concludente.
2. Citiți o poveste populară (la opțiune) și comentați-o, determinând tema și ideea acesteia.
3. Expuneți conținutul unei povești din creația lui Ion Creangă cunoscute de voi și arătați prin ce se deosebește aceasta de basmele populare.
4. Citiți câteva poezii din creația lui A. S. Pușkin. Memorizați una dintre ele și recitați-o expresiv în clasă.
5. Realizați câteva texte de volum mic, în care să prezentați câteva personaje literare din poveștile citite în clasă și cele citite individual.
6. Amintiți-vă ce este *snoava* și aduceți câteva exemple de snoave din literatura română.
7. Explicați noțiunea de *mit*. Ce mituri cunoașteți? Prin ce se deosebește mitul de legendă?
8. Ce semnificație are expresia „*Zborul lui Icar*”? În ce mit întâlnim acest personaj?
9. Citiți independent câteva parabole biblice și organizați o discuție colectivă despre rolul lor în viața omului.
10. Scrieți o compunere-raționament în baza unui proverb(la opțiune).
11. Determinați tipul rimei și ritmul din următoarele versuri:

<i>Codrule cu râuri line, Vreme trece, vreme vine, Tu din tânăr precum ești Tot mereu întinerești.”</i>	<i>„Căci nu-i mai scump nimic az Pe lumea pământescă Decât un nume de viteaz Și moartea vitejească.”</i>
Mihai Eminescu	Vasile Alecsandri
12. Identificați figurile de stil cunoscute de voi din versurile de mai jos:

<i>„Cu voi vin florile-n câmpie Și nopțile cu poezie, Și vânturi line, calde ploii Și veselie.</i>	<i>„Cântecul ce-adesea ți-l cânt Când te-adorm în fapt de seară, Puiule, e-un cântec sfânt, Vechi și simplu, de la țară.”</i>
George Coșbuc	Șt. Octavian Iosif

*„Și era una la părinți,
Și mândră-n toate cele,*

*Cum e fecioara între sfinți
Și luna între stele.”* Mihai Eminescu

13. Realizați un text în care să reflectați asupra comuniunii dintre om și natură, având ca punct de reper operele studiate anterior.
14. Comentați titlul povestirii lui Ion Druță „*Povestea furnicii*”. Ce alt titlu ați propune? Argumentați-vă răspunsul.
15. Explicați cuvintele lui Nicolae Iorga „*Faima ruginește, dacă nu o curăți prin muncă în fiecare zi*”. Scrieți o compunere despre rolul muncii în viața omului.
16. Amintiți-vă ce este *tema* și *ideea* operei literare. Citiți o povestire (la opțiune) și determinați tema și ideea acesteia.
17. În ce opere literare studiate de voi anul acesta întâlnim motivul mamei? Numiți autorii și spuneți ce este comun între ele și prin ce se deosebesc.
18. Scrieți o compunere pe tema „*Limba e singura avere comună a unui popor*” (George Coșbuc).
19. Efectuați câteva desene în baza unor opere literare studiate care v-au impresionat cel mai mult. Organizați o expoziție a acestor desene și comentați-le.
20. Memorizați câte o poezie (în afara celor studiate) despre limbă, patrie, mamă sau natură și organizați un recital

DICȚIONAR

A

- Abanos** – copac exotic, din India, greu, tare, foarte durabil
„a face zile fripte” – a necăji pe cineva cu tot felul de neplăceri
a cocoli – a îngriji
a copleși – (în text) a cuprinde din toate părțile, a năpădi; a doborî,
a cotorosi – a scăpa de ceva sau de cineva, a se degaja, a se dezbara
a dehula – a ostenit grozav, stors de puteri
a dibui – a căuta
a domăi – a discuta, a sfătui, a dezbate
a fojgăi – a mișuna, a se mișca (despre insecte)
a iscodi – a pune cuiva întrebări insistente pentru a se informa, pentru a afla un secret

a înțesa – a aduna, a îngrămădi
a la – a spăla
a lăfăi – a trăi din belșug și fără griji, a huzuri
a mântui (în sens biblic) – a ierta, a se izbăvi
a risipi – a cheltui, a irosi
a roboti – a face treburi mărunte pe lângă gospodărie; a trebălui
a se piti – a se ascunde
a tăini – a vorbi, a sfătui
a tânji – a suferi (din punct de vedere moral)
adeverire – confirmare
afectiv – sentimental, sensibil
alean – suferință; dor, melancolie
alică – metal folosit în cartușele de vânătoare
altruism – atitudine dezinteresată manifestată în favoarea altora
am mas – a rămâne, a se odihni
arid – uscat, sterp, secetos
avere – bogăție

B

beletristică – literatură artistică
bricegele – cuțitaș de buzunar cu una sau mai multe lame care se închid, intrând între plăsele
buimac – năuc, zăpăcit
bulihar – vultur
burduf – sac confecționat din piele în care se păstrează apa sau vinul

C

caleașcă – trăsură elegantă, pe arcuri foarte flexibile
calomnie – afirmație mincinoasă și tendențioasă
castel – clădire mare, medievală, cu turnuri mari, înconjurată de ziduri și de șanțuri, care servea ca locuință a feudalilor
catifea – stofă având fața acoperită cu fire scurte și dese
cătrănită – necăjită, mâhnită
cârcă – în spate, în spinare
cârd – stol (de păsări)
cetină – ramură de brad
chipeș – cu chip frumos, prezentabil
cociag – hodgeag; canal de evacuare a fumului din sobă
cocioabă – casă de locuit foarte mică, sărăcăcioasă și dărăpănată
cofeturi – dulciuri
colanul – podoabă purtată în jurul gâtului, salbă, colier
crăiasă – împărăteasă, regină

crivăț – vânt puternic și rece de iarnă

cupă – pahar cu picior

curteancă – femeie de viță nobilă care avea anumite servicii la curtea domnească sau făcea parte din suita acestuia

curteni – persoane care îndeplinesc slujbe la curtea domnească

D

desagă – traistă

deșert – pustiu

dichisit – gătit frumos, aranjat cu gust; împodobit

dihanie – ființă ciudată

dovleac – plantă târâtoare cu fructe mari, rotunde, bostan

dram – firâmă, pic, strop

drumeag – drum îngust

ducesele (duceasă) – soția unui duce (titlu nobiliar inferior prințului)

E

echipaj – trăsură de lux trasă de cai

egoism – trăsătură care pune mai presus interesele personale

etalon – model

F

facăleț – melesteu, culeșer, băț de amestecat mămăliga.

falnică – care manifestă fală, plin de sine, încrezut, mândru, fudul

G

găitan – cingătoare

găteje – vreascuri (crengi uscate)

genune – prăpastie

gogoman – om prostănac, nătărău

gorun – specie de stejar cu trunchiul drept, cu frunze ovale

grația – drăgălășenie, finețe, gingășie demonstrate de o ființă

H

hangul – a fi de partea cuiva, a încuraja

hapsână – care manifestă o dorință cumplită de a avea cât mai mult

har – calitate, însușire, dispoziție care face pe cineva de admirație

har – calitate, însușire, dispoziție naturală care face pe cineva vrednic de admirație

hârb – spărtură

humă – lut

hursuz – morocănos, neprietenos

huțupi – a se opinti

I

iluzie – amăgire; speranță neîntemeiată, himeră

invincibil – de nebiruit

iscoadă – persoană însărcinată să facă, în taină, cercetări sau să obțină informații în interesul cuiva

înfiorare – frică, spaimă

învăscut – îmbrăcat, înfășurat

învolburată – care se mișcă în vârtej, învârtit, prins în vârtej

L

labirint – construcție complexă

lachei – servitor la curțile boierești îmbrăcat în uniformă

larmă – zgomot mare, gălăgie

lăstar – ramură tânără de copac

leit – a fi întocmai, la fel, asemenea cu...

lujer – tulpină sau porțiune de tulpină subțire (la plantele erbacee)

M

mantie – haină lungă și largă, care se poartă peste alte haine

maramă – voal; țesătură pentru acoperit capul

mărgăritare – boabă rotundă și tare de culoare albă-strălucitoare, extrasă din scoicile unor moluște și folosită la confecționarea bijuteriilor perlă

molimă – boală; epidemie

monstru – ființă mitologică

N

nai – instrument muzical

nămetenie – matahală, namilă

năvod – unealtă de pescuit formată dintr-o plasă lungă, având la mijloc o adâncitură în care se adună peștel

neasemuit – care nu poate fi asemuit (asemănător), neasemănat

nestemată – piatră prețioasă piatră scumpă, lucru deosebit de valoros

nobilă – care face parte din clasa cea mai înaltă a societății

O

oportunități – necesități; care se face la momentul potrivit

orologiul – ceas de dimensiuni mari, fixat în locuri publice (pe fațada unei clădiri) ori pe un perete interior și prevăzut, de regulă, cu un mecanism sonor, care anunță principalele unități de timp

P

pandele – numele unui soi de prune

pâclă – ceață

pârdalnic – blestemat, afurisit

pâroagă – pământ arabil nelucrat

piroteală – ațipeală, somnolență

pleașcă – prăjină.

pocal – pahar mare (cu picior)

politețe – de ce e bine să te porți, să vorbești în societate potrivit cerințelor bune-cuviințe; amabilității

politețe – de ce e bine să te porți, să vorbești în societate potrivit cerințelor

ponosite – purtate, uzate

povață – sfat, îndemn, învățătură

premonițiune – presimțire, presentiment

presură – pasăre migratoare

pridvor – cerdac, balcon, tindă

protector – apărător

R

radios – bucuros, luminos

răspas – odihnă, răgaz

rediș – desiș

risipă – folosire nechibzuită a bunurilor materiale sau bănești, cheltuială fără măsură, irosire

S

sălaș – adăpost, locuință

schilod – infim, cu unul dintre membre mutilate

scufie – căciuliță de formă rotundă, care se leagă sub bărbie

scurteică – haină de stofă, de obicei îmblănită, până la genunchi

secure – unealtă asemănătoare toporului, dar cu muchie mai mare

secure – unealtă pentru despicarea lemnului

simbrie – plată pentru lucru

smerit – cinstit, credincios, devotat, modest

smochin – arbore fructifer

sprințar – zburdalnic, zglobiu, neastâmpărat

stibă – crenguță (de plantă-busuioc)

strădui (a se strădui) – a depune eforturi pentru a realiza ceva

sturlubatic – neastâmpărat

sugestiv – care însuflă

șiță – bucată de lemn, folosită pentru acoperitul caselor țărănești

T

tartor – conducătorul unui grup, care conduce cu asprime

tihnă – liniște deplină, pace, tihnire, viață liniștită, lipsită de griji

tăbuiet – sac mic

templu – spațiu, edificiu consacrat unor divinități

tinichele – foaie subțire de metal, folosită la acoperitul caselor și la confecționarea diferitelor obiecte

titan – nume dat în mitologia greacă celor 12 fi ai lui Uranus și ai Geei

toaletele – faptul de a se îmbrăca, de a se găti, îngrijire, găteală

tort – țesătură din in sau din cânepă

turturea – pasăre călătoare înrudită cu porumbelul

țarină – câmp, ogor

U

urgie – mânie, furie

V

văpaie – flacără

vârcolac – ființă fabuloasă

vedenie – fantomă, nălucă, arătare

vertiginos – în grabă

veșminte – îmbrăcămintă

vipie – arșiță, căldură mare

virtute – bărbăție, curaj

vitregă (mamă) – care a devenit rudă printr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți

vrednic – capabil, destoinic

Z

zână – personaj feminin, fantastic, din basme, închipuit ca o femeie frumoasă și de obicei foarte bună, cu puteri supranaturale și cu darul nemuririi; fee

zbenguiește (a se zbenhui) – a se juca sărind și alergând, a fi neastâmpărat, a zburda, a se zbânțui, a se zbihui

zdrențele – haine, rufe sau pânză veche, ruptă

condur – pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii

teasemuit – neasemănat

CUPRINS

Cuvânt înainte	3
Ce este literatura	4
Bibliotece și pasiunile lecturii	8
Cartea – obiect cultural	9
Basmul. Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana	10
Ion Creangă. Fata babei și fata moșneagului.....	29
Aleksandr Pușkin. Povestea pescarului și a peștișorului de aur	44
Despre Păcală.....	57
Proverbe	66
Zicători	74
Ghicitori	78
Legendele Olimpului. Mitul lui Prometeu	87
Mitul lui Dedal și Icar	91
Biblia – Cartea înțelepciunii	96
Parabola biblică Fiul risipitor	96
Folclorul calendaristic	103
Vasile Alecsandri. Iarna	113
Emil Gârleanu. Căprioara	121
Emil Gârleanu. Gândăcelul	128
Ioan Alexandru Brătescu-Voinești. Puiul	134
Ion Druță. Vânătorii de rațe	142
Ion Druță. Povestea furnicii.....	157
Grigore Vieru. Cântec de leagăn pentru mama	164
Dumitru Matcovschi. Mama	168
Nicolae Dabija. Cât trăim	172
Mihai Eminescu. Freamăt de codru	177
Mihai Eminescu. Fiind băiet păduri cutreieram	181
Arcadie Suceveanu. Cartea lui moș Creangă	187
Fiodor Ivanovici Tiutcev. Furtună de primăvară	191
Lectură individuală. Mihai Eminescu. Făt-Frumos din lacrimă	196
Legenda rândunicii.....	211
Legenda rândunicii (legendă populară din Bucovina)	212
Octavian Goga. Toamna	217
Alexandr Puskin. Drum de iarnă	217
Ioan Slavici. Zâna zorilor (fragment)	219
Ioan Slavici. În casa bunicilor (fragment)	229
Charles Perrault. Cenușăreasa	222
Teme orientative pentru generalizarea și sistematizarea materiei studiate	232
Dicționar	233